

VIDURINIO UGDYMO BENDROSIOS PROGRAMOS: DORINIS UGDYMAS

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Ugdymo srities paskirtis

1.1. Dorinis ugdymas yra vidurinio ugdymo programos dalis, kuri skirta kryptingas dorinių nuostatų ir asmens kompetencijų puoselėjimui, kuris vyksta per etikos arba tikybos mokomųjų dalykų pamokas, vieną iš jų mokiniai laisvai pasirenka. Siekiant užtikrinti dorinio ugdymo tęstinumą ir nuoseklumą rekomenduojama etiką arba tikybą rinktis dvejiems mokslo metams 11-12 (III-IV gimnazijos) klasėse iš siūlomų etikos arba katalikų tikybos modulių programų, taip pat kitų konfesijų tikybų bendrųjų programų.

1.2. Vidurinio ugdymo pakopoje dorinio ugdymo ypatumas yra tas, kad mokiniams sudaromos didesnės turinio pasirinkimo galimybės: siūlomi etikos ir katalikų tikybos programų moduliai orientuojantis į mokinių poreikius, pasirinktą mokymosi kryptį, aktualius ateities uždavinius. Mokyklos turėtų sudaryti sąlygas mokinių grupėms pasirinkti tiek filosofinės krypties, tiek ir bent vieną iš siūlomų taikomosios krypties modulių. Lankydami katalikų tikybą mokiniai gali pasirinkti dvi iš keturių siūlomų naujai parengtų katalikų tikybos modulių programų.

1.3. Svarbu užtikrinti, kad vidurinio ugdymo programą įgyvendintų kompetentingi etikos ir tikybos mokytojai – specialistai, kadangi mokinių pasiekimai dorinio ugdymo programoje orientuoti į kompetencijų ugdymą, programos turinys apima ir teorinį filosofinio mąstymo lygmenį, ir platų kultūrų, religijų, meno, visuomenės, pasaulėžiūrų įvairovės pažinimo kontekstą.

1.4. Dorinio ugdymo paskirtis – padėti mokiniui susiformuoti moralines nuostatas, suprasti filosofinių, etinių, religinių požiūrių ir kultūrų įvairovę, ugdytis kritinį mąstymą, įsisąmoninti ir pagrįsti dorines nuostatas, jomis vadovautis kuriant santykius su kitais žmonėmis asmeniniame, šeimos, profesiniame ir pilietiniame gyvenime. Mokykloje lavinami asmens gebėjimai savarankiškai svarstyti asmeninius žmogaus egzistencijos klausimus, atsakingai apsispręsti ir veikti pasaulyje. Sykiu ugdoma asmens pagarba tradicinėms gimtojo krašto, Europos kultūros pagrindus sudarančioms vertybėms ir kitų kultūrų paveldui.

1.5. Etikos ir tikybos pamokas į darnią dorinio ugdymo turinio visumą sieja bendras tikslas, dėmesys žmogaus vertybėms, pagarba asmens orumui ir žmonių socialiniams santykiams, dalis bendrų uždavinių, didaktinių nuostatų ir ugdymo turinio tematikos integraciniai ryšiai.

1.6. Tikybos pamokas ir etikos skiria tai, kad etikos pamokos yra nekonfesinės, jos grindžiamos moralės filosofijos ir egzistenciniu požiūriu. Etikos pamokose mokinių dorinė sąmonė brandinama remiantis Vakarų ir Rytų filosofinio mąstymo tradicija ir pasitelkiant dvasinę kultūrą puoselėjančius literatūros, dailės ir šiuolaikinio kino meno kūrinius. Atskleidžiamos įvairios filosofinės etikos kryptys, mokiniams atskleidžiamos asmens pasaulėžiūrinio apsisprendimo ir etinės laikysenos galimybės.

1.7. Tikybos pamokose doriškai ugdoma pabrėžiant konkrečios konfesijos religinę patirtį, ugdymą grindžiant asmens santykiu su Dievu ir šiuo požiūriu aiškinant dorinius klausimus. Specifinius tikybos mokymo uždavinius, ugdymo turinį ir laukiamus rezultatus – mokinių pasiekimus aprašo atskiros šešių tradicinių konfesijų tikybos programos. Tikybos programas kiekvienai klasei rengia atitinkama tradicinė religinė bendruomenė ar bendrija. Tikybos mokymas – dorinio ugdymo dalis, skirta dvasiniam mokinio ugdymui, bendrosioms žmogaus vertybėms puoselėti, gilau suvokti krikščionybę, pažinti ekumeninį ir tarpreliginį dialogą. Konfesinis tikybų mokymas nėra religijotyros kursas, kuriame mokiniai, gaudami informaciją apie religijas, yra tik supažindinami su jomis. Tikybos pamokos nėra ir katechezės užsiėmimai, kurio tikslas – parengti mokinius priimti sakramentus ir brandinti asmenis tikėjimo išpažinimui bendruomenėje. Vidurinio ugdymo pakopoje mokiniai kviečiami giliau suvokti žmogaus ir savo pašaukimą, analizuoti krikščioniškosios minties šaltinius ir pasaulio religijų sukauptą dvasinę patirtį, įgyti kompetenciją

prisiimti atsakomybę renkantis tolesnį gyvenimo kelią. Tikybos dalyką gali rinktis kiekvienas mokinys, kuris yra atviras ieškojimams, norintis svarstyti ir suprasti tikėjimo tiesas, laisvai ir sąžiningai apsispręsti gyventi vadovaujantis tiesa ir gėriu, būti ir veikti kartu su kitais. Katalikų tikyba yra nukreipta į mokinių bendrųjų ir dalykinių kompetencijų ugdymą.

II. TIKSLAS, UŽDAVINIAI, STRUKTŪRA

2. Tikslas

Per dorinio ugdymo pamokas siekiama išugdyti mokinio gebėjimą ir nusiteikimą būti ir veikti pasaulyje vadovaujantis išsąmonintomis moralės nuostatomis, kurti pozityvius, tolerantiškus, demokratiškus, atsakingus santykius su kitais; ieškoti savojo gyvenimo kelio ir atsakymų į gyvenimo prasmės, pašaukimo ir šeimos gyvenimo klausimus, interpretuojant filosofinius ir religinius požiūrius plėtoti mąstymą ir etinį, filosofinį, religinį, kultūrinį sąžiningumą rengiantis tolimesnėms studijoms ir profesinei veiklai.

3. Uždaviniai

Bendrieji dorinio ugdymo uždaviniai:

- brandinti mokinių dorinę sąmonę, kad jie gebėtų sąžiningai, sąžiningai ir atsakingai rinktis elgesio ir gyvenimo būdą;
- padėti išsąmoninti ir išreikšti egzistencinius žmogaus patyrimus, klausimus, poreikius ir siekius;
- padėti ieškoti atsakymų į gyvenimo prasmės klausimus remiantis asmenine patirtimi, tautos ir žmonijos išminties lobiais;
- padėti kurtis pasaulėžiūrą, grindžiamą bendrosiomis žmogaus ir kultūros vertybėmis;
- atskleisti pagrindines krikščionybės vertybes ir krikščioniškosios pasaulėžiūros principus;
- padėti orientuotis pasaulėžiūrinėje visuomenės įvairovėje.

Siekama, kad mokiniai mokydami pagal vidurinio ugdymo programą **nuodugniau pažintų**:

- etikos ir tikybos problemų filosofinius aspektus ir jų svarstymo tradiciją;
- aktualiausias šiuolaikinės visuomenės etines bei religines dilemas ir jų sprendimo būdus;
- kultūros sąsajas su etinėmis bei religinėmis normomis ir nuostatomis;
- save ir kitą asmenį, žmonių veiklą ir santykius.

Plėtotų gebėjimus:

- pajusti autentišką santykį su pasauliu;
- suprasti bei interpretuoti filosofinės etikos bei religinius tekstus, samprotauti žodžiu ir raštu;
- reflektuoti ir kritiškai mąstyti;
- dalyvauti dialoge ir poliloge apmąstant savo mintis;
- spręsti etines ir religines problemas, vadovaujantis ne vien asmenine patirtimi, bet ir taikant įvairias teorijas.

Ugdytųsi asmenybę:

- skatinant vertybinį ir egzistencinį jos apsisprendimą;
- siekiančią darnos su savimi ir kitais, sąžiningą ir atsakingą;
- gebančią gyventi kintančioje, įvairialypėje, demokratinėje ir daugiakultūrinėje visuomenėje, suderinančią atvirumą kitiems žmonėms ir išsaugančią savo tapatybę.

4. Dalyko struktūra

- Dorinio ugdymo sritį sudaro šios programos ir moduliai:
- etika: *filosofinė etika, profesinė etika, šeimos etika, etika ir kinas*;

- Romos katalikų tikyba: *katalikybė ir pasaulio religijos, pašaukimai gyvenimui, Šventasis Raštas – gyvenimo kelionė, religijos filosofija*;
- ortodoksų (stačiatikių) tikyba;
- evangelikų liuteronų tikyba;
- evangelikų reformatų tikyba;
- karaimų tikyba;
- žydų-judėjų tikyba.

Dorinio ugdymo sritis neskaidoma į skirtingo lygmens kursus (bendrąjį ir išplėstinį), tačiau etikos ir katalikų tikybos programų turinys skirstomas į modulius: filosofinės ir taikomosios krypties. Kitų konfesijų tikybos programų turinį sudaro nuoseklus dalyko bendrasis kursas. Todėl mokinių pasiekimų lygis taip pat nurodytas bendrojo kurso arba modulio.

III. PROGRAMOS ĮGYVENDINIMAS: INTEGRAVIMO GALIMYBĖS, UGDYMO GAIRĖS, MOKYMOSI APLINKA, VERTINIMAS

5. Integravimo galimybės

5.1. Dorinio ugdymo pamokos glaudžiai sietinos su visu kitu vidurinės mokyklos ugdymo turiniu analizuojant įgytą patirtį etinių ir egzistencinių vertybinių nuostatų požiūriu. Pamokose mokiniai turėtų gebėti doriniu atžvilgiu analizuoti ir vertinti per kitus dalykus įgyjamą humanitarinį, socialinį ir gamtamokslinį pažinimą.

5.2. Etikos dalykas glaudžiai siejasi su kitais dalykais. Itin glaudus etikos ryšys su tikybos programomis, kadangi abu dalykai siekia bendro dorinio ugdymo tikslo. Etika ir tikyba analizuoja antropologinius, dorinius ir teologinius principus. Filosofinė etika savo turiniu gali būti artimai siejama su religijos filosofija.

5.3. Daug integracinių ryšių dorinio ugdymo dalykus sieja su socialiniais mokslais (istorija, geografija, teise, religijotyra, filosofija, psichologija), nes daugelio etikos problemų svarstymas apima platų socialinį kultūrinį kontekstą. Būdama praktinio gyvenimo filosofija, etika yra kontekstuali, t.y. etinės normos grindžiamos ne vien filosofiniu diskursu, bet ir remiantis visuomenės socialinio, kultūrinio ir pilietinio gyvenimo praktika ir tradicijomis. Geografija gali padėti geriau susipažinti su kitomis religijomis. Per tikybos pamokas nagrinėjamas Bažnyčios socialinis mokymas neatsiejamas nuo teisės ir ekonomikos klausimų ugdant išsipareigojimo ir atsakomybės nuostatas. Bažnyčios istorija susijusi su Lietuvos, Europos ir pasaulio istorine patirtimi.

5.4. Kalbų pamokose mokiniai ugdomi žodinės raiškos, dialogo ir diskusijos, teksto interpretacijos, esė rašymo ir samprotavimo kuriant tekstą gebėjimus, kurie taikomi ir dorinio ugdymo pamokose. Literatūriniai tekstai gali būti naudojami moralinėms problemoms suvokti ir egzistencinėms situacijoms interpretuoti filosofiniu požiūriu. Etikos ir tikybos pamokose mokomasi kalbinės raiškos, teksto analizės gebėjimų ir šaltinių interpretacijos.

5.5. Dorinį ugdymą ir gamtos mokslus (biologiją, fiziką, chemiją) sieja dėmesys gyvybės išsaugojimo, bioetikos ir ekologinėms problemoms, ugdomos darnaus vystymosi nuostatos. Per tikybą ir gamtos mokslų pamokas diskutuojama apie pasaulio ir žmogaus kilmę, genetikos klausimus, mokslo ir tikėjimo santykį.

5.6. Informacinių technologijų pažanga kelia etinių klausimų, gali būti svarstoma jų įtaka globalizacijos kontekste, ieškoma mokslinės ir religinės pasaulėžiūrų dermės ir atliekamos užduotys su informacinėmis komunikacijų technologijomis (IKT).

5.7. Itin plėtotinos dorinio ir meninio ugdymo sąsajos. Mokykloje gali būti vykdomi integruoti projektai su menais (daile, muzika, teatru, šokiu), plėtojant mokinių kultūrinės įvairovės supratimą, praturtinant mokinio dvasinę, religinę patirtį susipažįstant su sakraliojo meno kūriniais ir skatinant kūrybinę mokinių raišką.

5.8. Per dorinio ugdymo ir kitų dalykų pamokas ugdomos mokinių bendrosiomis kompetencijos: asmeninė, mokėjimo mokytis, socialinė-pilietinė, iniciatyvumo ir kūrybingumo, pažinimo, komunikavimo ir kultūrinė. Dorinis ugdymas yra visuminis asmens ugdymas integruojant mūsų krašto ir Europos kultūros vertybes. Ugdymo procese yra plėtojamos esminės Europos Sąjungos (ES) švietimo dokumentuose akcentuojamos kompetencijos.

6. Ugdymo gairės

6.1. Dorinis ugdymas siejamas su mokinių *gyvenimo patirtimi* ir socialinės-kultūrinės aplinkos, pilietinės visuomenės problemomis. Mokytojų pareiga – parinkti tokius ugdymo būdus, kurie stiprintų doro elgesio motyvaciją, tinkamus sprendimus. Todėl būtina atkreipti dėmesį į asmenybės integralumą (nuostatų, emocijų, įsitikinimų, tikėjimo ir mąstymo atitikimą) ir padėti mokiniams jo siekti.

6.2. Doriškai ugdant ypač reikšmingas *tolerancijos* principas, atvirumas įvairioms nuomonėms ir įsitikinimams. Privalu sergėti kiekvieno mokinio gyvenimo privatumą ir intymumą, gerbti ir puoselėti jo dvasinę autonomiją. Neleistina pasaulėžiūrinė prievarta: moksleiviai patys, mokytojo tik padedami, turi ieškoti atsakymų į jiems rūpimus etikos bei religijos klausimus. Privalu atsižvelgti į tai, jog tikybos pamokas lanko ir tikintys, ir abejojęntys, o neretai ir netikintys moksleiviai, todėl būtina ugdymą individualizuoti.

6.3. Siekiant, kad mokiniai sąmoningai pasirinktų principus ir gyvenimo orientaciją, daugiau dėmesio skiriama *refleksijai*. Apmąstoma egzistencinė ir etinė patirtis, suvokiamas skirtumas tarp faktų ir vertybių, laikinų dalykų ir universalių idealų. Mąstymas skatinamas nagrinėjant tekstus (filosofų, psichologų originalių tekstų ištraukos, literatūros kūriniai, vadovėlių mintys), Šventąjį Raštą, jo interpretacijas, dailės reprodukcijas, kino (dokumentinio, meninio) kūrinius. Organizuojami pokalbiai, diskusijos, aptarimai. Pagrindinis pamokų turinio kriterijus yra *prasmė*, tai yra mokinių suvokimas, kodėl egzistuoja toks požiūris, ir gebėjimas išvelgti sau asmeniškai svarbias mintis. Siekdamai prasmingumo, mokytojai turėtų derinti teorinį ir praktinį dalyko mokymo aspektus, sietų filosofinį tekstą ir gyvenimo patirtį, skatintų mokinius apmąstyti egzistencines, ribines gyvenimo situacijas.

6.4. Mokant *filosofinės etikos* skatinamas *dialogas ir diskusija, grindžiama pagarba kiekvieno mokinio nuomonei*. Ugdomi gebėjimai suprantamai reikšti mintį, tinkamai vartoti sąvokas, kurti nuoseklų ir aiškų tekstą. Atvirais klausimais skatinamas mąstymas ir „sokratiškasis dialogas“, savarankiškas tiesos ieškojimas ir išvadų darymas. Gretindami ir priešindami savašias išvalgas su kitų išvalgomis, mokiniai plečia savąjį etikos supratimą, formuojasi etines nuostatas. Daugiau dėmesio skiriama komunikavimo gebėjimams suprantamai reikšti mintį, vartoti ir apibrėžti sąvokas, nenukrypti nuo dalyko temos į šalį, susikalbėti ir suprasti pašnekovą.

6.5. Augant mąstymo lygio reikalavimams nebesitenkinama asmenine patirtimi ir požiūriu kaip pagrindiniu minčių šaltiniu – supratimo akiratis plečiamas *interpretuojant tekstus*. Nuo pavienių minčių aiškinimo einama prie teksto (kūrinio) visumos supratimo ir interpretavimo, lyginami ir analizuojami skirtingų mąstytojų tekstai, problemos supratimas plėtojamas kuriant savitą teksto prasmės interpretaciją. Nagrinėjant tekstus mokinių mąstymo ir komunikavimo gebėjimai ugdomi skiriant įvairias užduotis: interpretuoti, referuoti tekstus, rašyti esė, atlikti savianalizę raštu ir pan. Kiekvieną temą galima nagrinėti keliais lygiais ir įvairiais būdais.

6.6. Dorinio ugdymo pamokose mokiniai skatinami ne tik racionaliai, argumentuotai mąstyti, bet ir ugdytis *emocinį intelektą*: intuityviai išvelgti esmes, būti emocionalūs ir empatiški kitiems.

6.7. Mokant(is) *profesinės etikos* siūloma, įgijus teorinių žinių pamokose, praktiškai susipažinti su profesinės etikos priežiūrą vykdančių institucijų darbu: Vyriausios tarnybinės etikos komisijos, Seimo etikos ir procedūrų komisijos, žurnalistų etikos komisijos, Lietuvos ir regioninių bioetikos komitetų, Gydytojų etikos komisijų prie Gydytojų sąjungos, Teisėjų garbės teismo, etc. Būtų labai naudinga surengti susitikimus su verslininkų bendruomenės nariais, pvz. pasikviesti projekto „Lietuvos gerbiamiausios įmonės“ nugalėtojus, arba apsilankyti įmonėse-nugalėtojuose,

išklausyti jų atstovų pasakojimų apie profesionalaus, etiško, atsakingo ir gerbiamo verslo kūrimo galimybes ir svarbą.

6.8. Mokant(is) **šeimos etikos** taikomas problemų *holistinės analizės* metodas (pagal G. Petti): šeimos etinė patirtis interpretuojama iš skirtingų perspektyvų – istoriniu, socialiniu, kultūriniu, psichologiniu, filosofiniu požiūriais. Taikomi metodai: filosofų, psichologų ir literatūros tekstų nagrinėjimas, dailės kūrinių ir kino (dokumentinio, meninio) filmų analizė ir interpretacija, straipsnių ir televizijos laidų aptarimas, dialogas, diskusija, bendradarbiavimas grupėmis, refleksija, esė, kūrybiniai darbai, vaidmenų žaidimai ir t.t.

6.9. Mokant pagal **etikos ir kino** programą skatinamos tolerancijos, dialogiškumo, kritiškumo pagarbos gamtai ir kūrybai, asmeninių kūrybinių galių paieškos nuostatos. Taikomi metodai: kino (meno, dokumentikos, animacijos) ištraukų peržiūra, interpretacija, dialogas, refleksija, esė, kūrybiniai darbai. Nerekomenduojama kiną interpretuoti iš lytinio ugdymo ar lytinio švietimo pozicijų, nes tam reikalinga specialiai parengta programa ir pagal ją pasirenkęs mokytojas. Todėl per viešas kino peržiūras siūloma vengti ištraukų, kurių interpretacijai organizuoti reikalinga atitinkama kompetencija.

6.10. Šiuolaikinėje mokykloje mokant **tikybos** svarbu nagrinėti gyvenimo aktualijas tikėjimo požiūriu. Daugelis mokytojų sėkmingai taiko mokymo principą „gyvenimas – tikėjimas – naujas gyvenimas“ (Thomas Groome), kuomet tema gvildinama pradedant gyvenimo situacija iškeliant problemą, paskui ieškant galimo atsakymo nagrinėjant Šventąjį Raštą ir Bažnyčios mokymą, po to vėl grįžtant prie šiandienos problemų sprendimo pasitelkiant krikščioniškąjį požiūrį. Tikybos mokymas turėtų padėti įveikti reliatyvizmo nuostatas ir vesti mokinius tiesos apie žmogų, pasaulį ir Dievą link. Svarbu užtikrinti, kad tikėjimo dalykai būtų teikiami aktualiai, pritaikomi dabarčiai ir mokinių amžiui ir jų kultūriniam kontekstui, pasitelkiant informacines komunikacines technologijas, vengiant atstumiančių stereotipų. Tikybos mokytojas turėtų atskleisti pamokų turinio prasmę siekdamas padėti mokiniams suvokti, kodėl ir kuo tai yra svarbu jų gyvenimui. Dera ieškoti, kas jungia įvairių pažiūrų ir įvairaus mokymosi lygio mokinius.

6.11. Mokytojui svarbu pasitelkti aktyviuosius mokymo(si) metodus skatinant mokinių motyvaciją ir įtraukiant juos į aktyvią veiklą. Tokie metodai yra diskusija, mokymasis grupėse, projektų rengimas ir kt. Skatinama ugdyti bendruomeniškumą mokantis bendradarbiavimo metodu, laikantis dialogo bendravimo nuostatų, siekiant bendrų tikslų, suvokiant savo, kaip bendruomenės nario, atsakomybę. Dorinio ugdymo pamokose siekiama bendradarbiauti, dorines problemas spręsti ne vien teoriškai, bet ir praktiškai: rengiant projektus, dalyvaujant labdaringoje veikloje, įvairiose akcijose. Ugdymo procese mokytojas turėtų kreipti dėmesį ne tik į mąstymo ugdymą, bet ir dvasinių išgyvenimų potyrių, jausmų puoselėjimą.

6.12. Nagrinėjami ir interpretuojami mokslo, krikščioniškosios Tradicijos tekstai, Šventasis Raštas, meno kūriniai mokantis atpažinti ir iš skirtingų perspektyvų svarstyti visuomenės ir asmeninio gyvenimo reiškinius, žmogaus vidinius troškimus, savivertės ir pagarbos kitam reikalingumą. Ugdymas(is) remiasi gyvenimo patirtimi, Dievo veikimo apmąstymu, įvairių šaltinių analize ir konkrečia veikla. Skatinama mokinių refleksija, kritinis mąstymas ir gebėjimas savarankiškai priimti sprendimus. Temos gali būti nagrinėjamos skirtingais lygiais ir įvairiais būdais. Mokiniai skatinami pasirinkti ir grįžti savo vertybines nuostatas atsižvelgiant į santykį su Dievu, kitu žmogumi, savimi ir pasauliu akcentuojant kiekvieno asmens vertę ir unikalumą. Pamokose jaunuoliai yra raginami kelti egzistencinius, etinius, socialinius klausimus, mokyti spręsti problemas integruojant gyvenimo, tikėjimo patirtis ir mokslo pažinimą.

7. Mokymosi aplinka

7.1. *Dorinę motyvaciją ir mąstymą skatinanti aplinka.* Sudaromos sąlygos kiekvienam mokiniui grupėje išsakyti savo nuomonę, dalytis tikėjimu ir išgyventa patirtimi, diskutuoti ir mąstyti svarstant aktualius probleminius klausimus. Svarbu, kad mokinys grupėje jaustųsi pozityviai įvertintas, nebūtų atstumtas ar pajuoktas dėl savo įsitikinimų ar dėl to, kad yra kitoks nei daugelis, kad mokytojo ir mokinio tarpusavio santykiai būtų draugiški ir pagarbūs

7.2. *Sąmoningu ir aktyviu mokinio įsitraukimu grindžiamas ugdymo procesas.* Mokymosi

aplinka gali skatinti mokinių dvasinių vertybių pajautą ir mąstymo raidą arba ją stabdyti, todėl etikos ir tikybės pamokose svarbu kurti palankią emocinę aplinką. Pageidautina, kad per tikybės pamokas būtų sudarytos sąlygos melstis, o per etikos – mąstyti ir medituoti. Šioms sąlygoms sukurti mokytojas gali naudoti įvairias meninės raiškos priemones, pavyzdžiui, dailės ir muzikos kūrinius, fotografijas, religinius simbolius. Svarbus mokytojo autoritetas, pedagoginis taktas, gebėjimas sudominti dalyko pamokomis, įtraukti kiekvieną mokinį į aktyvų darbą, susitarti laikytis taisyklių ir gerbti kitus.

7.3. Tikybės pamokose siūloma sukurti palankią mokymosi aplinką, grindžiamą mokytojo ir mokinių sąveika, skatinančią pasitikėjimą, pagarbą žmogui, dialogą, tikėjimą Dievu. Mokytojui svarbu tikėjimą liudyti ir juo dalytis užuot stengusis tik išdėstyti mokomąją medžiagą. Ypač veiksmingas yra mokinio liudijimas bei dalinimasis patirtimi, tad mokytojas turėtų skatinti mokinių atvirumą bei pagarbą kiekvieno asmens unikalumui. Asmens vertybės grindžiamos ne vien teorijomis, bet ir mokinių požiūriu, skirtingomis gyvenimo patirtimis. Svarbu gerbti kiekvieno mokinio privatumą, skatinti dvasines paieškas, kreipiančias į laisvą ir atsakingą pasaulėžiūros pasirinkimą ir tikėjimo apsisprendimą. Mokiniai turi jausti, jog jie yra pozityviai vertinami, nėra smerkiami už įsitikinimus, požiūrius, ieškojimus.

7.4. Kuriamą tokia mokymosi aplinka, kurioje mokiniai būtų skatinami mokytis, mąstyti aktualiais gyvenimo klausimais, grįsti savo poziciją naudojantis Šventojo Rašto ir įvairiais informacijos šaltiniais, diskutuoti, bendradarbiauti su grupe ir mokytoju. Pageidautina kurti išiklausymo atmosferą, apmąstyti ir gerbti kitų nuomones, mokytis priimti sprendimus ir taikyti juos savo gyvenime. Mokytojas turėtų būti atidus ir jautrus mokinio širdies, proto ir patirties atsivėrimui. Reikėtų sudaryti tinkamas sąlygas tikėjimo slėpinių mąstymui, meditacijai naudojant simbolius, meninę raišką.

8. Vertinimas

8.1. Mokinių etikos pasiekimai vertinami bendra mokykloje nustatyta dorinio ugdymo dalykų pasiekimų vertinimo tvarka. Mokiniai gali būti vertinami „įskaityta/neįskaityta“ arba diferencijuota įskaita, pažymiais arba kaupiamuoju balu. Vertinant mokinių gebėjimus, dorinio ugdymo mokytojams svarbu susitarti dėl aiškių vertinimo kriterijų, kurie turėtų būti žinomi ir mokiniams.

8.2. Bendrosios etikos ir tikybės vidurinio ugdymo programoje aprašyti mokinių pasiekimai padės įvertinti pasiektą mokinių mokymosi pažangą. Mokytojai patys pasirenka mokinių pasiekimų vertinimo kriterijus ir būdus atsižvelgdami į mokinių grupės, jų požiūrio, supratimo ir gebėjimo lygmenis. Siūloma vertinti mokinio pastangas siekiant pažinti dėstomą dalyką, stropiai atliekant užduotis, aktyviai dalyvaujant pamokose ir indėlių įvairiuose projektuose, pagarbiai bendraujant ir bendradarbiaujant su kitais. Vertinama tai, ką mokinys moka, geba, žino, supranta ir gali pritaikyti savo gyvenime.

8.3. Vertinimas turėtų skatinti mokinių motyvaciją, būti korektiškas ir objektyvus: mokiniams svarbu žinoti, kad mokytojas vertina ne jų asmens elgesį, moralumo ar tikėjimo nuostatas, o programoje aprašytus mokinių pasiekimus. Reikėtų vertinti ne tik mokinių žinias, bet ir mąstymo, komunikavimo, socialinius ir metakognityvinius gebėjimus. Svarbi vertinimo nuostata – teigiamas mokinių savivertės ugdymas ir pagarbos kitam asmeniui skatinimas, mąstymo ugdymas ir gebėjimų lavinimas.

8.4. Mokytojas gali remtis šiuolaikinių ugdymo teoretikų siūloma ugdymo tikslų taksonomija (pvz., B. S. Bloomo, R. J. Marzano arba J. Biggso SOLO) kaip įrankiu planuojant mokinių etikos pasiekimų vertinimą. Taksonomija gali būti taikoma filosofinės etikos pasiekimams fiksuoti vertinant mokinių žinių ir supratimo lygį, mąstymo aukštesniuosis gebėjimus, mokymosi darbų kokybę ir tokiu būdu stebėti ir fiksuoti mokinių mokymosi pažangą. Tačiau šie vertinimo įrankiai neturėtų būti naudojami mokinių skirstymui į „pažangius“ ar „nepažangius“. Tikėtina, kad pažinimo kompetencija, kuri skleidžiasi per supratimą ir mąstymą, koreliuoja su doriniais sprendimais ir poelgiais.

8.5. Pasirinkus kaupiamąjį vertinimą ir baigus tam tikrą mokymosi etapą arba modulį, dalį įvertinimo gali sudaryti mokinių veikla ugdymo procese ir kitą dalį - rašto darbai. Mokiniai gali būti vertinami už pastangas, aktyvų dalyvavimą, bendradarbiavimą ir apibrėžtą atsiskaityti skirtų darbų skaičių (pvz., referatą, esė, pranešimą, diskusiją, teksto analizę ir interpretaciją ir t.t.). Aktyviai besimokantis mokiniams, atsiskaitęs už nustatytą darbų skaičių gautų aukščiausią įvertinimą (balą) tuo atveju, jeigu darbų kokybė atitiktų šioje programoje nurodytus pasiekimus.

8.6. Mokiniai skatinami patys įsivertinti, ko išmoko ir kas jiems buvo svarbu, asmeninius gebėjimus, nuostatas, emocijas ir charakterio savybes. Pristatydami grupės darbus arba projektus, gali įvertinti bendrą grupės veiklą ir kiekvieno mokinio indėlį, praktikuoti vertinti bendramokslų darbus. Mokiniai skatinami vertinti pažangą atskleidžiant jų mokymosi pasiekimus, veiklos galimybes ir pozityvias savybes. Pozityvų įsivertinimą skatina mokytojo autoritetas, jo pagarba mokiniui, pedagogo taktas, pozityvus grįžtamasis ryšys kiekvienam mokiniui laikantis sutartų kriterijų. Pozityvus ir objektyvus vertinimas skatina mokinių motyvaciją siekti mokymosi pažangos.

IV. ETIKA: MODULIŲ TIKSLAI IR UŽDAVINIAI, MOKINIŲ PASIEKIMAI, TURINIO APIMTIS

9. Filosofinė etika – dorinio ugdymo dalis

11–12 klasėse etikos ugdymo turinys gali būti skirstomas į modulius: A. filosofinės etikos ir taikomosios etikos krypties, kurių vieną mokiniai gali pasirinkti: B. profesinės etikos, C. šeimos etikos, D. etikos ir kino.

9.1. Filosofinės etikos paskirtis

Filosofinė etika skirta 11-12 klasių mokiniams, kurie nori ugdytis filosofinį mąstymą, ypatingai tiems, kurie renkasi akademinę mokymosi kryptį ir siekia pasirengti aukštojo mokslo universitetinėms studijoms. Etika yra moralės filosofija. Užbaigiant vidurinį ugdymą turėtų būti atskleista filosofinė etikos prigimtis. Etikos objektas yra visas žmogaus gyvenimas – nuo kasdienių pasirinkimų ir veiksmų iki gyvenimo įprasminimo. Būdamą praktinio gyvenimo filosofija, etika yra pagrindžiama, interpretuojama remiantis ne tik sava patirtimi, bet ir ilgaamžė filosofinio mąstymo tradicija. Gimnazijose pagal šią programą gali būti mokoma(-si) dvejus metus 11-12 klasių koncentre arba mokymas intensyvinamas 11 klasėje.

Jei etikos mokymas intensyvinamas, mokiniai gali mokytis vienuoliktoje klasėje abiejų krypčių – filosofinės ir taikomosios etikos lygiagrečiai, tokiu atveju etikai skiriamos dvi savaitinės valandos. Filosofinės etikos modulio programos turinys neskaidomas į bendrąjį ir išplėstinį kursą, mokinių pasiekimai nurodyti bendruoju lygiu.

9.2. Tikslas

Svarbiausias tikslas mokant filosofinės etikos – padėti ugdytis asmenybės mąstymą ir sąmoningas etines nuostatas, įgyti bendrą supratimą apie filosofinius etikos pagrindus, gebėti pagrįsti etines vertybes ir stiprinti motyvaciją jomis vadovautis, įprasminti savo gyvenimą, kurti atsakingus santykius su kitais ir aplinkos pasauliu.

9.3. Uždaviniai

Siekiant filosofinės etikos tikslo, įgyvendinami šie uždaviniai:

- *domėtis filosofija ir pažinti* pagrindines filosofinės etikos kryptis ir problemas, jų svarstymo tradiciją; egzistencines dilemas ir išminčių etinę laikyseną; iškilus mąstytojus, kurie siekė pagrįsti etinius principus ir nuostatas; filosofinės antropologijos požiūrį į žmogaus tapatybę, fenomenus ir institutus, tokiu būdu skatinama mokinius ugdytis savo gyvenimo filosofiją, etinį ir kultūrinį sąmoningumą;

- *ugdytis gebėjimus*: reflektuoti, kritiškai ir pagrįstai mąstyti; suprasti ir interpretuoti filosofijos tekstus, samprotauti etinėmis temomis žodžiu ir raštu; plėtoti filosofinį dialogą; skirti filosofinį etikos diskursą nuo kitų (literatūrinio, praktinio-dalykinio, politinio, mokslinio) ir jo mokytis samprotaujant; diskutuoti, filosofiskai interpretuoti meno ir literatūros kūrinius, mokiniai mokosi taikyti žinias sprendžiant etines problemas;

- **ugdytis asmenybės nuostatas** mokytis ir tobulėti, ieškoti prasmės, pripažinti moralumo ir gyvenimo vertę, savo etinę pareigą ir atsakomybę, siekti dialogo ir būti atviram, gerbti kitaip mąstančius žmones, toleruoti visuomenės nuomonių, etinių pažiūrų, filosofinių koncepcijų įvairovę, kritiškai vertinti stereotipus, tokiu būdu skatinamas mokinių vertybinis ir egzistencinis apsisprendimas sudėtingose gyvenimo situacijose.

9.4. Struktūra

Vidurinio ugdymo programoje išlaikoma iš esmės ta pati filosofinės etikos dalyko turinio suskirstymo struktūra, kaip ir pagrindinio ugdymo etikos programoje. Etikos pasiekimams fiksuoti išskiriamos keturios ugdomosios veiklos ir tematikos sritys, aprašomi augantys filosofinio mąstymo reikalavimai mokinių pasiekimams šiose srityse:

- **Įsisąmonintos tapatybės ir saviugdos: *Aš-Asmuo*** – tai ugdymo(si) veikla, nukreipta į mokinio savistabą, saviugdą, tapatumo paiešką, sąžinės ugdimąsi, skatinanti savianalizę ir refleksiją.

- **Dialogo: *Aš ir Tu*** – tai ugdomoji veikla, skatinanti filosofinį dialogą, kuris gali būti suprantamas kaip dialoginis santykis ir atvirumas, gebėjimas išgirsti ir suprasti kitaip manantį žmogų, ir kaip racionalus dialogiškas problemų tyrinėjimas, nuomonių derinimas, savo argumentų pateikimas kitiems svarstyti. Ši veikla ugdo mokinio komunikavimo kompetenciją ir gebėjimą konstruktyviai bendrauti įvairiose komunikavimo situacijose diskutuojant iš skirtingų perspektyvų – etinės patirties, filosofinės, kultūrinės, religinės.

- **Socialinių santykių: *Aš ir Mes*** – tai mokymasis suprasti socialinius santykius ir normas, pagrįstas konvencijomis, bendrais tikslais ir vertybėmis, tolerantiškai vertinti žmonių pažiūras, kritiškai vertinti išankstinius stereotipus ir nuostatas, įsisąmoninti asmens ir visuomenės santykius demokratijos kontekste, demokratijos raidą ir principus.

- **Gyvenimo įprasminimo pasaulyje: *Aš ir prasmė*** – veikla, skatinanti mokinius egzistenciškai mąstyti, autentiškai būti ir ieškoti gyvenimo prasmės besikeičiančiame pasaulyje, apmąstyti ribines gyvenimo situacijas, atsispirti negatyvioms mintims ir nuostatoms, kūrybiškai ir konstruktyviai spręsti problemas.

9.5. Mokinių pasiekimai

1. Įsisąmoninta tapatybė ir saviugda: <i>Aš-Asmuo</i>	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostatos: Domėtis filosofija kaip galimybe siekti dorybės ir išminties. Geriau pažinti save, autentiškoje egzistencinėje patirtyje išvelgti savęs tobulinimo galimybę. Pripažinti moralumo vertę ir kritiškai vertinti redukcines moralės sampratas. Prisiimti etinę pareigą elgtis moraliai ir atsakomybę už laisvus savo pasirinkimus ir veiksmus.</p> <p>Esminis gebėjimas: Savistaba ir savimotyvacija: analizuoti ir reflektuoti egzistencinę ir etinę patirtį, motyvutai mokytis ir ugdyti save.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
1.1. Susipažinęs, kas yra <i>filosofinė etika</i> , mokinys geba įvertinti, kiek jam pačiam yra svarbu ir įdomu mokytis šio dalyko ir analizuoti, kuo grįstas filosofinis mąstymas. 1.2. Įsisąmonęs, <i>kokius svarbiausius klausimus</i> nagrinėja filosofinė etika, mokinys gali įvertinti, kiek jam aktualu sokratiškai „pažinti save“ ir nagrinėti, kas yra išmintis. 1.3. Svarstydamas asmens <i>laisvės</i> sąvoką, mokinys geba pozityviai susieti jos turinį su vertybėmis (pvz., žmogaus orumu, nelygstama verte, prigimtine teisėmis, apsisprendimu, moralumu) ir analizuoti,	<p><i>Faktinis žinojimas:</i> mokinys susipažįsta ir prisimena kai kuriuos iškiliausius antikos, Rytų, krikščionybės ir Naujųjų amžių Vakarų filosofijos klasikus, kurie nagrinėjo etikos klausimus.</p> <p><i>Konceptualus pažinimas:</i> mokinys suvokia skirtumą tarp faktų ir vertybių, idealo ir realybės, praktinių ir filosofinių klausimų, aprašomosios (deskriptyvinės) ir filosofinės (normatyvinės) etikos, gali paaiškinti,</p>

<p>kokiomis koncepcijomis tos vertybės grįstos.</p> <p>1.4. Susipažinęs su <i>dorybių etikos</i> tradicija, mokinys geba analizuoti skirtingų kultūrų ir epochų išminčiaus etinę laikyseną ir įvertinti savo motyvaciją išsiugdyti kilnaus žmogaus charakterio savybes.</p> <p>1.5. Siekdamas ugdyti <i>mąstymą</i>, mokinys geba susirasti filosofijos šaltinių ir planuoti savo mokymosi veiklą, susijusią su filosofinio mąstymo kompetencijos tobulinimu.</p> <p>1.6. Apmąstydamas <i>kasdienę etinę patirtį</i>, mokinys suvokia skirtumą tarp faktų ir vertybių, nuomonės ir pagrįsto žinojimo, jis geba kritiškai vertinti išankstines nuostatas, nuomones ir stereotipus.</p> <p>1.7. Suvokdamas, kiek pačiam mokiniui aiškios įvairios <i>filosofinės etikos kryptys</i> (antikos, Rytų, krikščionybės, Naujųjų laikų racionalistų ar utilitaristų, šiuolaikinių egzistencialistų, pragmatistų ar postmodernistų), geba įvardyti tas idėjas, kuriomis abejoja arba kurios atrodo dviprasmiškos.</p> <p>1.8. Remdamasis nagrinėtais filosofų tekstais, mokinys geba pagrįsti ir apginti tam tikrą etinę nuostatą ar požiūrį.</p>	<p>kodėl etika vadinama „praktine filosofija“ ir kokia „filosofinės etikos“ paskirtis.</p> <p><i>Procedūrinis žinojimas</i>: mokinys gali paaiškinti, kas yra filosofinio mąstymo šaltiniai (nuostaba, abejonė, kančia, tikėjimas), kurie skatina žmogų kelti pamatinius filosofinius ir etinius klausimus.</p> <p><i>Metaetinis suvokimas</i>: mokinys svarsto pamatinius filosofijos klausimus: „Ką aš galiu žinoti? Ką aš privalau daryti? Ko aš galiu tikėtis? Kas yra žmogus?“ Gali paaiškinti filosofinės etikos tikslus, savo mokymosi motyvus ir kokie klausimai jam dar kyla mokantis šio dalyko.</p>
2. Dialogas: Aš ir Tu	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostatos: Siekti dialogo, geranoriškai išklaudyti, stengtis suprasti ir gerbti pašnekovą, dialogo partnerį. Kurti draugišką santykį su kitu, prisiimti pareigą ir atsakomybę savo artimajam, draugui. Atjausti kitą ir atleisti jam suklydus, suprasti, jog tai padeda išsiskleisti žmogiškumui ir įveikti vienatvę.</p> <p>Esminis gebėjimas: Dialoginis bendravimas: kurti ir palaikyti konstruktyvų filosofinį-etinį dialogą, diskursą.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
<p>2.1. Mąstydamas apie etinį santykį, mokinys gali nurodyti, kaip jis susijęs su <i>kitu asmeniu</i>.</p> <p>2.2. Nagrinėdamas <i>vienatvės</i> problemą, mokinys geba įvertinti jos pozityvius ir negatyvius aspektus, apibendrinti konstruktyvų filosofų požiūrį į vienatvę.</p> <p>2.3. Nagrinėdamas <i>filosofinio dialogo</i> prielaidas, mokinys gali nurodyti dvi etinio mąstymo galimybes: racionalų „sokratiškąjį pokalbį“ ir dialoginį Aš-Tu santykį.</p> <p>Mokinys gali apibūdinti svarbiausius <i>draugystės ar bičiulystės</i> bruožus ir jų etinę vertę pagal antikos, Rytų ir moderniuosius Vakarų mąstytojus.</p> <p>2.5. Mokinys geba moderuoti diskusiją: kelti atvirus „sokratiškuosius“ klausimus, skatinti kitus dialogui, argumentuoti savo nuomonę ir išvengti kraštutinumų – tuščio plepėjimo nukrypstant nuo temos arba abipusio kalbėjimo neįsiklausant, ką sako kitas.</p>	<p><i>Faktinis žinojimas</i>: mokinys susipažįsta ir gali apibūdinti mąstytojus, kurie svarstė etikos klausimus dialogo būdu ir kurie mąstė apie Aš-Tu santykio etinius pagrindus (antikos, krikščionybės, modernieji, dialogo filosofai apie draugystę, meilę, atsakomybę, pavydą ir neapykantą, atlaidumą).</p> <p><i>Konceptualus pažinimas</i>: mokinys gali paaiškinti, kokios etinės, filosofinės, religinės nuostatos (pagal krikščionybės, egzistencializmo, dialogo filosofus) lemia dvejopą tarpasmeninio santykio su <i>kitu</i> pobūdį: priešpriešą arba pozityvų tarpasmeninį dialogą.</p> <p><i>Procedūrinis žinojimas</i>: mokinys gali paaiškinti, kokios yra metodologinės filosofinio dialogo prielaidos ieškant tiesos (pvz., sokratiškasis klausimų atvirumas,</p>

<p>2.6. Svarstydamas apie <i>meilę</i>, mokinys geba apibrėžti jos esmę ir atskirti jos rūšis pagal filosofijos klasikų ir psichoanalitikų. Nagrinėja vyro ir moters santykių problemą filosofiniu požiūriu.</p> <p>2.7. Mąstydamas apie <i>atsakomybę</i>, mokinys gali pagrįsti, kodėl atsiranda kaltės ir atsakomybės suvokimas prieš kitą žmogų filosofiniu požiūriu.</p> <p>2.8. Nagrinėdamas <i>konfliktą</i>, mokinys gali apibūdinti pagrindinius agresijos, kovos, pavydo ir neapykantos šaltinius ir pagrįsti pagarbos, artimo meilės, pasipriešinimo be prievartos, atleidimo nuostatas.</p> <p>2.9. Aptardamas etinį santykį su kitu, mokinys geba interpretuoti <i>kito būseną arba nuostatą</i> simboliškai pavaizduotuose meno kūriniuose (pvz., žmogaus veido išraiškų prasmę; nuotaikas; emocijas, moralinius išgyvenimus).</p>	<p>argumentų svarstymas už ir prieš, loginis mąstymas, pašnekovo klausymas ir supratimas, sąvokų apibrėžimas) ir kokios galimos autentiško komunikavimo kliūtys (pvz., išankstinės nuostatos, stereotipai, monologinis kalbėjimas, sofistinis ginčas dėl ginčo, savęs aukštinimas ir pan.).</p> <p><i>Metaetinis suvokimas:</i> mokinys reflektuoja savo santykį su <i>kitu kaip Tu- asmeniu</i>: ką reiškia krikščioniškoji nuostata „Mylėk savo artimą kaip save patį“; I. Kanto kategorinio imperatyvo formuluotė „Kitas žmogus negali būti priemonė, o visada tikslas“; E. Levino santykis su <i>Kitu</i> kaip atsakomybė ir Aš-Tu santykio asimetrija.</p>
--	---

3. Socialiniai santykiai: Aš ir Mes

Mokinių pasiekimai

Nuostatos:

- Pripažinti filosofų iškeltą žmogaus asmens orumo ir laisvės, moralės ir sąžinės autonomijos, prigimtinių teisių, lygių galimybių, teisingumo principų svarbą demokratinėje visuomenėje.
- Siekti darnos, neprimesti kitiems savo nuostatų, priimti vertybių, pasaulėžiūrų ir moralės koncepcijų įvairovę, derinti idėjas ir mokytis diskurso keliu siekti bendrų susitarimų.
- Būti tolerantiškam socialiniams, kultūriniais, religiniams ir kt. žmonių skirtumams; kritiškai vertinti stereotipus ir bet kokius žmogaus orumo ir teisių pažeidimo, diskriminacijos atvejus.

Esminis gebėjimas:

Kritinis ir pagrįstas mąstymas: argumentuotai samprotauti apie socialinius santykius, normas, taisykles ir stereotipus.

Gebėjimai	Žinios ir supratimas
<p>3.1. Svarstydamas <i>žmogaus prigimtį</i> klausimą, mokinys gali įvardyti etikos dilemas, kylančias dėl individo ir visuomenės santykių aiškinimo vienos perspektyvos, įvardyti individualistinę arba socialiai orientuotą etikos požiūrį.</p> <p>3.2. Diskutuodamas apie <i>šeimos narių</i> socialinius vaidmenis, mokinys geba palyginti skirtingų epochų mąstytojų pažiūras į šeimos instituciją, padaryti apibendrinimus ir argumentuoti išvadas, su kuo sutinka, o su kuo – ne ir kodėl?</p> <p>3.3. Remdamasis I. Kanto kategorinio imperatyvo formuluotėmis, mokinys geba įvertinti, kiek konkretūs poelgiai juos atitinka ir pagrįsti moralinę pareigą.</p> <p>3.4. Nagrinėdamas <i>tolerancijos</i> principą,</p>	<p><i>Faktinis žinojimas:</i> mokinys susipažįsta ir gali nurodyti antikos, Viduramžių, Naujųjų laikų ir XX a. epochos Vakarų mąstytojus, kurie svarstė žmogaus socialinės prigimtį, moralinės pareigos, tolerancijos, žmogaus teisių ir teisingumo, tėvų ir vaikų, vyrų ir moterų, visuomenės socialinių vaidmenų klausimus.</p> <p><i>Konceptualus pažinimas:</i> mokinys gali paaiškinti, kad žmonių bendruomenės tarpusavio santykius nustato etikos ir teisės normos, kuo jos skiriasi ir kaip yra susijusios (pvz., moraliniai pareigos, tolerancijos, pagarbos principai ir įstatymai).</p> <p><i>Procedūrinis žinojimas:</i> mokinys paaiškina, kaip gali būti pagrįstos visuomenės normos –</p>

<p>mokinys geba pagrįsti jo svarbą ir nurodyti jos ribas (pvz., negalime toleruoti žmogaus teisių pažeidimų, holokausto, terorizmo ir kitų nusikaltimų prieš žmoniją). Supranta ir nagrinėja tolerancijai priešingus <i>diskriminacijos</i> atvejus.</p> <p>3.5. Diskutuodamas apie <i>teisingumą</i>, mokinys geba vertinti gyvenimo atvejus teisingumo požiūriu atsižvelgdamas į konkrečias aplinkybes, remdamasis mąstytojais pagrįsti savo teisingumo sampratą.</p> <p>3.6. Dirbdami grupėje, mokiniai geba kelti hipotezes ir tikrinti jų pagrįstumą apie visuomenės etinių pažiūrų ir įsitikinimų kilmę.</p>	<p>autoritetu (asmenų, tradicijų, įstatymų, šventųjų tekstų) arba diskursu (filosofinių idėjų sklaida, politiniais debatais, demokratinį sprendimų priėmimu).</p> <p><i>Metaetinis suvokimas:</i> mokinys reflektuoja savo santykius su kitais ir atsakomybę remdamasis filosofų pagrįstais etikos principais, pavyzdžiui: I. Kanto kategorinio imperatyvo formuluote „Elkis taip, kad tavo poelgio maksima galėtų tapti visuotiniu dėsniu“; prancūzų švietėjų laisvės, lygybės ir brolybės principais; Dž. Rolso nešališko teisingumo principu ir kt.</p>
4. Gyvenimo įprasminimas pasaulyje: Aš ir prasmė	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostatos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ieškoti savojo pašaukimo ir gyvenimo prasmės filosofiskai apmąstant žmogaus egzistenciją. • Pagrįsti gyvenimo vertę ir etinės laikysenos svarbą patyrus egzistencinį nerimą, ribines situacijas. • Konstruktiviai mąstyti apie laimę, meilę, kūrybą, tikėjimą, išmintį, laisvę ir kitas vertybes kaip gyvenimo įprasminimo galimybes. <p>Esminis gebėjimas: Žinių taikymas ir problemų sprendimas: filosofiskai interpretuoti egzistencines situacijas ir mąstyti apie pozityvias gyvenimo įprasminimo galimybes.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
<p>4.1. Diskutuodamas apie <i>laimės</i> esmines sąlygas ir sąvokos neapibrėžtumą, mokinys geba palyginti skirtingų kultūrų ir epochų išminčių etinę laikyseną, savo požiūrį ir filosofų mintis.</p> <p>4.2. Mąstydamas apie <i>kančią</i> ir ribines gyvenimo situacijas, mokinys geba nagrinėti egzistencinio nerimo šaltinius ir interpretuoti „žmogaus be Dievo“ ir „žmogaus su Dievu“ (pvz., Jobo) laikyseną kančios akivaizdoje.</p> <p>4.3. Svarstydamas <i>apie gyvenimo vertę</i>, mokinys nagrinėja <i>savižudybės</i> ir <i>donorystės</i> problemas, geba filosofiniu požiūriu argumentuoti pozityvias gyvenimo įprasminimo galimybes ir donorystės vertę.</p> <p>4.4. Mąstydamas apie <i>gyvenimo prasmę</i>, geba nurodyti skirtingus gyvenimo įprasminimo tikslus (materialistiniai, hedonistiniai, humanistiniai - asmens tobulėjimo, etiniai, kultūriniai, religiniai) ir įvertinti konkrečias vertybes pagal šiuos tikslų prasmingumo lygmenis.</p> <p>4.5. Rašydamas esė kuria filosofinio teksto arba meninio kūrinio (literatūros, dailės, kino) filosofinę interpretaciją.</p>	<p><i>Faktinis žinojimas:</i> mokinys susipažįsta ir gali apibūdinti tam tikros etinės pozicijos mąstytojus (pvz., hedonistus, stoikus, skeptikus, dzenbudistus, eudemonistus, utilitaristus, egzistencialistus ir kt.).</p> <p><i>Konceptualus pažinimas:</i> mokinys gali paaiškinti etikos ir kitų žmogaus pažinimo ir veiklos sričių: literatūros, kultūros, meno, politikos, mokslo, religijos sąsajas; kokią reikšmę joms turi moralės nuostatos.</p> <p><i>Procedūrinis žinojimas:</i> mokinys supranta, kaip rašyti esė ir teksto interpretaciją, gali nurodyti skirtumą tarp filosofinės (egzistencinio požiūrio) ir literatūrinės, meninės (žanrų, stilių požiūrio) interpretacijos bei mokslinio pažinimo (empirinio tyrimo požiūrio).</p> <p><i>Metaetinis suvokimas:</i> mokinys kelia tikslo ir vertybių klausimus, pvz., „Ko verta siekti? Ką reikia daryti?“, gali paaiškinti pamatinio gyvenimo prasmės poreikio svarbą, donorystės vertę ir koku požiūriu grįžta jo gyvenimo vizija arba filosofija.</p>

9.6. Turinio apimtis

Filosofinės etikos turinys pateikiamas dviem aspektais:

- **probleminiu filosofiniu:** dalyko turinys pateikiamas *probleminiais klausimais* siekiant aktualumo ir skatinant fenomenologinę etinės patirties refleksiją;
- **istoriniu sisteminiu:** supažindinama su etikos filosofine tradicija, kai kuriais žymiausiais mąstytojais, mokiniai turėtų susiformuoti bendrą supratimą apie svarbiausias antikos, krikščionybės, naujųjų amžių ir šiuolaikinės etikos raidos kryptis ir bendras idėjas, tačiau nesiekama išsamiai nagrinėti etikos filosofinių krypčių ir visų mąstymo mokyklų; vyrauja *normatyvinė etika* kaip labiausiai atitinkanti ugdymo tikslą.

9.6.1. Įsisąmoninta tapatybė ir saviugda: *Aš-Asmuo*

Kas esu ir kuo noriu būti?

Svarstomi filosofiniai klausimai ir samprotavimai apie asmens tapatumą, kūną ir sielą, prigimtines žmogaus savybes, išskiriančias žmogų iš kitų gyvų pasaulio būtybių (mąstymo galią, laisvę, etinę sąžinę, gebėjimą kelti tikslus ir siekti idealų), ką reiškia sokratiškasis kvietimas „Pažink pats save“. Aptariama pasirinkimo ir motyvacijos problema nagrinėjant paprastus kasdienių sprendimų atvejus ir keliant gyvenimo tikslų klausimą.

Kas yra išmintis, išminčius? Kaip filosofija padeda jos siekti?

Nagrinėjamos antikos, Rytų, krikščionybės ir šiuolaikinių rašytojų išminties sampratos ir žmogaus tobulėjimo vizijos.

Kaip susijusi asmens laisvė ir vertybės?

Apmąstomos antikos, krikščionybės, egzistencialistų ir šiuolaikinių filosofų svarstytos dilemos apie žmogaus laisvę ir lemtį, laisvę ir gamtos determinizmą, laisvę ir tikėjimą Dievo buvimu, asmens autonomiją ir moralės imperatyvą, laisvę ir kaltę, laisvę „anapus gėrio ir blogio“, žmogaus esmę ir laisvę, negatyvią laisvę *nuo ko* arba pozityvią vertybėms angažuotą laisvę *kam*.

Kas yra dora ir dorybės? Kaip ugdyti charakterį?

Susipažįstama su dorybių etikos kryptimis: racionalistine teorija, socialiai orientuota „aukso vidurio“ taisykle, krikščioniškąja dorybių etika, utilitarizmo ir pragmatizmo idėjomis ir individualistine savikūros etika.

9.6.2. Dialogas: *Aš ir Tu*

Aš ar kitas – svarbiausia problema? Kokią reikšmę moralinei sąmonei turi kitas žmogus?

Apmąstomi krikščionybės autorių, dialogo filosofijos, egzistencinių mąstytojų samprotavimai apie *kitą* žmogų kaip moralinės sąmonės centrą: „brolių ir artimųjų“; kitokį ir paslaptinę; mūsų stebėtoją ir vertintoją; kitą kaip subjektą, laisvą asmenį ir kaip manąjį Tu. Kodėl *kitas* žmogus gali tapti problema? Troškimas dominuoti. Dialoginio/moralinio santykio su kitu žmogumi kūrimo galimybės: racionalus „sokratiškasis dialogas“ ieškant tiesos; nesąlygiškas įsipareigojimas kitam prisiimant atsakomybę; krikščioniškasis pasiaukojimas iki „kraujo ir gyvybės aukos“, jo prasmė, pvz., donorystė ir kitos formos.

Kodėl išgyvename vienvetę?

Apmąstoma vienvetės problema remiantis egzistencinių mąstytojų ir rašytojų tekstais.

Kokia draugystės reikšmė žmogaus moraliniam tapatumui?

Aptariama antikos požiūris į draugystę ir bičiulystę, jų vertybes ir patvarumą; poetų interpretacijos.

Kaip meilė išaukština žmogaus orumą ir gyvenimo vertę?

Svarstoma vyro ir moters santykių problema filosofiniu (ir psichologiniu) požiūriu.

Nagrinėjama artimo meilės samprata krikščioniškojoje filosofijoje; meilės esmė ir jos rūšys; visuotinės meilės galimybė, meilės permainingumo, netikrumo ir gebėjimo mylėti problema.

Kodėl jaučiu atsakomybę ir kaltę prieš kitą žmogų?

Svarstomi filosofiniai atsakomybės kaip humaniško, tarpžmogiško santykio pagrindai; moralinės ir metafizinės kaltės samprata; nesuinteresuotos atsakomybės literatūriniai ir egzistencinės patirties pavyzdžiai.

Kur slypi agresijos, kovos, destruktivaus elgesio, pavydo ir neapykantos šaknys?

Analizuojami filosofiniai samprotavimai apie blogio kilmę, pyktį, pavydą ir neapykantą, priešišumą, susvetimėjimą; krikščionybės ir Rytų filosofijos (induizmo, budizmo, dzenbudizmo) nuostatos apie pasipriešinimą blogiui be prievartos.

Kur galima rasti atlaidumo, gerumo šaltinį? Kaip atkurti nutrūkusį santykį su kitu?

Lyginamos ikikrikščioniškos epochos žmogaus etinės laikysenos – graikų filosofų, Romos stoikų, Rytų filosofų kilnaus žmogaus ir krikščionybės gailestingumo ir atlaidumo idealai. Aiškinamas humanistinis požiūris į nuodėmę. Svarstoma teismo, atgailos ir atleidimo kitiems problema.

9.6.3. Socialiniai santykiai: Aš- Mes

Kokia žmogaus prigimtis – sociali ar egocentriška?

Nagrinėjamas žmogaus socialinės prigimties klausimas remiantis antikos filosofų ir moderniųjų mąstytojų. Aiškinamasi, kas yra solidarumas, teisingumas ir kitos pilietinės dorybės, kuo grindžiamos visuomenės moralės normos ir gerovės siekis.

Kokią įtaką asmenybės dorinei raidai turi vaikų ir tėvų santykiai? Kuo grindžiama pagarbos tėvams nuostata?

Iš įvairių perspektyvų – Rytų etikos, Vakarų filosofų, krikščionybės apaštalu, psichoanalitikų ir rašytojų – apmąstomi vaikų ir tėvų santykiai, Dievo kaip Tėvo įvaizdis, tinkamo ugdymo problema.

Kuo grindžiami moters ir vyro įvaizdžiai, lygios galimybės ir santykiai?

Remiantis filosofijos klasikų, krikščionybės mąstytojų, rašytojų, psichoanalitikų mintimis ir feminizmo idėjomis svarstomi požiūriai į moteriškumo ir vyriškumo prigimtį, moters ir vyro paskirtį, jų socialinį vaidmenį, lyčių santykius.

Kaip pagrįsti moralinę pareigą kaip socialinę Aš-Mes jungtį? Kodėl privalome išsipareigoti kitiems?

Nagrinėjama racionalistinė etikos kryptis, grindžiama pareigos kaip esminio ir visuotinio moralės dėsnio išsąmoninimu, humanistinės psichoanalizės požiūris ir literatūrinės pareigos motyvų interpretacijos.

Kokia tolerancijos filosofinė ir etinė reikšmė šiuolaikinėje demokratinėje visuomenėje?

Aptariama tolerancijos sąvoka, samprata ir jos ištakos (graikų kalba ir kultūra, krikščionybės idėjos, Renesanso ir Šviečiamąjo amžiaus filosofija; šiuolaikinė demokratija ir tolerancija). Nagrinėjama asmeninė, religinė, politinė ir kultūrinė tolerancijos sritys, aktualumas, pagrindimas ir ribų klausimas. Svarstomos tolerancijai prieštaraujančios holokausto, diskriminacijos problemos.

Kaip filosofiskai grindžiamos žmogaus teisės ir teisingumo principas?

Nagrinėjama žmogaus teisių samprata ir jos raida (stoikų *ius naturale* ir *ius gentim* sąvokų reikšmė; prigimtinių teisių idėja, viduramžių prigimtinių teisių samprata remiantis krikščionybės nuostatomis; Renesanso mąstytojų idėjos apie individo prigimtines teises, žmogaus suverenumą, nepriklausomybę nuo monarcho valios ir kt). Svarstoma, ką reiškia teisingumo principas ir ką mes šiandien laikome teisinga sprendami visuomenės problemas. Lyginami antikos, švietimo epochos ir šiuolaikinių mąstytojų požiūriai.

9.6.4. Gyvenimo įprasminimas pasaulyje: Aš ir prasmė

Laimė – žmogaus gyvenimo tikslas? Kaip mes suprantame laimę ir kaip ją skirtingai interpretuoja filosofai?

Svarstomas laimės kaip aukščiausiojo gėrio ir moralinio gyvenimo tikslo klausimas; laimės sampratos neapibrėžtumas ir įvairios etikos koncepcijos: eudemonizmas, hedonizmas, krikščioniškoji filosofija, utilitarizmas ir kt. Apmąstomi literatūrinių herojų išgyvenimai ir mintys apie laimę.

Kur slypi kančios ir egzistencinio nerimo šaltinis? Ar kančia gali turėti etinę prasmę?

Apmąstomas filosofų požiūris į žmogaus egzistenciją pasaulyje, ribines situacijas, kančios kilmę, prasmę ir žmogaus etinę laikyseną su ja susidūrus (pagal hedonistus ir stoikus; krikščioniškuosius ir moderniuosius mąstytojus). Kančios išgyvenimai ir įveikos būdai aptariami remiantis egzistencinės literatūros kūrinių herojų mintimis.

Kaip pagrįsti gyvenimo prasmę mirties arba savižudybės akivaizdoje?

Mąstoma apie žmogui kylančią prasmės ir beprasmybės dilemą (pagal egzistencinės pakraipos mąstytojus); pamatinį prasmės poreikį; ateistinių ir teistinių požiūrių į mirtį, kuri išgyvenama negatyviai su baime arba prasmingai su tikėjimu. Nagrinėjami racionalūs filosofų argumentai, kaip pagrįsti gyvenimo vertę savižudybės problemos akivaizdoje; kaip stoviškai įveikti neišvengiamos mirties baimę. Remiantis psichologais gali būti aptariama galimos depresijos ir savižudybės priežastys.

10. Profesinė etika – dorinio ugdymo dalis

10.1. Profesinės etikos modulio paskirtis

Profesinės etikos programa siekiama pritaikyti etikos mokymo turinį į ateitį orientuotiems mokinių poreikiams, sudaryti galimybes ją rinktis 11 arba 12 klasės etikos besimokantiems mokiniams, kuriems padėti pasirengti studijoms ir profesinei veiklai yra vienas iš aktualiausių mokymosi tikslų.

10.2. Tikslas

Profesinės etikos – padėti mokiniams įgyti bendruosius profesinės etikos kompetencijos pagrindus ir pasirengti studijoms ir profesinei veiklai.

10.3. Uždaviniai

Profesinės etikos mokymo uždaviniai:

- suteikti profesinės etikos teorinių žinių,
- padėti mokiniams ugdyti tas savo charakterio dorybes ir organizacinio veikimo įgūdžius, kurios, kaip ir teorinės kompetencijos, bus naudingos profesinėje veikloje,
- padėti mokiniams apmąstyti ilgalaikę gyvenimo tikslų siekimo strategiją ir pasirinktoje profesinėje kryptyje planuoti ne tik išreikšti save kaip unikalią asmenybę, bet ir planuoti kurti, tobulinti save, kaip garbingą, atsakingą, kompetentingą, sąmoningai savo veiklą motyvuojantį ir organizuojantį profesionalą.

10.4. Struktūra

Profesinės etikos programoje išlaikoma filosofinės etikos dalyko turinio suskirstymo struktūra. Mokinių pasiekimams fiksuoti išskiriamos keturios ugdomosios veiklos ir tematikos sritys:

10.4.1. Įsisąmonintos tapatybės ir saviugdos: *Aš-Asmuo* – tai ugdymo(si) veikla, nukreipta į mokinio savistabą, saviugdą, tapatumo paiešką, padėsiančius apsispręsti dėl savo talentų ir profesinio pašaukimo, subalansuoti savo galimybes ir norus, aiškiau suvokti profesinės sėkmės ir lyderystės prigimtį ir prasmę.

10.4.2. Dialogo: *Aš ir Tu* – tai ugdomoji veikla, formuojanti svarbiausią profesinėje veikloje gebėjimą – bendradarbiauti. Ji padės mokiniams ateityje lengviau atpažinti profesinių tarpasmeninių santykių etinių konfliktų požymius, analizuoti jų priežastis, pasverti profesinių sprendimų pagrįstumo argumentus, įvertinti galimas tokių sprendimų pasekmes.

10.4.3. Socialinių santykių: *Aš ir Mes* – tai mokymasis suprasti, kokia svarbi yra organizacijos etinė kultūra kiekvieno jos nario savirealizacijos, jo darbo bei gyvenimo kokybės požiūriu, kokia didelė yra kiekvieno dalykinės veiklos subjekto (verslo, viešojo administravimo, kultūros, švietimo ir kt. organizacijų) socialinė atsakomybė prieš visuomenę jos ilgalaikės subalansuotos plėtros perspektyvoje.

10.4.4. Gyvenimo įprasminimo pasaulyje: *Aš ir prasmė* – tai ugdomoji veikla, skatinanti mokinius galvoti apie profesinį pasirinkimą ir profesinį tobulėjimą kaip vieną iš svarbiausių gyvenimo prasmės ir pilnatvės komponentų.

10.5. Mokinių pasiekimai

1. Įsisąmoninta tapatybė ir saviugda: Aš–Asmuo	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostatos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Profesinė veikla – viena iš esminių, pamatinių modernios visuomenės piliečių asmenybinės savęs identifikacijos, saviugdosa ir savikūros proceso charakteristikų. • Profesinė veikla kaip šiuolaikinės demokratinės visuomenės piliečių asmeninės garbės ir orumo pagrindas. <p>Esminis gebėjimas:</p> <p>Apsispręsti dėl savo talentų ir profesinio pašaukimo. Nuspręsti, kiek subalansuoti yra norai ir galimybės įprasminant save profesinėje veikloje. Svarstys apie tokį profesijos pasirinkimą, kuris užtikrintų, kad darbas teiktų malonumą, būtų socialiai reikšmingas ir leistų tobulėti, siekti etiškų asmeninių ir visuomeninių tikslų.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
1.1. Gebės pagrįsti, kodėl šiuolaikinėje visuomenėje reikalingas ir vertinamas tik aukštos kvalifikacijos reikalaujantis profesionalus darbas ir kas yra profesinė kompetencija; apsispręsti dėl savo talentų ir profesinio pašaukimo; subalansuoti savo galimybes ir norus renkantis profesiją.	<p>1.1.1. Suprasti, kaip istoriškai kinta požiūris į profesinę veiklą ir profesinį pašaukimą.</p> <p>1.1.2. Moderni visuomenė – dirbančių žmonių visuomenė.</p> <p>1.1.3. Suprasti, kad moderni visuomenė – įvairias kultūrinės tradicijas atstovaujančių piliečių visuomenė. Profesinė etika – visuomenės proteguojamų, daugumai visuomenės gerovę kuriančių piliečių priimtinių dalykinės veiklos etinių vertybių, normų, principų visuma.</p> <p>1.1.4. Skirti profesinės etikos vertybes (dalykinės veiklos strateginius orientyrus), profesinės etikos normas (visuomenei priimtinus bendriausius dalykinę veiklą reglamentuojančius etikos reikalavimus ir apribojimus) ir profesinės etikos principus (dalykinės veiklos strateginių tikslų įgyvendinimo taktikos pasirinkimo orientyrus).</p> <p>1.1.5. Suprasti kaip esmingai yra susiję pozityvus mąstymas ir profesinė sėkmė.</p>
1.2. Pagrįsti savo supratimą, ką reiškia būti garbingu profesionalu.	<p>1.2.1. Žinoti apie profesinės garbės instituto istoriją.</p> <p>1.2.2. Suprasti, kad demokratinėje visuomenėje žmogaus garbę ir orumą apibrėžiame kompleksiskai, kad garbingo profesionalo samprata sudaro vieną iš eminių, pamatinių modernios visuomenės nario garbės ir orumo sampratos charakteristikų.</p>
1.3. Analizuoti vertybines profesinės etikos nuostatas ir jų įtaką dalykinei veiklai.	<p>1.3.1. Suprasti profesinės etikos vertybes kaip dalykinę veiklą motyvuojančius siektinus idealus.</p> <p>1.3.2. Suprasti profesinės etikos vertybių prigimtį ir reikšmę.</p>
1.4. Galvoti, jausti, veikti tam tikru būdu nukreiptu į profesines vertybes.	1.4.1. Suprasti ir paaiškinti, kam reikalingos profesinės etikos priesaikos ir kodeksai, suprasti moralinio išipareigojimo svarbą aptariant profesinės etikos problemas.
1.5. Profesijoje ne tik išreikšti save kaip asmenybę, bet ir kurti, tobulinti save, kaip atsakingą, sąmoningai savo veiklą	1.5.1. Įgyti istorinių žinių apie istorinių, kultūrinių, religinių, politinių aplinkybių įtakojamus požiūrius į profesijas, jų prestižą visuomenėje.

motyvuojantį ir organizuojantį profesionalą.	1. 5.2. Suprasti, kad profesijos prestižas yra kuriamas nuolatos, šis procesas vyksta kartu su savo žmogiškąją garbę ir orumą, savo profesinę reputaciją puoselėjančių profesionalų kryptinga veikla.
2. Dialogas: Aš ir Tu	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostatos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Profesinei veiklai darbuotojai pasirenkami siekiant užtikrinti dalykinės veiklos efektyvumą, o ne darbuotojų asmeninių tikslų realizaciją. Profesinės etikos problemos iškyla, kai nepavyksta suderinti viešųjų, organizacijos ir jos darbuotojų interesų. Dalykinė veikla gali būti: <ul style="list-style-type: none"> ○ efektyvi, bet neetiška, ○ etiška, bet neefektyvi, ○ ir neefektyvi, ir neetiška, ○ ir efektyvi, ir etiška. • Dalykinės veiklos efektyvumo pagrindas – bendradarbiavimas, dalykinės veiklos etiškumo pagrindas – visuomenės viešųjų, atskiros organizacijos specifinių ir jos darbuotojų privačiųjų interesų derinimas. <p>Esminis gebėjimas:</p> <p>Bendradarbiauti dalykinėje aplinkoje: įsiklausyti ir įsigilinti į bendradarbių nuomonę, atpažinti profesinių tarpasmeninių santykių etinių konfliktų požymius, analizuoti jų priežastis, mokėti pasverti profesinių sprendimų pagrįstumo argumentus, įvertinti galimas tokių sprendimų pasekmes (asmenines, organizacines, visuomenines); įprasti kultūringai elgtis: taisyklingai kalbėti, valdyti savo emocijas, sugebėti tvardyti, kontroliuoti savo mintis, elgseną, judesius, rūpintis savo profesiniu įvaizdžiu, branginti savo ir savo organizacijos reputaciją.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
2.1. Tobulinti etiškų santykių su kolegomis kūrimo gebėjimus. Esant nepalankiai aplinkai organizacijoje demonstruoti atsparumą negatyviam organizacijos „spaudimui“.	2.1.1. Žinoti apie komandinio darbo specifiką ir dirbančiųjų dalykinio bendravimo sinergetiką.
2.2. Identifikuoti profesinės etikos konfliktų pobūdį. Mokėti pasirinkti etinių konfliktų sprendimo būdus.	2.2.1. Žinoti apie etiškų profesinių sprendimų priėmimo modelius.
2.3. Gebėti skirti formalias vadovo galias ir etinio autoriteto galią, akcentuojant, kad valdžios prigimtis lemia, kiek etiškas yra vadovavimo stilius bei santykiai su komanda.	2.3.1. Suprasti, kaip profesinės ir etinės kompetencijos įgalina profesinius vadybininko įgaliojimus sujungti su etinio autoriteto galiomis. 2.3.2. Suprasti tradicinių vadovavimo stilių etinius aspektus.
2.4. Dalykinis etiketas – griežtai reglamentuoto dalykinio bendravimo reikalavimai formuojant atitinkančią modernios demokratinės visuomenės reikalavimus darbo kultūrą. Gebėti teigiamai save pristatyti darbdaviui, kolegoms, interesantams.	2.4.1. Žinoti, kad civilizuotas elgesys dalykinėje aplinkoje – tai geros manieros. Dalykinio etiketo priemonės tvarko, drausmina, optimizuoja dalykinį bendravimą, sukuria jam palankų psichologinį klimatą, paprastina žmonių santykių reguliavimą. 2.4.2. Dalykinio etiketo reikalavimai pritaikyti tipiškoms situacijoms, todėl sutaupo žmonių laiką ir bendraujant eikvojama dvasinę energiją, poelgiams suteikia patrauklumo, o šis lemia individo veiklos sėkmę. 2.4.3. Prideramas elgesys yra vienas iš darbuotojų atitikimo socialiniam ir profesiniam statusui vertinimo

		kriterijų.
3. Socialiniai santykiai: Aš ir Mes		
Mokinių pasiekimai		
<p>Nuostata: Dalykinėje veikloje mes kuriame ne tik save, bet ir savo darbo kolektyvą, ir savo visuomenės kultūrą, ir klojame pamatus ateities visuomenės sėkmingos plėtros galimybėms ir perspektyvoms.</p> <p>Esminis gebėjimas: Suprasti, kokia svarbi yra organizacijos etinė kultūra kiekvieno jos nario savirealizacijos, jo darbo ir gyvenimo kokybės požiūriu, kokia didelė yra kiekvieno dalykinės veiklos subjekto (verslo, viešojo administravimo, kultūros, švietimo ar kt. organizacijos) socialinė atsakomybė prieš visuomenę jos ilgalaikės subalansuotos plėtros perspektyvoje.</p>		
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
3.1. Mokėti identifikuoti organizacijos etinės kultūros charakteristikas.	3.1. 1. Suprasti organizacijos etinės kultūros esmę ir reikšmę. 3.1. 2. Suprasti apie dalykinės veiklos kaip kultūros fenomeno prigimtį ir istoriją.	
3.2. Mokėti identifikuoti demokratinės visuomenės viešųjų interesų aptariant rezonansinius dalykinės veiklos subjektų socialinės atsakomybės	3.2. 1. Žinoti, kad organizacijų socialinės atsakomybės sampratą apibrėžia laisvai prisiimti išsipareigojimai daryti viską, kad: verslo organizacijos remtų ir gerbtų tarptautinę žmogaus teisių apsaugą savo įtakos srityje; užtikrintų, kad jos pačios neprisidėtų prie žmogaus teisių pažeidinėjimo; paremtų profesinių asociacijų laisvę ir pripažintų teisę į veiksmingas bendras derybas; paremtų tarptautines pastangas kovojant su priverstiniu, neteislingai apmokamu darbu, vaikų darbo išnaudojimu; prisidėtų prie diskriminacijos, susijusios su įdarbinimu ir profesija, panaikinimo; paremtų prevencines programas, užtikrinančias aplinkos apsaugą; skatintų aplinkai palankių technologijų vystymąsi ir platinimą; kovotų prieš visas korupcijos formas (tarp jų ir papirkinėjimą bei kyšininkavimą). 3.2.2. Žinoti, kad profesinė veikla ir korupcija nesuderinami; identifikuoti įvairias korupcinio elgesio atmainas; atpažinti latentines korupcinio mąstymo ir sprendimų priėmimo formas, kurios ir sukuria prielaidas korumpuotam elgesiui.	
3.3. Turėti supratimą apie tai, kokios Lietuvos Respublikos ir ES įstaigos vykdo profesinės etikos priežiūrą ir kontrolę.	3.3.1. Susipažins su profesinės etikos priežiūrą vykdančių institucijų darbu (LR VTEK, LR SEPK, profesinės etikos komisijos, organizacijų profesinės etikos komitetai, Europos Ombudsmeno tarnyba, kt.). 3.3.2. Žinos, kur ir koku atveju galima kreiptis dėl iškilusių profesinės etikos problemų.	
4. Gyvenimo įprasminimas pasaulyje: Aš ir prasmė		
Mokinių pasiekimai		
<p>Nuostata: Dalykinėje veikloje mes atrandame save ir kitus, suprantame save ir kitus, tobuliname save ir kitus, siekiame gerbti save.</p> <p>Esminis gebėjimas:</p>		

Profesinį tobulėjimą panaudoti kaip vieną iš svarbiausių gyvenimo prasmės ir pilnatvės komponentų.	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
4.1. Profesinės veiklos vertingumo supratimas.	4.1.1. Gebėjimas analizuoti istoriškai besikeičiantį požiūrį į mokinio planuojamą rinktis profesinę veiklą. 4.1.2. Stereotipų ir ideologinių mitų įtakos profesinėje veikloje įvertinimas.
4.2. Profesinės veiklos subjektų socialinė atsakomybė ir kiekvieno dirbančiojo vaidmens įvertinimas siekiant visuomenės bendrų tikslų.	4.2.2. Kiekvieno dirbančio žmogaus indėlio į bendrą visuomenės subalansuotos plėtros procesą svarbos suvokimas ir įvertinimas.
4.3. Garbingo profesionalo įvaizdis šeimoje ir draugų rate.	4.3.1. Garbingas profesionalas – autoritetas savo šeimos nariams ir draugams. Etiška profesinė veikla leidžia ne tik patiems pajusti savo gyvenimo prasmingumą, bet ir pelnyti aplinkinių pagarbą ir pripažinimą.

10.6. Turinio apimtis

Siūloma skirti turinio apimtį į dvi dalis.

Pirmoji dalis – tai paskaitų ir diskusijų gairės, kurių dėka mokiniai įgytų bendrųjų profesinės etikos žinių ir suprastų profesinės etikos probleminio lauko apmatų.

Antroji dalis – mokytojo pasirinkimui paliekamos pokalbių ir studentų savarankiško darbo (grupinių projektų) temos leidžiančios koreliuoti profesinės etikos turinio apimtį su mokyklos ar klasės profiliavimo specifika: akademinė, verslo, medicinos, žiniasklaidos ir reklamos etika.

10.6.1. Profesinės etikos probleminė išklotinė

Profesinės etikos kaip taikomosios etikos specifika. Žmogaus veiklos skirstymas į rūšis: teorinę, praktinę, ūkinę-gamybinę-kūrybinę. Profesinės etikos praktinis ir kūrybinis-gamybinis kontekstas.

Etikos teorijos (deontologija, utilitarizmas, socialinio teisingumo, teleologinės, organizacijos suinteresuotųjų ir kt.).

10.6.2. Įsisąmonintos tapatybės ir saviugdų problemos

Profesinė etika kaip prideramo elgesio normų racionalaus pagrindimo, profesinės etikos kompetencijų ir įgūdžių ugdymo sistema, sutartinai priimtina vienos profesijos atstovams ir leidžianti savikūros procesą koreliuoti su visuomenės lūkesčiais ir tikslais.

Mitai apie profesinę etiką ir jų neigiama įtaka organizacijų veiklai.

10.6.3. Dialogas: *Aš ir Tu*

Profesinės dorybės – profesinės etikos standartams paklūstantis elgesio modeliai tapę tvirtu įpročiu, antrąja prigimtimi.

Etiniai konfliktai profesinėje veikloje ir jų sprendimo būdai.

Profesinės etikos kodeksų kūrimas ir jų veiksmingumo užtikrinimo profesinėje veikloje priemonės.

Profesinis etiketas – derama kultūringa forma etiškiems dalykiniams santykiams išreikšti.

10.6.4. Socialiniai santykiai: *Aš ir Mes*

Profesinės vertybės – profesinę veiklą motyvuojantys viusomeniniai idealai (pvz.: profesinė garbė ir orumas, profesijos prestižas, etc.).

Profesinės veiklos principai – kasdienės veiklos gairės, taisyklės, standartai (pvz.: profesinė kompetencija, meistriškumas, kūrybiškumas, atsakingumas, bendradarbiavimas, pagarba ir pakanta, etc.).

Profesinės etikos priežiūros ir kontrolės sistema modernioje visuomenėje.

10.6.5. Gyvenimo įprasminimas pasaulyje: *Aš ir prasmė*

Profesinė socializacija – asmens socialinio statuso problema. Profesinė garbė - autoritetas kolegoms, savo šeimos nariams ir draugams.

Etiškas vadovavimas – moralinio autoriteto įgalinimas.

11. Šeimos etika – dorinio ugdymo dalis

11.1. Šeimos etikos modulio paskirtis

Šeimos etikos programa skirta 11 arba 12 klasių mokiniams. Tai yra dvejo – deskriptyvinio ir normatyvinio – pobūdžio taikomosios etikos modulis. Remiantis ne tik etikos, bet ir kitų mokslo sričių (filosofijos, psichologijos, sociologijos, istorijos, etnologijos, edukologijos ir kt.) duomenimis, siekiama mokinius supažindinti su šeimos kaip vieno svarbiausių sociokultūrinių vienetų ypatumais. Taip pat siekiama atskleisti išskirtinę šeimos vertę asmens ir visuomenės gyvenime, padėti mokiniams išsiugdyti atsakingą požiūrį į šeimos kūrimą, įgyti gyvenimui šeimoje reikalingas vertybes ir nuostatas.

Metodologiniai kurso pagrindai – tarpdisciplininis ir holistinis požiūris į šeimą. Šeimos etika pratęsia ankstesnių klasių etikos kursą, koncentruodamasi į išsamesnes šeimos, kaip ypatingo sociokultūrinio fenomeno, studijas. Šeimos etika turi glaudžių sąsajų su šeimos psichologija, rengimo šeimai ir lytiškumo ugdymo programa, tikyba, literatūra, istorija ir kitais dalykais.

11.2. Tikslas

Mokant šeimos etikos, siekiama ugdyti visapusišką mokinių požiūrį į šeimą, pasitelkiant jų autentišką patirtį, naujas žinias ir kritinę refleksiją.

11.3. Uždaviniai

Siekiant tikslo, mokiniai yra skatinami:

- susipažinti su šeimos fenomenu plačiame istoriniame, kultūriniame, socialiniame kontekste.

- ugdytis sąmoningą apsisprendimą kurti darnią šeimą.
- permąstyti dorovinių šeimos vertybių prasmę ir aktualumą žmogaus gyvenime.
- išvelgti šeimos, kaip asmens savirealizacijos terpės, galimybes.
- aptarti ir įvertinti šeimos institucijos pokyčius.

11.4. Mokinių pasiekimai

1. Įvadas į šeimos etiką	
Mokinių pasiekimai	
Nuostata: Tarpdisciplininis ir holistinis požiūris.	
Esminis gebėjimas: 1. Saviugda ir savišvieta. Analizuoti šeimos etiką kaip deskriptyvinę ir normatyvinę etikos sritis.	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
1.1. Išmanyti pagrindines metodologines ir teorines šeimos etikos nuostatas ir pritaikyti jas, analizuojant praktines šeimos problemas.	1.1.1. Suprasti šeimos etiką psichologijos, sociologijos, istorijos, etnologijos, edukologijos, teisės ir kitų žmogaus ir visuomenės mokslų kontekste. 1.1.2. Žinoti įvairias teorines ir metodologines šeimos etikos prieigas, atrasti jų sąlyčio taškus ir prieštaravimus.
2. Šeima kaip institucija: sociokultūrinis kontekstas	
Mokinių pasiekimai	
Nuostatos: Pagarba. Tolerancija. Atsakomybė.	
Esminis gebėjimas: 2. Kultūriniai, tarpkultūriniai ir socialiniai gebėjimai: suvokti ir vertinti šeimą, kaip unikalų sociokultūrinį fenomeną.	

Gebėjimai	Žinios ir supratimas
2.1. Svarstyti ir interpretuoti įvairias šeimos sampratas, suprasti šeimos formų įvairovę.	2.1.1. Žinoti įvairių sričių moksliniuose darbuose pateikiamas šeimos sampratas. Suprasti ne tik etinį, bet ir esminį požiūrį į šeimą. 2.1.2. Mokėti apibūdinti įvairias šeimos formas. Žinoti, kas yra branduolinė, išplėstinė ir nepilna šeima.
2.2. Analizuoti šeimos instituciją kultūros, valstybės ir visuomenės kontekste. Aptarti valstybinės šeimos politikos ir šeimos etikos sąsajas. Aptarti, kas yra tradicinė lietuvių šeima, lyginti su dabartine šeimos samprata jos bruožus. Argumentuoti, kodėl šeima yra vertybė. Gebėti formuluoti ir pagrįsti savo individualių požiūrių į šeimos instituciją.	2.2.1. Suprantant kultūrinę šeimų įvairovę, paaiškinti lietuvių šeimos savitumą. Žinoti istorinę lietuvių šeimos raidą. Išmanyti lietuvių šeimos tradicijas ir papročius. Apibūdinti tradicinėje šeimoje vyravusių santykių modelį. 2.2.2. Žinoti dokumentus, reglamentuojančius valstybinę šeimos politiką. 2.2.3. Susipažinti su mokslinių tyrimų duomenimis, nusakančiais, kokią vietą šeima užima asmens vertybinių orientacijų skalėje.
2.3. Sąmoningai suvokti šeimos kūrimo svarbą, gebėti priimti išsipareigojimus ir atsakomybę.	2.3.1. Paaiškinti perdėtų lūkesčių įtaką nusivylimui šeima, šeimos gyvenimu. 2.3.2. Suvokti partnerio pasirinkimo svarbą.
2.4. Argumentuotai aptarti santuokos, kaip teisinio šeimos kūrimo pagrindo ir kaip kultūrinio idealo, asmeninio ir visuomeninio lūkesčio, temas.	2.4.1. Žinoti įvairiose kultūrose egzistuojančias santuokos formas (monogamiją, poligamiją, poliandriją, poliginiją).
2.5. Svarstyti, kokie santuokos motyvai būtų vienodai brandūs ar moralūs.	2.5.1. Įvardinti, kokie gali būti santuokos motyvai. 2.5.2. Paaiškinti, kaip supranta „santuoka iš meilės“ ir „santuoka iš išskaičiavimo“.
2.6. Diskutuoti, ar santuoka tikrai yra pradinis šeimos kūrimo taškas.	2.6.1. Paaiškinti santuokos ir šeimos santykį.
3. Šeima ir meilė	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostata: Dialoginis atvirumas.</p> <p>Esminis gebėjimas: 3. Įsisąmoninti, kad šeimos gyvenimas grindžiamas meilės vertybe. Įvertinti meilės reikšmę šeimos ir atskiro asmens gyvenimui.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
3.1. Remiantis mokslo, literatūros ir meno pavyzdžiais gebėti analizuoti ir paaiškinti draugystės, meilės, intymumo, ištikimybės, išsipareigojimo ir kt. vertybes.	3.1.1. Žinoti meilės formas ir skirtingus jos raiškos būdus įvairiose epochose. 3.1.2. Žinoti postmodernių teoretikų (Z. Bauman, A. Giddens ir kt.) požiūrius į meilę, intymumą, geismą.
3.2. Aptarti masinės informacijos priemonėse pateikiamus meilės modelius.	3.2.2. Suprasti, kaip meilės modeliai veikiami populiariosios kultūros. 3.2.3. Paaiškinti, kodėl meilės taisyklės tampa vis įvairesnės ir prieštaringesnės.

3.3. Palyginti aistros ir draugystės meilėje dimensijas.	3.3.1. Apibūdinti romantiškos ir brandžios meilės komponentus: emociingumą, erotiškumą, nekasdieniškumą, partnerio idealizavimą, susiliejamą su partneriu /atsakomybę, rūpestį, pagalbą, išklausymą, supratimą, įvertinimą, dalijimąsi patirtimi, autonomijos ir priklausomybės pusiausvyrą. 3.3.2. Paaiškinti romantiškos ir brandžios meilės reikšmę šeimoje.
4. Šeimos funkcijos	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostata: Savirealizacija.</p> <p>Esminis gebėjimas: 4. Gebėti kurti ir plėtoti artimus ir darnius santykius su visais šeimos nariais.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
4.1. Aptarti ir įvertinti šeimos funkcijas šeimos narių poreikių tenkinimo ir vaidmenų atlikimo aspektais.	4.1.1. Palyginti įvairių autorių išskiriamas pagrindines šeimos funkcijas.
4.2. Aptarti reprodukcinę ir ugdomąją šeimos funkcijas. Apsvarstyti, kodėl žmonės nori turėti vaikų. Paaiškinti sąmoningos motinystės ir tėvystės svarbą. Diskutuoti ir analizuoti motinystės ir tėvystės įvaizdžius ir palyginti su realiais tėvų vaidmenimis.	4.2.1. Suprasti šeimos, kaip pagrindinio socializacijos instituto, reikšmę. 4.2.2. Žinoti kaip literatūroje, kine, dailės kūrinuose, žiniasklaidos pranešimuose ir kt. vaizduojama motina, tėvas, pamotė, patėvis. 4.2.3. Suprasti, kiek vienokio ar kitokio įvaizdžio kūrimui naudojamos klišės, stereotipai atitinka istorines, kultūrinės, socialines šeimos gyvenimo sąlygas ir atskirų šeimos narių lūkesčius.
4.3. Paaiškinti ūkinę ir ekonominę šeimos funkcijas. Aptarti materialinių gėrybių įtaką šeimos gyvenimui. Svarstyti darbštumo, tvarkingumo, taupumo, rūpinimosi ir pagalbos buityje aspektus. Analizuoti ir kritiškai įvertinti šeimos narių vaidmenis ir pareigų pasidalijimą, aptarti simetrinį ir nesimetrinį šeimos modelius.	4.3.1. Suprasti, kad tinkamas ūkinės ir ekonominės funkcijų atlikimas, sudaro sąlygas efektyviam kitų šeimos funkcijų realizavimui. 4.3.2. Svarstyti vyro ir moters vaidmenis šeimoje, įvertinti juos praeities- dabarties ir ateities lūkesčių kontekste. Suprasti profesinio bei šeimos gyvenimo dermės svarbą.
4.4. Aptarti komunikacinę šeimos funkciją. Aptarti pripažinimo, savigarbos, psichologinio palaikymo ir saugumo poreikių tenkinimą šeimoje. Analizuoti vyro ir moters, tėvų ir vaikų santykius, jų įtaką darniam šeimos funkcionavimui. Aptarti santykius su seneliais, kaip istorinės atminties ir kultūrinės patirties perteikėjais. Diskutuoti, ar kartų konfliktas neišvengiamas.	4.4.1. Žinoti verbalinio ir neverbalinio bendravimo ypatumus. 4.4.2. Suprasti šeimos santykius kaip dinamišką procesą, reikalaujantį visų šeimos narių pastangų ir kūrybiškumo. 4.4.3. Paaiškinti tėvų ir vaikų santykių problemas, jų priežastis ir įveikimo būdus. 4.4.4. Suvokti, kad šeimos santykiai grindžiami ne tik asmenine, bet ir kultūrine patirtimi.

<p>4.5. Paaiškinti rekreacinę šeimos funkciją. Analizuoti šeimos gyvenimą kasdienybės ir šventės kontekste. Mokėti sukurti šventę sau ir savo artimiesiems. Pasvarstyti, ar rutina yra „santykių žudikė“ ar tam tikras saugumo ir pastovumo garantas.</p>	<p>4.5.1. Suprasti turiningo laisvalaikio reikšmę. 4.5.2. Žinoti tradicines ir šeimos šventes. 4.5.3. Suvokti, kasdienybės grožį.</p>
<p>4.6. Analizuoti šeimos nefunkcionavimo priežastis ir pasekmes.</p>	<p>4.6.1. Išskirti pagrindines šeimos funkcionalumą trikdančias problemas. 4.6.2. Suprasti tolerancijos ir abipusės pagarbos stokos, interesų ir vertybinių orientacijų skirtingumo, asocialaus šeimos nario (narių) gyvenimo būdo žalą darniam šeimos funkcionavimui.</p>
5. Šeimos transformacijos	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostata: Kritinis mąstymas. Esminis gebėjimas: 5. Analizuoti ir kritiškai įvertinti šeimos transformacijos požymius ir veiksniai.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
<p>5.1. Analizuoti ir interpretuoti šeimos kaip institucijos nykimo priežastis ir pasekmes. Svarstyti individualizmo ir emancipacijos klausimus.</p>	<p>5.1.1. Suprasti šeimos institucijos kaitą globalizacijos kontekste. Paaiškinti kultūrinių, socialinių, ekonominių ir kt. veiksnių įtaką šeimai.</p>
<p>5.2. Aptarti ribines šeimos formas (tos pačios lyties asmenų šeimos, komunos, kohabitacija ir t.t.). Diskutuoti, ar gyvenimas kartu nesusituokus yra nuodėmė / alternatyva / norma.</p>	<p>5.2.1. Paaiškinti priežastis, nulemiančias santuokų mažėjimą, neregistruotų santuokų plitimą. 5.2.2. Apibūdinti, kas yra kohabitacija.</p>
<p>5.3. Palyginti požūrius į santuokos nutraukimą ir pakartotines santuokas įvairiose šalyse. Aptarti skyrybų skaičiaus augimą Lietuvoje.</p>	<p>5.3.1. Suprasti skyrybų pasekmes buvusiems sutuoktiniams ir jų vaikams.</p>
<p>5.4. Aptarti gimstamumo mažėjimą. Analizuoti nėštumo nutraukimo, bevaikystės, dirbtinio apvaisinimo ir kt. problemas. Diskutuoti, ar lietuvių tautai dėl šių problemų kyla kokia nors grėsmė ir pagrįsti savo nuomonę.</p>	<p>5.4.1. Suprasti šeimos planavimo svarbą. 5.4.2. Žinoti psichologines, fizines ir moralines nėštumo nutraukimo pasekmes.</p>
<p>5.5. Diskutuoti apie atotolio (transnacionalines) šeimas.</p>	<p>5.5.1. Suprasti ir įvertinti migracijos pasekmes partnerystei ir vaikams.</p>

11.5. Turinio apimtis

11.5.1. Šeimos etikos įvade pateikiamos pagrindinės metodologinės ir teorinės nuostatos, aptariamoms šeimos etikos ir kitų žmogaus bei visuomenės mokslų sąsajos.

11.5.2. Šeima kaip institucija: sociokultūrinis kontekstas

Šeimos samprata. Šeimos formos. Istorinė lietuvių šeimos raida, lietuvių šeimos tradicijos ir papročiai, tradicinės šeimos tarpusavio santykiai. Šeima kaip vertybė. Etiniai valstybinės šeimos

politikos aspektai. Santuokos formos (monogamija, poliandrija, poliginija). Santuokos motyvai. Partnerio pasirinkimas.

11.5.3. Šeima ir meilė

Meilės formos ir raiškos būdai. Meilės modeliai ir dimensijos. Intymumas. Geismas. Draugystė. Ištikimybė. Įsipareigojimas ir kt.

11.5.4. Šeimos funkcijos

Šeimos narių poreikiai ir vaidmenys. Reprodukcinė ir ugdomoji šeimos funkcijos (šeima, kaip pagrindinis socializacijos institutas, biologinė ir socialinė tėvystė, motinystės ir tėvystės įvaizdžiai). Ūkinė ir ekonominė šeimos funkcijos materialinių gėrybių įtaką šeimos gyvenimui; šeimos narių vaidmenų pasiskirstymas ir pareigų pasidalijimas; simetrinis ir nesimetrinis šeimos modeliai, darbštumo, tvarkingumo, taupumo, rūpinimosi ir pagalbos buityje vertybės; profesinio ir šeimos gyvenimo dermė). Komunikacinė šeimos funkcija (verbalinis ir neverbalinis bendravimas; pripažinimo, savigarbos, psichologinio palaikymo ir saugumo poreikių tenkinimas šeimoje, vyro ir moters, tėvų ir vaikų santykiais, jų įtaka darniam šeimos funkcionavimui; santykiai su seneliais, kaip istorinės atminties ir kultūrinės patirties perteikėjais; kartu konfliktas). Rekreacinė šeimos funkcija (turiningo laisvalaikio reikšmė; šventės ir kasdienybė, rutina). Šeimos nefunkcionavimo priežastys ir pasekmės.

11.5.5. Šeimos transformacijos

Šeima globalizacijos kontekste. Šeimos kaip institucijos nykimo priežastys ir pasekmės. Individualizmo ir emancipacijos įtaka šeimos kaitai. Santuokų mažėjimas, kohabitacija. Skyrybos. Pakartotinės santuokos. Gimstamumo mažėjimas. Atotolio (transnacionalinės) šeimos.

12. Etika ir kinas – dorinio ugdymo dalis

12.1. Etikos ir kino modulio paskirtis

Etika ir kinas – taikomosios etikos modulio programa, skirta 11-12 klasių mokiniams skatinant aktualiai ir kritiškai nagrinėti etikos problemas šiuolaikinį jaunimą supančių medijų ir technologijų pasaulio kontekste.

12.2. Tikslas

Remiantis kino meno interpretacija sudaryti mokiniams sąlygas formuoti dorinę poziciją, kuri padėtų orientuotis pasaulio įvairovėje, ją analizuoti, vertinti ir tinkamai elgtis.

12.3. Uždaviniai

Siekdami tikslo mokiniai skatinami:

- ugdytis gebėjimą suprasti ir analizuoti kiną, kaip šiuolaikinę kūrybos, o sykiu ir informacijos apie moralę ir vertybes priemonę;
- ugdytis gebėjimą skirti rimtąjį ir populiarųjį - komercinį kiną bei jų deklaruojamas vertybes;
- suvokti vaizdo kalbos galią, siekiant išreikšti egzistencinius žmogaus patyrimus, klausimus, poreikius ir siekius;
- remiantis vaizdo kūrinių analize kurtis pasaulėžiūrą, grindžiamą bendrosiomis žmogaus vertybėmis ir atsakingai rinkti gyvenimo būdą;
- ieškoti atsakymų į gyvenimo prasmės klausimus remiantis kine užfiksuotoje tautos ir žmonijos išmintimi;
- mokytis skirti meninį nuo propagandinio kino ir savarankiškai vertinti juose vaizduojamų pasaulietinių ir religinių pasaulėžiūrų, ideologijų vertybines sistemas.

12.4. Struktūra

Ugdymo turinys skirstomas į keturias temų ir pasiekimų grupes:

Saviugda ir savisauga: Aš – Žmogus,

Dialogas: Aš ir Tu,

Socialiniai santykiai: Aš ir Mes,

Santykis su pasauliu: Aš ir Tai.

Santykiai interpretuojami, remiantis filosofinės etikos tradicija, juos vizualizuojant kino ištraukomis. Skirstymas į temų grupes yra sąlyginis. Daugelis temų gali būti analizuojama ne tik

vienoje, bet ir kitose temų grupėse, todėl griežtos jų perskyros paisyti nėra būtina. Pvz. *laimės, laisvės, gyvenimo prasmės* bei kitos temos gali būti analizuojamos iš santykio *Aš – Žmogus, Aš – Tu, Aš – Mes pozicijų*. Tas pozicijas gali padiktuoti filmo specifika. *Tas pozicijas* gali nusistatyti ir pati klasės bendruomenė.

Kita kino ir chrestomatinių etikos temų sankirta atsiranda kiną etikos pamokose panaudojant:

- kaip informacijos šaltinį;
- kaip provokaciją mąstyti;
- kaip empatijos išgyvenimą;
- kaip atvejo analizę;
- kaip nuotaiką;
- kaip biografiją;
- kaip jautrumą aplinkai.

12.5. Mokinių pasiekimai

1. Saviugda ir savisauga: Aš - Žmogus	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostata: Asmeninių kūrybinių galių paieška.</p> <p>Esminis gebėjimas: 1. Kino kalbos analizė, interpretacija ir refleksija.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
<p>1.1. Naudoti klasikinio ir šiuolaikinio meninio kino, dokumentinio ir animacinio kino kūrinius etikos normoms ir moralės problemoms paaiškinti.</p>	<p>1.1.1. Žinoti, kokios kino rūšys egzistuoja šiuolaikinėje kultūroje ir suprasti, kad jų poveikis gali būti labai įvairus: nuo pozityvaus iki negatyvaus, nuo nesuinteresuoto ir nešališko iki stipriai ideologizuoto.</p> <p>1.1.2. Suprasti, kad kino menas – tai ne realybės atspindys, o jos perkūrimas, todėl kino kūriniai interpretuojami per asmenines išvalgas arba remiantis semiotika ir kitomis vaizdo atkodavimo technologijomis. Kiekviena vaizdo priemonė, kokiam žanrui ji bepriklausytų: dokumentika, meninis, istorinis, animacinis ar net mokslinis kinas, jo informaciją reikia priimti, kritiškai, randant savo santykį su ja.</p> <p>1.1.3. Suprasti, kad kino estetika yra stiprus žmogaus taurinimo instrumentas, bet sykiu gali tarnauti ir destruktiviems tikslams.</p>
<p>1.2. Savistaba, savirefleksija, tapatumo paieškos. Svarstyti žmogaus duočių: kūno ir sielos reikšmę bei dermę, remiantis kino menu. Svarstyti fizinio ir dvasinio (intelektualiai ir emociškai kilnaus) gyvenimo trajektorijas, reflektuojant kine pateikiamų personažų dvasines ir fizines būsenas, sprendžiamas problemas.</p>	<p>1.2.1. Žinoti ir suprasti asmens kūno, proto, kalbos, emocijų fenomenus, žmogaus sąmoningai suvokiamus ir pasąmoninius poreikius.</p> <p>1.2.2. Žinoti verbalinės ir neverbalinės kalbos reikšmę bendravimui ir tų kalbų ribas.</p> <p>1.2.3. Suprasti, kad kūno judesys yra iškalbingas savo reakcijomis į aplinką, jį galima „skaityti“ ir taip geriau pažinti save ir kitus.</p> <p>1.2.4. Suprasti, kad kūno judesys yra valingai valdomas, bet, prieš prigimtį ribojamas, praranda raiškos natūralumą ir gali tapti valdomu baimių.</p> <p>1.2.5. Suprasti, kad kino galimybės yra labai didelės, dažnu atveju galinčios hiperbolizuoti, mistifikuoti ar atvirkščiai – sumenkinti, sumaterialinti žmogaus</p>

	fenomeną.
1.3. Analizuoti vienatvės sukeltas negatyvias emocijas ir padarinius. Ieškoti būdų jos išvengti arba ją transformuoti į asmeninę ir visuomeninę veiklą, savęs supratimą ir įsiprasminimą. Vertinti kino meną, galintį subtiliai išreikšti vienatvės liūdnąją ir linksmąją ar depresyviąją ir kūrybingąją puses.	1.3.1. Suvokti vienatvę, kaip būseną, būdingą kiekvienam asmeniui. 1.3.2. Skirti vienatvę nuo vienišumo ir suprasti, kad minioje vienatvė gali ne tik pranykti, bet ir atvirksčiai – sustiprėti. 1.3.3. Suprasti, kokie yra vienatvės padariniai, jei nemokama ja pasinaudoti savo pozityvioms galioms atskleisti. 1.3.4. Žinoti, kad vienatvės tyloje yra progų susikaupti ir kurti. 1.3.5. Žinoti būdus, galinčius susilpninti vienatvės jausmą ar net jo išvengti. Tuo požiūriu interpretuoti kiną.
1.4. Analizuoti kančios fenomeną, jos pavyzdžius kino klasikoje ir populiariajame kine.	1.4.1. Žinoti, kad kančia anksčiau ar vėliau užklumpa kiekvieną. 1.4.2. Suprasti, kad jos išvengti neįmanoma, bet galima ją palengvinti ar patrupinti jos trukmę, nukreipiant save į veiklas, kūrybą, ar ją priimant kaip gyvenimo pamokas. Šiam žinojimui ir supratimui išreikšti remtis atitinkamais kino pavyzdžiais.
1.5. Vertinti gyvenimą. Remiantis kino analize, gebėti išvelgti ir paaiškinti jo prasmę kasdienėje ir nekasdienėje aplinkoje.	1.5.1. Žinoti mąstytojų, svarsčių gyveno prasmės klausimus, išvalgas. 1.5.2. Žinoti kino klasikos, populiaraus kino, skirto gyvenimo prasmės problemoms, pavyzdžių ir dokumentikos apie iškilią asmenybę, pavyzdžių. 1.5.3. Suprasti, kad režisieriai ir kino industrija suinteresuota vienu ar kitomis išvalgomis.
2. Dialogas: Aš ir Tu	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostatos: Atvirumas. Dialogiškumas.</p> <p>Esminis gebėjimas: 2. Gebėjimas pagarbiai komunikuoti su artimu ir svetimu žmogumi.</p>	
2.1. Remiantis kino pavyzdžiais, gebėti analizuoti ir paaiškinti draugiškus, dalykiškus ar meilės santykius, juose kylančias problemas. Gebėti įsiklausyti į kitą, išgirsti kitą, išsakyti kitam savo mintį, o jei verbalinis santykis nesimezga, siekti neverbalaus dėmesingumu ir pagarba pagrįsto dialoginio santykio.	2.1.1. Suprasti, kuo draugystė skiriasi nuo meilės ir kuo jos panašios. 2.1.2. Žinoti iškiliausių mąstytojų teorijas apie jas. 2.1.3. Žinoti kino klasikos pavyzdžius, skirtus meilei išaukštinti ar problematizuoti. 2.1.4. Suprasti klasikinio kino ir komercinio kino meilės tematikos plėtotės tikslus, ypatumus, tokio kino visuomenei daromą įtaką.
2.2. Analizuoti vyro ir moters santykių problemas, remiantis lyčių ypatumais ir jų perteikimu kino kalba.	2.2.1. Žinoti, kokie yra vyro ir moters santykių raidos pasaulio kino istorijoje tendencijos. 2.2.2. Suprasti, kad kiekviena epocha iškelia naujus iššūkius vyro ir moters santykiams. 2.2.3. Žinoti kino meno pavyzdžius, kuriuose vyro ir moters santykis sakralizuojamas, mitologizuojamas, spraudžiamas į stereotipus, paprastinamas ar vulgarizuojamas.

2.3. Analizuoti pavydo ir neapykantos kilmę, prigimtį ir jų raišką kino mene. Analogijų būdų juos taikyti savo atvejams suprasti ir valdyti.	2.3.1. Žinoti, iš kur kyla, kaip reiškiasi ir kur link veda pavydas ir neapykanta, suprasti jų pasekmes. 2.3.2. Išmanyti geriausias kino klasikos ir populiaraus kino pavyzdžius, suprasti jų poveikį žmonių santykiams. 2.3.3. Kino pavyzdžiams interpretuoti žinoti filosofinę literatūrą.
2.4. Gebėti pripažinti savo kaltę ir atleisti. Analizuoti atleidimo problematiką sakraliajame ir pasaulietiniame kino mene (dokumentiniame ir meniniame).	2.4.1. Žinoti skirtingus teoretikų požiūrius į atleidimo reikšmę tinkamiems žmonių santykiams palaikyti. 2.4.2. Suprasti sakralaus ir pasaulietinio kino pasaulėžiūrą ir ideologiją, svarstant asmeninio ar tautos atleidimo problemas.
3. Socialiniai santykiai: <i>Aš ir Mes</i>	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostatos: Atsakomybė. Pagarba. Tolerancija.</p> <p>Esminis gebėjimas: 3. Socialiniai gebėjimai: dalyvaujant grupės ar bendruomenės veikloje, prisiimti atsakomybę ir įsipareigojimus už veiklas, elgtis išmintingai.</p>	
3.1. Analizuoti tėvų – vaikų problemas šiuolaikinėje visuomenėje, remiantis kino meno pavyzdžiais. Gerbti tėvus, suprasti nepamainomą biologinį ryšį su jais, o taip pat gerbti globėjus ir visais atvejais taikiai spręsti išskylančias problemas.	3.1.1. Išmanyti, kuo grindžiama šeimos egzistencija, kokie šiuolaikinės šeimos modeliai ir kaip tėvų–vaikų santykiai interpretuojami kino mene. 3.1.2. Suprasti, kaip modernus kinas, naujai atskleidžiamas tėvų ir vaikų santykių specifika, siekia spręsti amžinus šeimos klausimus.
3.2. Analizuoti laisvės sampratą remiantis filosofų ir kino meno bei dokumentikos pavyzdžiais. Gebėti kovoti dėl jos ir dalintis ja su kitais.	3.2.1. Žinoti filosofijos klasikų ir šiuolaikinių filosofų požiūrį į laisvę, suprasti „laisvę nuo ko“ ir „laisvę kam“, politinę laisvę ir egzistencinę laisvę, suprasti laisva valia pasirenkamos pareigos reikšmę. 3.2.2. Žinoti, kad kinas dažnu atveju idealizuoja laisvę, bet sykiu leidžia geriau suprasti, kiek pastangų, kančių ir pasiaukojimo pareikalauja laisvė ir kaip greitai ji nuvertėja, jei panaudojama ne pagal paskirtį.
3.3. Svarstyti laimės sampratą, remiantis kino meno pavyzdžiais.	3.3.1. Žinoti filosofines laimės sampratas ir suprasti, kad laimės aptartys neduoda konkrečių „receptų“. Paaiškinti, kad suprasdami laimę, žmonės gali jos nepajusti, o pajusdami - nesuprasti. 3.3.2. Žinoti sėkmės fenomeną ir jo ryšį su laime. 3.3.3. Suprasti, kad daug kino industrijos dėmesio yra nukreipta į banalią vartotojišką, hedonistinę laimės sampratą.
3.4. Gebėti interpretuoti ir diskutuoti kaltės ir atsakomybės temą, remiantis filosofų bei kino meno pavyzdžiais. Gebėti prisiimti atsakomybę.	3.4.1. Remiantis filosofų samprotavimais apie kaltę, suprasti, kokios skirtingos kaltės rūšys egzistuoja. 3.4.2. Išmanyti, kaip šiuolaikinė dokumentika ir kino menas atskleidžia kaltės ir atsakomybės problemas, kaip ideologinis kinas gali daryti įtaką tautos ar asmens kaltei įvertinti.

3.5. Svarstyti išminties vietą šiuolaikinėje visuomenėje.	3.5.1. Žinoti žodžio ir tylos, argumento ir pavyzdžio galią santykiams harmonizuoti. 3.5.2. Suprasti, kaip sunkiai įgijama išmintis ir remiantis kino (meninio ir dokumentinio) pavyzdžiais interpretuoti, kaip geriau ją atpažinti ir įvertinti.
4. Santykis su pasauliu: <i>Aš ir Tai</i>	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostatos: Kritiškumas. Pagarba gamtai ir kūrybai.</p> <p>Esminis gebėjimas: 4. Gebėjimas supratingai ir aktyviai dalyvauti puoselėjant ir keičiant kultūrinę ir gamtinę aplinką.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
4.1. Analizuoti ir interpretuoti žaidimų ir pramogų vietą žmogaus gyvenime, kaip jie keičia gyvenimo stilių. Gebėti pasirinkti tinkamą laisvalaikio praleidimo formą.	4.1.1. Žinoti, kaip filosofinėje etikoje apibūdinamas „žaidžiantis žmogus“ ir kodėl yra svarbu mokėti žaisti net ir brandžiame amžiuje. Suprasti, kad žaidimuose slypi pavojai, nes žaidimas susijęs su netikėtumais. 4.1.2. Žinoti, kad kino menas, atskleisdamas žaidžiančio žmogaus sąmonę, gali jį ne tik pakylėti iki idealų, bet ir išryškinti jo žmogiškąsias ribas, savikontrolės, o su ja ir savo tapatybės praradimą.
4.2. Remiantis kinu, interpretuoti etikos problemas žiniasklaidoje, būti kritišku jos atžvilgiu. Gebėti atpažinti šališkus ir kurti nešališkus pranešimus.	4.2.1. Suprasti, kokias žinutes praneša žiniasklaida, koks jos interesas. 4.2.2. Suprasti, kokią įtaką žiniasklaida daro asmens formavimui ir kaip jai galima atsispirti. Supratimą argumentuoti kino meno pavyzdžiais.
4.3. Diskutuoti gamtos reikšmę ir vertę šiuolaikinių technologijų išsigalėjimo kontekste. Diskutuoti ekologines problemas darnaus vystymosi perspektyvoje, savo argumentams ir elgesiui pagrįsti naudoti kino pavyzdžius.	4.3.1. Suprasti, kaip šiuolaikiniai technologiniai pasiekimai keičia žemės landšaftą, florą ir fauną ir kokios pasekmės yra prognozuojamos. 4.3.2. Žinoti pasaulio kataklizmų, priklausančių nuo žmogaus invazijos, sukeltas problemas remiantis ekologinės etikos teoretikais.

12.6. Turinio apimtis

12.6.1. Saviugda ir savisauga: *Aš – Žmogus*

- Aš – kaip kino vaizdo veikiamas asmuo.
- Aš – kaip kūnas.
- Aš – kaip siela.
- Aš – kaip asmuo.
- Vienatvė ir vienišumas.
- Kančia ir kūryba.
- Gyvenimo prasmės paieškos.

12.6.2. Dialogas: *Aš ir Tu*

- Moteris ir vyras.
- Bičiulystė ir meilė.
- Pavydas ir neapykanta.
- Nuoskaudos ir atlaidumas.

12.6.3. Socialiniai santykiai: *Aš ir Mes*

- Tėvai ir vaikai.
- Laisvė ir pareiga.
- Laimė ir sėkmė.
- Kaltė ir atsakomybė.
- Žinojimas, genialumas ir išmintis.

12.6.4. Santykis su pasauliu: *Aš ir Tai*

- Gyvoji aplinka ir industrinė kultūra.
- Šiuolaikinės informacinės technologijos.
- Šventė ir pramoga (žaidimai).

V. KATALIKŲ TIKYBA: TIKSLAI IR UŽDAVINIAI, MOKINIŲ PASIEKIMAI, TURINIO APIMTIS

13. Katalikų tikyba – dorinio ugdymo dalis

13.1. Dalyko paskirtis

13.1.1. Katalikų tikyba – dorinio ugdymo dalis, skirta dvasiniam mokinio ugdymui, bendrosioms žmogaus vertybėms puoselėti, gilau suvokti krikščionybę, pažinti ekumeninį ir tarpreliginį dialogą. Katalikų tikyba – konfesinis mokymas. Tai nėra religijotyros kursas, kuriame mokiniai, gaudami informaciją apie religijas, yra tik supažindinami su jomis. Tikybos pamoka nėra ir katechezės užsiėmimas, kurio tikslas brandinti asmenis tikėjimo išpažinimui bendruomenėje. 11-12 klasėse mokiniai kviečiami giliau suvokti žmogaus ir savo pašaukimą, analizuoti krikščioniškosios minties šaltinius ir pasaulio religijų sukauptą dvasinę patirtį. Mokydamasis katalikų tikybos dalyko mokinys įgyja kompetencijų prisiimti atsakomybę renkantis tolesnį gyvenimo kelią. Mokiniai skatinami pasirinkti ir grįsti savo vertybines nuostatas atsižvelgiant į santykį su Dievu, kitu žmogumi, savimi ir pasauliu akcentuojant kiekvieno asmens vertę ir unikalumą. Pamokose jaunuoliai yra raginami kelti egzistencinius, etinius, socialinius klausimus, mokyti spręsti problemas integruojant gyvenimo, tikėjimo patirtis ir mokslo pažinimą.

13.1.2. Viduriniame ugdymo konkrece mokiniams siūlomos platesnės katalikų tikybos turinio pasirinkimo galimybės. Bendroji mokymo programa susideda iš keturių lygiaverčių modulių: *Katalikybė ir pasaulio religijos*, *Pašaukimai gyvenimui*, *Šventasis Raštas – gyvenimo kelionė*, *Religijos filosofija*. Modulyje *Katalikybė ir pasaulio religijos* siūloma nagrinėti įvairius žmogaus gyvenimo klausimus pasaulio religijų ir katalikų tikėjimo požiūriu. Modulyje *Pašaukimai gyvenimui* siekiama mokiniams padėti apsispręsti atsakingai rinktis prasmingą gyvenimo kelią. *Šventasis Raštas – gyvenimo kelionė* modulį gali rinktis mokiniai, kurie norėtų geriau ir giliau pažinti Šventąjį Raštą, analizuoti Dievo veikimo ženklus žmogaus gyvenime kviečiant apmąstyti savo tikėjimo kelionę. *Religijos filosofijos* modulyje mokiniai kreipiami krikščioniškosios minties tradicijos ir dvasinės patirties refleksijos link. Šį kursą patartina rinktis mokiniams, siekiantiems giliau pažinti intelektualinės ir dvasinės minties tradiciją bei reflektuoti giluminius egzistencinius tikėjimo ir gyvenimo sandūros klausimus.

13.1.3. Mokykla, atsižvelgdama į mokinių mokymosi siekius, klasės pasirengimo lygį, mokinių poreikius ir pasaulėžiūrą, tikybos mokytojo kvalifikaciją, užtikrina galimybę įgyvendinti katalikų tikybos bendrosios programos modulius. Tikybos dalyką gali rinktis kiekvienas mokinys, kuris yra atviras ieškojimams, priimantis tikėjimo tiesas, norintis laisvai ir sąmoningai apsispręsti gyventi tiesoje ir gėryje, būti ir veikti kartu su kitais. Katalikų tikyba yra nukreipta į mokinių bendrųjų, dalykinių kompetencijų ugdymą.

13.2. Tikslas, uždaviniai, struktūra

13.2.1. Tikslas

Katalikų tikybos tikslas – padėti mokiniams ugdytis krikščionių tikėjimu grįstas vertybines nuostatas, kurių pagrindu skatinama prasmingai gyventi atsiliepiant į Dievo kvietimą ir visuomenės poreikius, kurti atsakingus ir pagarbius santykius su visais žmonėmis, ugdyti religinį, socialinį, kultūrinį sąmoningumą.

13.2.2. Uždaviniai

Mokydamiesi katalikų tikybos mokiniai sieks uždavinių:

- brandinti savo religinę ir dorinę savivoką, kad galėtų sąmoningai, sąžiningai ir
- atsakingai rinktis elgesio ir gyvenimo būdą;
- ieškoti atsakymų į gyvenimo prasmės klausimą ir atpažinti savo pašaukimą analizuojant krikščioniškosios minties šaltinius ir kitų religijų sukaupą išmintį;
  - analizuoti visuomenės gyvenimo aktualijas mokantis kritiškai vertinti, lyginti Bažnyčios socialinį mokymą su kitais požiūriais;
  - pažinti Šventąjį Raštą, krikščioniškosios minties tradiciją, suprasti ir interpretuoti šaltinius, įvardinti ir argumentuoti grįsti savo įsitikinimus;
  - įsisąmoninti savo ir kito asmens Dievo dovanotą unikalumą ir vertingumą, religinį ir socialinį tapatumą siekiant ugdyti komunikacinę kompetenciją kuriant atsakingus ir pagarbius tarpusavio santykius;
  - patirti autentišką santykį su pasauliu, būti ir veikti visuomenėje vadovaujantis krikščioniškosiomis ir bendražmogiškosiomis vertybėmis, dirbti savo ir visuomenės gerovei.

13.2.3. Struktūra

Katalikų tikybos bendrosios programos struktūrą sudaro šie moduliai:

- *Katalikybė ir pasaulio religijos;*
- *Pašaukimai gyvenimui;*
- *Šventasis Raštas – gyvenimo kelionė;*
- *Religijos filosofija.*

13.3. Katalikybė ir pasaulio religijos: tikslas ir uždaviniai, mokinių pasiekimai, turinio apimtis

13.3.1. Katalikų tikybos programos modulis

13.3.2. Tikslas

Padėti mokiniams būti ir veikti visuomenėje vadovaujantis krikščioniškosiomis vertybėmis, kelti, analizuoti ir ieškoti atsakymų į egzistencinius žmonijos klausimus remiantis krikščionybės ir didžiųjų pasaulio religijų patirtimi, suvokti savo gyvenimo misiją, įsisąmoninti savo asmens, religinį, socialinį tapatumą, kurti tolerantiškus, pozityvius, atsakingus santykius su kitais žmonėmis ir pasauliu.

13.3.3. Uždaviniai

Katalikų tikybos mokymo programa siekiama padėti mokiniams:

- analizuoti ir išreikšti egzistencinę žmogaus patirtį, kelti klausimus ir ieškoti atsakymų gilinantis į gyvenimo prasmės paieškas, vertinti šiuos klausimus apmąstant filosofijos, religijos, mokslo, kultūros ir dabarties visuomenės patirtį, apibendrinant išvalgas krikščionybės požiūriu;
- suprasti ir išreikšti savo jausmus ir mintis, būti jautriam kitam asmeniui ir vertinti jo pažiūras bei patirtį, veikti kartu siekiant bendro gėrio, nagrinėti ir vertinti šeimos, visuomenės, religijų pasaulėžiūras ir gerbti žmonių skirtingumą;
- gilintis į monoteistinių religijų mokymą, aptarti šventraščius, religinės patirties simbolius, analizuoti kultūros ir religijos sąsajas, skirti tiesos lygmenis moksle (faktas), etikoje (vertybinė nuostata), religijoje (egzistencinė tikrovė);
- svarstyti tapatybės, pasaulėžiūros, religinio sąmoningumo klausimus, atrasti krikščionių tikėjimą kaip žmogaus orumo šaltinį, egzistenciškai apsispręsti priimant pašaukimą profesijai, mokyti pagrįsti savo krikščioniškąją poziciją, įsisąmoninti savo reakcijas, žodžius ir veiklą.

13.3.3. Struktūra

Katalikų tikybos programa laikosi pagrindinio ugdymo bendrųjų programų struktūros, kurią sudaro aprašyti mokinių pasiekimai: vertybinės nuostatos, gebėjimai, žinios ir supratimas. Tai padės mokytojui kryptingai planuoti ugdomąją veiklą siekiant aprašytų mokinių tikybos mokymo(si) rezultatų. Ugdymo procesą siūloma organizuoti remiantis jau turima mokinių patirtimi, jų įsitraukimu į aktyvų mokymosi procesą, kitų programų integracija, bendrųjų kompetencijų ugdymu

ir ryšiu su gyvenimu. Bendrojoje katalikų tikybos programoje aptariamos penkios ugdomosios veiklos sritys:

- *Gyvenimo klausimų nagrinėjimas tikėjimo požiūriu.* Veikla, skatinanti kelti egzistencinius klausimus, ieškoti ir analizuoti gyvenimo prasmės klausimus filosofijoje, religijoje, kultūroje, moksle, kritiškai ir kūrybiškai mąstyti ir apsispręsti, kaip gyventi ir įprasminginti savo buvimą.

- *Bendravimas ir sutarimas.* Tai – ugdomoji veikla, skatinanti dalyvauti dialoge ir poliloge mokantis būti ir veikti kartu, diskutuoti ir sutarti, įsisąmoninti savo vaidmenis, atsakomybę šeimai, bendruomenei, visuomenei, gamtai.

- *Šventojo Rašto ir tikėjimo pažinimas.* Veikla, skatinanti domėtis didžiųjų pasaulio religijų palikimu, šventraščiais, aiškinti religijų simbolius naudojant įvairias kalbos formas, apibūdinti sąvokas, analizuoti Senojo ir Naujojo Testamento tekstus, lyginti įvairius požiūrius, argumentuoti.

- *Atsiliepiamas į Dievo ir Bažnyčios kvietimą.* Ši veiklos sritis nukreipta bendruomeniškumui ir solidarumui puoselėti rūpinantis kultūrinėmis ir religinėmis vertybėmis, gebėjimui mokytis rinktis, mąstyti, vertinti situaciją ir problemas iš įvairių pusių. Ekumeninio ir tarpreliginio dialogo šviesoje mokiniai giliau suvoks susitikimo tiesoje su kitu svarbą.

- *Dvasinis augimas.* Veikla kreipiama į susitelkimą ir refleksiją, mokinio saviugdą, tapatumo ir pasaulėžiūros paieškas, religinį sąmoningumą ir maldos gyvenimą, pašaukimo paieškas.

13.3.4. Mokinių pasiekimai

Mokant katalikų tikybos svarbu atsižvelgti į mokinių psichologinės raidos dėsniumus, asmenybės pokyčius, dvasinės brandos ir tikėjimo augimo dėsnius ir mąstymo galimybes. Laukiami mokinių pasiekimai yra ugdymo ir ugdymosi veiklos rezultatai, atsispindintys mokinio asmenybėje: vertybinėse nuostatose, gebėjimuose, žiniose ir supratime. Prieš kiekvieną ugdymo(si) veiklos sritį nurodytos bendrosios vertybinės nuostatos. Nuostatos suprantamos kaip tikėjimo laikysena, mokinio požiūris, emocinių išgyvenimų raiška ir nusistatymas vienaip ar kitaip veikti. Esminis gebėjimas rodo galutinį šios ugdymo(si) veiklos rezultatą, kurį mokinsys, remiantis įgytomis žiniomis, gebės atlikti ir pristatyti medžiagą pagal svarstytus klausimus. Gebėjimuose įvardintos įgytos ir patirtyje gebamos taikyti žinios, atskleidžiamos asmens galimybės būti ir veikti kartu. Žinios ir supratimas nurodo, ką mokiniai sužinos iš įvairių informacijos šaltinių, kaip juos interpretuos ir vertins.

1. Gyvenimo klausimai tikėjimo požiūriu	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostatos</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Gerbti žmogų ir jo gyvenimą. 2. Atsakingai siekti gyvenimo tikslų. 3. Suvokti gyvenimo vertingumą. 4. Suprasti vertybių paskirtį. <p>Esminis gebėjimas: Kelti egzistencinius klausimus ir analizuoti juos filosofijos ir religijos požiūriu.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
1.1. Kelti klausimus apie žmogų. Lyginti ir svarstyti įvairias filosofų mintis apie žmogų. Apmąstyti asmens kilnumą Biblijoje.	1.1.1. Aptarti žmogaus sampratą filosofijoje. 1.1.2. Paaiškinti asmens, sukurto pagal Dievo paveikslą, sąvoką.
1.2. Diskutuoti įvairius požiūrius apie žmogaus	1.2.1. Apibūdinti įvairias nuomones apie

gyvenimą. Argumentuoti Katalikų Bažnyčios požiūrį į gyvenimą.	gyvenimą. 1.2.2. Suvokti krikščionybės požiūrį į gyvenimą.
1.3. Kelti gyvenimo prasmės klausimą. Lyginti gyvenimo prasmės sampratą filosofijoje ir religijoje. Apmąstyti savo gyvenimo įprasminimo kelius.	1.3.1. Įvardinti savo gyvenimo tikslus. 1.3.2. Paaiškinti gyvenimo prasmės ieškojimus.
1.4. Suvokti etinį ir moralinį požiūrį į mirtį. Svarstyti, kodėl mirties esmė yra atverti duris į amžinybę. Stebėti, vertinti gyvenimo dabarties momentą ir analizuoti savo veiksmus siekiant gėrio. Apmąstyti žmogaus gyvenimo vertę amžinybės požiūriu religijose.	1.4.1. Aptarti gyvenimo klausimus mirties akivaizdoje. 1.4.2. Stebėti ir aptarti dabarties svarbą žmogaus gyvenime. 1.4.3. Paaiškinti žemiškojo ir amžinojo gyvenimo sąvokas religijose.
1.5. Pagrįsti vertybių vietą asmens gyvenime ir santykiuose su kitais. Analizuoti gyvenimo prioritetus.	1.5.1. Pristatyti šiuolaikinės visuomenės vertybių skalę. 1.5.2. Aptarti universaliąsias ir individualiąsias vertybes.
1.6. Kelti ir analizuoti mokslo ir tikėjimo klausimus istorijos raidoje. Pagrįsti mokslo svarbą pažįstant tikėjimą ir tikėjimo reikšmę mokslui.	1.6.1. Įvardinti mokslo ir tikėjimo keliamus klausimus. 1.6.2. Paaiškinti mokslo ir tikėjimo autonomiją ir sąlytį.
2. Bendravimas ir sutarimas	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostatos:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pripažinti bendruomenės vertę. 2. Vadovautis teisingumo, tolerancijos principais visuomenės gyvenime. 3. Gerbti žmogaus religinius įsitikinimus. 4. Puoselėti žmogaus ir gamtos darną. <p>Esminis gebėjimas: Analizuoti visuomenės, religinės bendruomenės etinius modelius.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
2.1. Analizuoti ir vertinti šeimos modelius. Įvertinti mąstymo stereotipus ir tarpasmeninius santykius šeimoje. Svarstyti kitų religijų požiūrį į šeimą. Lyginti ir analizuoti religinių bendruomenių struktūrą.	2.1.1. Aptarti visuomenėje siūlomus šeimos modelius ir religijų nuostatas šeimos atžvilgiu. 2.1.2. Paaiškinti religinių bendruomenių kilmę, etinius principus.
2.2. Svarstyti globalios visuomenės pasiekimus, gyvavimo principus ir kylančias problemas siūlant sprendimo būdus. Apmąstyti bendros gerovės principus ir asmeninį indėlį jos kūrimui. Naudojant IKT priemones paruošti pranešimą apie teisingumo, solidarumo, universalumo principus visuomenės ir religijų patirtyje.	2.2.1. Apibūdinti socialinius, psichologinius, dvasinius neteisingumo visuomenėje reiškinius ir nurodyti jų sprendimo kelius. 2.2.2. Pristatyti religijų socialinio teisingumo principus.

2.3. Analizuoti ekologinę aplinkos situaciją nurodant priežastis ir sprendimo būdus, etikos principus. Atpažinti žmogaus ir Dievo santykio raiškos būdus. Svarstyti pagonybės kilmę, jos paskirtį ir dabartines raiškos formas.	2.3.1. Aptarti gamtos ryšį su pasaulėžiūra, santykį su religija. 2.3.2. Apibrėžti religijos sąvoką ir įvardinti pagonybės ženklus.
2.4. Naudojant IKT priemones analizuoti Rytų religijų ir krikščionybės mokymą. Apmąstyti Rytų religijų įtaką pasauliui, Lietuvai. Pagrįsti dvasinių vertybių reikšmę.	2.4.1. Paaiškinti Dievo ir žmogaus santykį ir raiškos būdus Rytų religijose.
3. Šventojo Rašto ir tikėjimo pažinimas	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostatos:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pripažinti kitų religijų tikinčiųjų dvasinę patirtį. 2. Gerbti Šventąjį Raštą ir kitų religijų šventąsias knygas. 3. Suvokti Jėzaus Kristaus unikalumą ir aktualumą. <p>Esminis gebėjimas: Pristatyti šventraščių tekstus ir monoteistinių religijų mokymą.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
3.1. Lyginti apreikštųjų religijų doktrinas. Svarstyti musulmonų, judėjų, krikščionių bendruomenių ypatumus. Analizuoti fundamentalizmo poveikį visuomenei.	3.1.1. Apibūdinti apreikštųjų religijų mokymą. 3.1.2. Paaiškinti Dievo sampratą islame, judaizme, krikščionybėje.
3.2. Pristatyti svarbiausias musulmonų, judėjų, krikščionių šventąsias knygas. Analizuoti Dievo sandorą su žmogumi.	3.2.1. Aptarti monoteistinių religijų šventraščius, jų kilmę, sandarą. 3.2.2. Paaiškinti šventraščių reikšmę įvairiose religijose.
3.3. Analizuoti moralines žmonių problemas ir išryškinti sankirtų aktualumą religijose. Apmąstyti Dekalogo, Palaiminimų, Šariato svarbą tikinčiojo gyvenime. Svarstyti pranašų paskirtį ir Dievo veikimą šiandien.	3.3.1. Pristatyti žmogaus nuopolio ir Dievo gelbėjimo kelią monoteistinėse religijose. 3.3.2. Paaiškinti pranašų paskirtį religijose.
3.4. Analizuoti Naujojo Testamento palyginimų šiuolaikiškumą. Lyginti Jėzaus asmens sampratą kitose religijose. Apmąstyti savo požiūrį į Jėzų ir nuolatinį Dievo veikimą istorijoje.	3.4.1. Aptarti pagrindinę Kristaus žinią Naujajame Testamente. 3.4.2. Paaiškinti, kas yra Jėzus didžiosiose pasaulio religijose.
4. Atsiliepimas į Dievo ir Bažnyčios kvietimą	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostatos:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Gerbti kitų tautybių ir kitų religijų asmenis. 2. Jausti atsakomybę dėl tautos kultūros ir žmonių veiklos. 3. Suvokti kultūrinių ir dvasinių vertybių vietą žmogaus gyvenime 4. Toleruoti skirtingas religines tradicijas puoselėjant savąjį tikėjimą 	

Esminis gebėjimas: Analizuoti visuomenės kultūros ir religijos vertybes ir jų tarpusavio ryšius.	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
4.1. Pristatyti ir įvertinti daugiakultūrės visuomenės bruožus. Apmąstyti savo požiūrį ir santykį su kitokiu. Analizuoti visuomenės ir religijų santykių pobūdį ir įtakas. Svarstyti Bažnyčios atvirumą kitų tautybių ir religijų žmonėms.	4.1.1. Apibūdinti visuomenės narių santykius su savo ir kitomis religijomis. 4.1.2. Paaiškinti daugiakultūrės visuomenės privalumus ir iššūkius.
4.2. Analizuoti žmogaus veiklos ir darbo paskirtį, situaciją visuomenėje ir vertę. Pristatyti žmogaus kaip kūrėjo paveikslą Biblijoje įvertinant jo pėdsakus kultūroje. Vertinti Bažnyčios požiūrį į kūrybą ir veiklą. Apmąstyti vertybių ir veiklos sąlytį ir pagal pateiktus pavyzdžius kritiškai vertinti situaciją.	4.2.1. Aptarti žmogaus veiklos vertę. 4.2.2. Paaiškinti Šventojo Rašto požiūrį į žmogų kaip kūrėją.
4.3. Lyginti ir kritiškai vertinti kultūrų ir religijų perduodamas vertybes. Apmąstyti savo vaidmenį visuomenėje ir religinėje bendruomenėje, aptarti, kokiomis kultūrinėmis ir dvasinėmis vertybėmis noriu vadovautis savo gyvenime. Analizuoti ir vertinti technologijų įtaką žmogui ir žmogaus įtaką technologijoms.	4.3.1. Aptarti kultūros ir religijų puoselėjamas vertybes. 4.3.2. Apibūdinti asmens vaidmenį visuomenėje ir Bažnyčioje. 4.3.3. Paaiškinti, kaip technologijos įtakoja dvasinį žmogaus pasaulį.
4.4. Naudojant IKT priemones pristatyti Rytų ir Vakarų Bažnyčios istorijos kelią, jų santykių raidą ir perspektyvas. Analizuoti dokumentus apie ekumenizmą ir tarpreliginį dialogą nurodant jų reikšmę. Apmąstyti taikos maldų paskirtį ir pagrįsti tarpreliginio dialogo svarbą visuomenei.	4.4.1. Aptarti įvairias krikščionių bendruomenes. 4.4.2. Paaiškinti ekumenizmo ir tarpreliginio dialogo svarbą globaliame pasaulyje.
5. Dvasinis augimas	
Mokinių pasiekimai	
Nuostatos: 1. Siekti giliau pažinti save. 2. Pripažinti Dievo buvimą savyje. 3. Vadovautis egzistenciniu apsisprendimu būti kilniu žmogumi.	
Esminis gebėjimas: Stebėti ir analizuoti įvairius savo tapatybės aspektus.	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
5.1. Svarstyti realiąsias, idealiąsias, potencialiąsias savo asmens galias. Aprašyti ir pagrįsti savo gyvenimo patirtį, siekius, vertybes. Analizuoti, kaip galima įveikti skirtingus požiūrius, klaidas, sunkumus, nesėkmes neprarandant savasties.	5.1.1. Apibūdinti savąjį „Aš“ įvairiais aspektais. 5.1.2. Paaiškinti, kaip siekiu savo gyvenimo tikslų įveikdamas sunkumus.

<p>5.2. Analizuoti skirtingų išorinių ir vidinių poreikių, siekių suderinamumą. Apmąstyti asmens vientisumo paveikslą Biblijoje. Svarstyti, kas yra žmogaus orumas, kada jis pažeidžiamas ir kaip gali būti atstatomas. Aptarti būdus, kuriais remiantis, auginama mūsų dvasia.</p>	<p>5.2.1. Aptarti, kaip gebu derinti išorinius siekius su vidiniais. 5.2.2. Paaiškinti, ką reiškia būti oriu (kilniu, garbingu) žmogumi.</p>
<p>5.3. Analizuoti, kas įtakoja pasaulėjautą ir pasaulėvaizdį ir kaip jie keičiasi. Apmąstyti, kas žmoguje pastovu, o kas kinta apsisprendžiant būti kilniu žmogumi.</p>	<p>5.3.1. Apibūdinti supratimą apie save ir pasaulį. 5.3.2. Paaiškinti asmens apmąstymų ir vidinių pojūčių reikšmę.</p>
<p>5.4. Įvertinti dvasinių pratybų svarbą ir numatyti, kaip galima augti dvasioje. Analizuoti maldos paskirtį. Aptarti sąmoningo krikščionio bruožus.</p>	<p>5.4.1. Apibūdinti savo tikėjimo raidą. 5.4.2. Paaiškinti dvasinių vertybių paskirtį.</p>

13.3.5. Turinio apimtis

Tai – temų gairės, nurodančios, kiek ir ko yra mokomasi. Tikybos mokymo tematika įvardinta probleminiais klausimais siekiant mokinius nukreipti ieškoti atsakymų į svarbiausius žmogaus gyvenimo ir tikėjimo klausimus remiantis monoteistinių pasaulio religijų tikėjimo patirtimi, norint padėti mokiniams individualiai mokytis ir atsakingai rinktis. Programa kreipiama į aktyvų ugdymo proceso organizavimą stebint, kaip keičiasi mokinių vertybinės nuostatos, įvardinant, kokie gebėjimai yra lavinami. Ugdymo turinys pateikiamas penkiose ugdomosios veiklos srityse:

13.3.5.1. Gyvenimo klausimai tikėjimo požiūriu

Kas yra žmogus? Kokie yra filosofijos ir religijų požiūriai į žmogų? Kodėl yra svarbu atrasti save kaip asmenį, sukurtą pagal Dievo paveikslą?

Ar gyvenimas rizika? Koks yra žmogaus gyvenimo tikslas? Kaip galima įveikti gyvenimo sunkumus? Ką gali pasakyti filosofai ir religijų išmintis apie žmogaus gyvenimą?

Kur paslėptas gyvenimo lobis? Kokie yra svarbiausieji žmogaus būties klausimai? Kaip galima įprasinti savo gyvenimą? Ar tikėjimas padeda siekti prasmingesnio gyvenimo?

Koks yra dabarties santykis su amžinybe? Ką reiškia būti čia ir dabar? Kur link einu? Ar su mirtimi viskas baigiasi? Kas religijose yra bylojama apie mirtį? Kas yra amžinybė krikščionybės požiūriu?

Būti ar turėti? Ką visi gerbia ir vertina? Kokios mano vertybės ir prioritetai? Ką renkuosi ir kodėl? Kokia yra dvasinių vertybių vieta asmens gyvenime?

Ar įmanomas mokslo ir religijos dialogas? Kokia mokslo paskirtis? Koks yra religijos tikslas? Kodėl dera mokslas ir religija?

13.3.5.2. Bendravimas, sutarimas

Kokia yra šeimos ir bendruomenės samprata religijose ir kultūroje? Kokie yra šeimos modeliai religijose ir visuomenėje? Kokie etiniai principai vienija religines bendruomenes?

Ar visuomenėje remiamasi teisingumo, solidarumo, universalumo principais? Kokie yra globalizacijos laimėjimai ir iššūkiai? Kokia solidarumo paskirtis? Kaip įveikti neteisingumo apraiškas? Ar krikščioniškasis socialinis mokymas įtakoja visuomenę?

Kodėl svarbi žmogaus ir gamtos darna? Kas yra religija? Koks yra žmogaus bandymas atsiliesti Dievui pagonybėje? Kokie yra pagonybės pėdsakai mūsų kultūroje? Koks religijos požiūris į gamtos išsaugojimo problemas?

Koks Dievo ir žmogaus santykis Rytų religijose? Kokie yra krikščionybės ir Rytų religijų skirtumai? Kokia Rytų religijų įtaka žmogus dvasiniam gyvenimui ir visuomenės kultūrai?

13.3.5.3. Šventojo Rašto ir tikėjimo pažinimas

Kokie yra apreikštųjų religijų (judaizmo, islamo, krikščionybės) mokymo principai? Koks yra religijos ir fundamentalizmo ryšys?

Kokia šventraščių reikšmė apreikštosiuose religijose? Kodėl Dievas sudarė su žmogumi sandorą?

Koks yra Dievo ir žmogaus dialogas? Kuo Dekalogas, Palaiminimai, Šariatas yra svarbūs tikinčiųjų žmonių gyvenime? Koks pranašų vaidmuo praeityje ir šiandien?

Ar pažįstu Jėzų? Koks yra Jėzaus paveikslas didžiosiose pasaulio religijose? Kaip galima suprasti Naujojo Testamento palyginimus?

13.3.5.4. Atsiliepiamas į Dievo ir Bažnyčios kvietimą

Kokie visuomenės ir religijų santykiai? Kokie yra daugiakultūriškumo ženklai visuomenėje? Koks mano požiūris į kitų tautybių ir religijų žmones? Koks Bažnyčios vaidmuo daugiakultūrijoje visuomenėje?

Ar žmogaus veiklą įtakoja asmens vertybės? Koks religijų požiūris į meną ir žmogaus veiklą? Kaip asmens vertybės sąlygoja žmogaus veiklą?

Kokia yra kultūros ir religijos sąveika? Vertybių sankirta ar suderinamumas? Kaip derinu pilietiškumą ir dvasingumą? Technologijų įtaka žmogui ar žmogaus įtaka technologijoms?

Ar svarbu siekti ekumenizmo ir užmegzti tarpreliginį dialogą? Kokia yra Rytų ir Vakarų Bažnyčių istorinė raida ir patirtis? Kodėl yra meldžiamasi už taiką visose religijose? Kuo aktualus ekumenizmas ir tarpreliginis dialogas?

13.3.5.5. Dvasinis augimas

Kas aš esu? Kokie mano gyvenimo tikslai, siekiai, vertybės? Koks yra mano ryšys su religija, Dievu?

Ar aktualus asmens orumas? Kaip priimu savo ribotumus ir juos įveikiu? Kodėl žmogui yra reikalinga siekti vidinės ir išorinės pusiausvyros?

Kokia yra mano pasaulėjauta ir pasaulėžiūra? Ar esu egzistenciškai apsisprendęs? Kokiu žmogumi norėčiau tapti? Kuo tikinčiojo asmens pasaulėžiūra gali praturtinti šiuolaikinę visuomenę?

Kokia mano tikėjimo kelionė? Kokios yra tikėjimo augimo pakopos? Kodėl žmogui reikia maldos? Ką reiškia sąvokos „tradicinis tikintysis“ ir „sąmoningas krikščionis“?

13.4. Pašaukimai gyvenimui: tikslas ir uždaviniai, mokinių pasiekimai, turinio apimtis

13.4.1. Katalikų tikybos programos modulis

13.4.2. Tikslas

Mokant katalikų tikybos siekiama mokiniams padėti pasirinkti tolesnį gyvenimo kelią remiantis krikščioniškąja pašaukimo samprata. Jie yra skatinami pastebėti ir suprasti Dievo kvietimą pozityviai bei kūrybiškai realizuoti save pasaulyje ir į tai atsiliepti maksimaliai naudojant savo gabumus, talentus bei įgytuosius gebėjimus bendrajam gėriui.

13.4.3. Uždaviniai

Katalikų tikybos programoje mokiniai:

- skatinami pažinti Dievo jiems dovanotą unikalumą, įgimtus talentus, gabumus ir įgytuosius gebėjimus, vertinti juos kaip dovanas, už kurias dera su dėkingumu Dievui išsipareigoti gyvenime renkantis ir kuriant ne tik individualų, bet ir bendrąjį gėrį;

- mokosi veikti kartu su kitais inicijuodami ir kurdami projektus, kuriuose bus realizuojami

- artimo meilės darbai;

- ieško atsakymų į egzistencinius, etinius, socialinius klausimus Šventajame Rašte ir

- Bažnyčios dokumentuose;

- susipažįsta su Bažnyčios socialiniu mokymu;

- mokosi remtis tikėjimu laisvai ir atsakingai priimdami Dievo kvietimą bendrystei ir meilei

- renkantis bet kurią profesiją, svarstant savo ateities perspektyvas ir ateities gyvenimo kelią.

13.4.4. Struktūra

Programoje aprašytos krikščioniškosios vertybinės nuostatos, gebėjimai, žinios ir supratimas penkiose mokymosi veiklos srityse:

- *Gyvenimo klausimų tikėjimo požiūriu* veikloje mokiniai yra skatinami svarstyti savo patirtis ir problemas, kelti egzistencinius klausimus ir sieti juos su krikščionių tikėjimu.
- *Bendravimo ir sutarimo* srityje akcentuojamos artimo meilės perspektyvos santykiuose su žmonėmis mokantis meilę realizuoti bendraujant, bendradarbiaujant, sprendžiant problemas bei konfliktus.
- *Šventojo Rašto ir tikėjimo pažinimo* veikloje gilinamos bei plečiamos tikėjimo žinios analizuojant Šventąjį Raštą, Katalikų Bažnyčios dokumentus ir galimas jų sąsajas su mokinių patirtimi bei ateities planais.
- *Atsiliepdami į Dievo ir Bažnyčios kvietimą* mokiniai apmąstys jaunų žmonių santykį su Bažnyčia, savo vietą tikinčiųjų bendruomenėje, svarstys ir sieks realizuoti Bažnyčios socialinio mokymo, artimo meilės principus dalyvaudami labdaros projektuose ar kitoje konkrečioje veikloje liudijant meilę artimui.
- *Dvasinio augimo* veiklos srityje mokiniai skatinami gilintis į savo vidinį pasaulį, ugdytis sąžinę, dėkingai priimti savo unikalumą, gabumus ir talentus, atrasti savo pašaukimą, remtis malda.

13.4.5. Mokinių pasiekimai

Gyvenimo klausimai tikėjimo požiūriu	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostatos:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Suvokti savo ir kiekvieno asmens unikalumą bei reikšmingumą: mūsų reikia Dievui ir pasauliui. 2. Giliau pažinti Kristų ir pasirinkti Jį kaip sektiną pavyzdį bei realų pagalbininką. 3. Ugdytis krikščioniškąją viltį – optimizmą, ryžtą, amžinybės siekį. 4. Renkantis profesiją ar studijas orientuotis į pašaukimą. <p>Esminis gebėjimas: Remiantis krikščionių tikėjimu svarstyti ir spręsti savo patirtis ir problemas, pašaukimo ir gyvenimo klausimus.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
<ol style="list-style-type: none"> 1. Įsisąmoninti savo asmens tapatumą, savitumą bei paskirtį. <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Įvardinti savo gabumus, talentus, pasiekimus, priimti tai kaip dovanas. 1.2. Pagrįsti savo ir kitų originalumą, vertingumą kaip motyvą džiaugtis bei dėkoti, kaip stimulą kurti bei skleisti. 	<ol style="list-style-type: none"> 1.1.1. Aptarti kiekvieno mūsų savastį krikščionybės mokymo apie sukūrimą požiūriu. 1.2.1. Suvokti, kam ir kodėl derėtų dėkoti už mūsų savastį bei pasiekimus. 1.2.2. Remiantis Šventuoju Raštu bei Bažnyčios mokymu svarstyti pozityviausias mūsų savitumo bei vertingumo perspektyvas renkantis gyvenimo kelią.
<ol style="list-style-type: none"> 2. Iš naujo įvertinti Kristų bei galimą Jo įtaką savo gyvenime. <ol style="list-style-type: none"> 2.1. Aptarti įvairias kitų žmonių įtakas mums ir jas įvertinti. 2.2. Įvardinti bei svarstyti savo vertybes bei prioritetus, imponuojančius herojus, idealus. 	<ol style="list-style-type: none"> 2.1.1. Remiantis Naujuoju Testamentu ir kitais šaltiniais (Jonu Pauliumi II, Benediktu XVI, T. Dajczer, L.G. Carvajal, Ph. Yancey) giliau pažinti Kristaus Asmenį, atrasti, kuo jaunimui Jis aktualus šiandien. 2.2.1. Aptarti jaunimo mėgstamus herojus bei šiandienos vertybes Jėzaus Kristaus asmens ir Jo mokymo šviesoje. 2.2.2. Analizuoti tikėjimo Kristumi reikšmę savo

	gyvenime.
<p>3. Įveikti ir/arba įprasminti negatyviusius gyvenimo reiškinius.</p> <p>3.1. Atskleisti bei įvardinti savo kompleksus, baimes, silpnybes, ydas.</p> <p>3.2. Aptarti kančios priežastis savo ir kitų gyvenime, būdus sunkumams įveikti arba priimti bei įprasminti.</p>	<p>3.2.1. Analizuoti krikščionybės požiūrį į blogį bei kančią, jų atsiradimo priežastis, būdus jiems įveikti arba įprasminti.</p> <p>3.2.2. Aptarti Kristaus Prisikėlimo svarbą kiekvienam iš mūsų.</p> <p>3.2.3. Aiškintis amžinybės bei eschatologijos sampratą krikščionybėje: viltį, į kurią visi esame pašaukti.</p>
<p>4. Ieškoti pašaukimo ir jį atrasti.</p> <p>4.1. Objektyviai ir kryptingai vertinti savo polinkius, interesus, talentus kaip prielaidas būsimai profesijai, darbui, mokymuisi.</p> <p>4.2. Įvardinti savo siekius, svajones, norus, įvertinti laimės ir sėkmės sąlygas, realias pasirinkimo galimybes.</p> <p>4.3. Paaiškinti pašaukimo sąvoką bei rūšis.</p>	<p>4.1.1. Aptarti karjeros ir pašaukimo kelio skirtumus: ar galiu parsiduoti?</p> <p>4.2.1. Suvokti, jog pašaukimą atitinkanti profesija ir darbas padeda rasti laimę.</p> <p>4.3.1. Suprasti Dievo ir Bažnyčios pašaukimą mylėti, kurti, šventėti.</p> <p>4.3.2. Suvokti tarnystės sampratą krikščionybėje, jos reikalingumą visuomenei, bendruomenei, šeimai, asmeniui, tarnystės ir meilės, tarnystės ir valdymo sąveikas.</p>
<p>5. Tausoti dovanotą laiką siekiant jį įprasminti.</p> <p>5.1. Atrasti užimtumo ir laisvalaikio, darbo, mokymosi ir poilsio pusiausvyrą.</p> <p>5.2. Įžvelgti Dievo veikimą pasaulio bei žmogaus istorijoje, Dievo kvietimą prasmingai būti laike.</p>	<p>5.1.1. Suprasti, jog tinkamas poilsis ir pramoga įmanomi tik prasmingai gyvenant.</p> <p>5.2.1. Svarstyti, į kokį džiaugsmą mus kviečia Kristus.</p> <p>5.2.2. Aptarti <i>chronos</i> ir <i>kairos</i>, mokėjimą skubėti ir mokėjimą sustoti, laiką, skiriamą sau, kitiems, Kitam.</p>
<p>6. Pastebėti, atrasti ir neverčiamam rinktis tikrąjį gėrį.</p> <p>6.1. Aptarti įvairias laisvės sampratas ir apibrėžti savąją.</p> <p>6.2. Suvokti, jog laisvė realizuojama tik pasirenkant gėrį.</p> <p>6.3. Įvardinti orientyrus, kuriais remiantis padedama tinkamai pasirinkti.</p>	<p>6.1.1. Nagrinėti, kaip ir kodėl Dievas apdovanoja mane laisve, kuo laisvė skiriasi nuo savivalės bei anarchijos, koks yra laisvės, išsipareigojimo ir atsakomybės ryšys, kaip pavergia mus blogis, klaida, nuodėmė.</p> <p>6.2.1. Svarstyti, kaip mus laisvina tiesa, gėris, pozityvus atsakas į Dievo ir žmonių kvietimą, savirealizaciją kūryboje.</p> <p>6.3.1. Analizuoti asmens sąžinės balso, Šventojo Rašto bei Bažnyčios mokymo suderinamumą su mūsų laisve.</p>
Bendravimas ir sutarimas	
Mokinių pasiekimai	

<p>Nuostatos:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Gyventi ir darbuotis brolystėje, kurti geresnę savo tėvynės ateitį. 2. Realizuoti save kaip asmenį išsaugant tapatumą, savarankiškumą. 3. Siekti socialinio teisingumo ir jį ginti. 4. Įvardinti ir netoleruoti savyje bei savo aplinkoje grubumo, agresijos, patyčių, smurto apraiškų. <p>Esminis gebėjimas: Santykiuose su žmonėmis remtis artimo meile ir ją realizuoti bendraujant, bendradarbiaujant, sprendžiant problemas ir konfliktus.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
<p>1. Dalytis medžiaginėmis ir dvasinėmis gėrybėmis.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Įveikti savyje aroganciją, norą pasirodyti, apsimesti. 1.2. Bendradarbiauti, darniai dirbti komandoje, grupėje siekiant bendro tikslo. 1.3. Padėti silpnesniam, nelaimingam: paremti, sušelpiti, paguosti. 	<ol style="list-style-type: none"> 1.1.1. Aptarti puikybę kaip esminę ydą, individualizmą kaip vieną negatyviausių mūsų laikų tendencijų. 1.2.1. Analizuoti darbo komandoje, grupėje principus. 1.2.2. Išmokti bendradarbiauti rengiant ir pristatant medžiagą, kuriant bei realizuojant projektus. 1.3.1. Analizuoti Bažnyčios patirtį mažinant vargą, socialinę atskirtį, kančią; šios patirties elementus pritaikyti konkrečiai veiklai.
<ol style="list-style-type: none"> 2. Savarankiškai apsispręsti, pasirinkti, išdrįsti pasisakyti, veikti. 2.1. Įvardinti asmenines nuostatas bei vertybes, dalytis jomis; pagarbiai priimti kitų vertybes. 2.2. Atvirai ir drąsiai reikšti savo požiūrį išlaikant toleranciją, taktą. 2.3. Argumentuoti savo nuomonę, ginti įsitikinimus, elgtis pagal juos nepasiduodant grupės, mados, autoritetų spaudimui. 	<ol style="list-style-type: none"> 2.1.1. Lyginti individo ir asmens sampratas krikščioniškuoju požiūriu, analizuoti priežastis, kodėl žmogus yra paverčiamas priemone. 2.2.1. Suvokti savo tapatumą, savastį, lytiškumą, kiekvieno asmens teises, laisvę bei vertę; paaiškinti, kuo krikščionybė tai grindžia. 2.3.1. Krištiškai analizuoti įvairias žmones niveliuojančias, asmenį nuvertinančias tendencijas, visuomenės struktūras bei teorijas, lyginti jas su Šventojo Rašto ir Bažnyčios mokymu.
<ol style="list-style-type: none"> 3. Bažnyčios socialinio mokymo principus sieti su savo gyvenimu ir bandyti juos taikyti. 3.1. Interpretuoti Bažnyčios socialinio mokymo teiginius. 3.2. Bažnyčios socialinio mokymo požiūriu vertinti mūsų šalies, savo aplinkos žmonių gyvenimo sąlygas, politinius, ekonominius, kultūrinius reiškinius. 	<ol style="list-style-type: none"> 3.1.1. Susipažinti su Bažnyčios socialinio mokymo principais. 3.2.1. Pateikti pozityvių pavyzdžių, kaip yra įgyvendinamas Bažnyčios socialinis mokymas (nagrinėti faktus, duomenis iš žiniasklaidos, statistikos apie katalikiškų bendruomenių, organizacijų veiklą).
<ol style="list-style-type: none"> 4. Gerumu ir teisingumu nugalėti pyktį, nepasitikėjimą, abejingumą. 4.1. Savyje bei aplinkoje išvelgti agresyvias tendencijas, atrasti bei įvardinti jų kilmės priežastis. 4.2. Tikėjimo šviesoje aptarti saviugdos bei geranoriško bendravimo būdus, 	<ol style="list-style-type: none"> 4.1.1. Remiantis Kalno pamokslu svarstyti, iš kur kyla neapykanta, smurtas. 4.1.2. Lyginti Aukso taisyklės ir Didžiojo įsakymo nuostatas su mūsų pačių bendravimu. 4.1.3. Tikėjimo požiūriu vertinti individualizmo, pragmatizmo, reliatyvizmo, konkurencinės kovos teorijas bei praktikas.

<p>padedančius įveikti šiurkštumo, patyčių, smurto apraiškas.</p>	<p>4.2.1. Pateikti pavyzdžių ir liudijimų, kaip įveikiamas santykių negatyvizmas.</p>
<p>5. Pozityviai keisti artimiausią aplinką, darbuotis savo šalies gerovei. 5.1. Įveikti pasyvumą, skepticizmą dėl savo vaidmens visuomenėje bei tėvynėje. 5.2. Siūlyti konkrečių idėjų, iniciatyvų socialiniams, kultūriniais, ekonominiams projektams bei akcijoms mokykloje, gyvenamojoje vietovėje, šalyje. 5.3. Svarstyti, kaip galime tobulinti Bažnyčios ir pasaulietinių institucijų bendradarbiavimą Lietuvoje.</p>	<p>5.1.1. Nagrinėti popiežių Jono Pauliaus II, Benedikto XVI raginimus mūsų dienų jaunimui. 5.2.1. Analizuoti krikščionio piliečio misiją pasaulyje, konkrečias galimybes mūsų šalyje, krikščionišką požiūrį į valdžią, politiką, ekonomiką, kultūrą, šeimą. 5.3.1. Aiškinti pilietinių iniciatyvų, krikščionių jaunimo veiklos pavyzdžius bei liudijimus, svarstyti, kaip patys galėtume pritaikyti gyvenime jų patirtį.</p>
<p>Šventojo Rašto ir tikėjimo pažinimas</p>	
<p>Mokinių pasiekimai</p>	
<p>Nuostatos:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Renkantis gyvenimo kelią pasinaudoti Šventojo Rašto išmintimi. 2. Pozityviai priimti Bažnyčios siūlomą vertybių skalę ir remtis ja savo gyvenime. 3. Savivertę ir savianalizę grįsti Šventojo Rašto ir Bažnyčios mokymu apie Dievo paveikslą ir panašumą kiekviename iš mūsų. 4. <p>Esminis gebėjimas: Šventojo Rašto išmintį ir Bažnyčios mokymą sieti su savo patirtimi ir ateities planais.</p>	
<p>Gebėjimai</p>	<p>Žinios ir supratimas</p>
<p>1. Šventojo Rašto ir Bažnyčios mokymą apie pašaukimus, talentus bei dovanas pritaikyti sau. 1.1. Interpretuoti Šv. Pauliaus mokymą apie dvasines dovanas, Jėzaus palyginimą apie talentus, nevaisingą figmedį, Senajame ir Naujajame Testamente aprašytąsias pašaukimo istorijas, aptarti Šventojo Rašto ir Bažnyčios mokymą apie šeimą. 1.2. Konstruktiviai aptarti II Vatikano Susirinkimo mokymą apie pasauliečių pašaukimą tarnauti Bažnyčiai ir visuomenei, kvietimą bendradarbiauti Dievo kūryboje.</p>	<p>1.1.1. Skaityti ir analizuoti pranašų bei apaštalų pašaukimo istorijas, Naujojo Testamento palyginimus apie talentus (Mt 25,14-29; Lk 13,6-8), tekstus apie tarnystę (Mt 20, 25-28 ir kt.), Šv. Pauliaus laiškus apie dvasines dovanas (1 Kor 12, 1 Kor 13, 1-8 ir kt.). 1.2.1. Išsamiai susipažinti su Bažnyčios mokymu apie visuotinį pašaukimą mylėti, šventėti, tarnauti, pašaukimus šeimai, viengungystei, religinei tarnystei.</p>
<p>2. Kritiškai vertinti mūsų laikų status – turta, aukštą postą, populiarumą, seksualumą. 2.1. Aptarti ir gyvenimo pavyzdžiais iliustruoti evangelijose nušviestą požiūrį į pinigus, turta, blogio šaknis.</p>	<p>2.1.1. Skaityti ir analizuoti šventraščio tekstus (Lk 12, 13-21; Mt 6, 19-20; Mt 6, 24; Mt 15, 10-19). 2.2.1. Susipažinti su Bažnyčios mokymu apie asmenį – Dievo paveikslą ir panašumą – ir jį analizuoti. 2.3.1. Nagrinėti Bažnyčios mokymą apie asmens paskirtį bendrystei, žmogaus santykius su Dievu,</p>

<p>2.2. Svarstyti kiekvieno asmens vertingumą remiantis Bažnyčios mokymu.</p> <p>2.3. Paaiškinti bendrystės santykių svarbą kiekvienam asmeniui kaip Dievo atspindžiui, kritiškai vertinti rinkos santykius.</p>	<p>kitais žmonėmis, savimi, savo ir kito lytiškumu, kūrinija.</p> <p>2.3.2. Susieti Bažnyčios mokymą su evangeliniais pamokymais (Mt 25, 31-46 ir kt.).</p>
Atsiliepiamas į Dievo ir Bažnyčios kvietimą	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostatos:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bet kurioje profesijoje įsipareigoti meilei bei tarnystei taip atrandant laimę. 2. Kūrybiškai atsiliepti į Dievo ir Bažnyčios kvietimą šventėti. 3. Visomis aplinkybėmis išlaikyti ir stiprinti savyje tikėjimą, viltį, meilę. <p>Esminis gebėjimas:</p> <p>Įvardinti, pagrįsti ir realizuoti savo santykį su Bažnyčia, dalyvauti labdaros projektuose ir kitoje veikloje realizuojant artimo meilę, taikant socialinį Bažnyčios mokymą.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
<p>1. Visuotinio pašaukimo sampratą taikyti sau.</p> <p>1.1. Svarstyti pašaukimo klausimą konformistinių ar vartotojiškų nuostatų kontekste.</p> <p>1.2. Išlikti nepriklausomam pasirenkant sau pačiam labiausiai patinkančią prasmingą studijų ar darbo sritį.</p> <p>1.3. Įsipareigoti doram buvimui su Dievu ir žmonėmis, įdomiam bei naudingam darbui, tėvynei, bendruomenei, šeimai.</p> <p>1.4. Analizuoti meilės ir dorybių svarbą gyvenime, ieškoti būdų jas realiai liudyti.</p>	<p>1.1.1. Atskleisti profesijų (ne)prestižo priežastis, išsakyti savo požiūrį į tai.</p> <p>1.1.2. Rasti ir pateikti faktų, pavyzdžių apie pragaištingą pelno siekimą, beatodairišką konkurenciją.</p> <p>1.1.3. Susipažinti su II Vatikano Susirinkimo ir vėlesnių Bažnyčios dokumentų mokymu apie šventumą.</p> <p>1.2.1. Susipažinti su popiežiaus Jono Pauliaus II apaštališkuoju laišku jaunimui (2000 m.), rasti sau aktualiausių minčių.</p> <p>1.3.1 Krikščioniška užvalga pagilinti tarnystės sampratą: tarnauju, nes man tarnaujama, o labiausiai pasiaukiojančią tarnystę dovanoja Kristus.</p> <p>1.4.1. Pagilinti supratimą apie agapės (caritas) meilę, pateikti jos apraiškų savo aplinkoje pavyzdžių.</p>
Dvasinis augimas	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostatos:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Branginti ir brandinti tikėjimą, aiškintis abejones bei sunkumus. 2. Puoselėti dėkingumą Dievui ir žmonėms už gyvybę, laisvę, artimus žmones, ateities perspektyvas, jaunystę, mokslą, malonumus ir visa, kuo gyvename. 3. Ieškant pašaukimo pasitikėti Dievu ir žmonėmis. <p>Esminis gebėjimas:</p> <p>Pažinti ir ugdytis savo vidinį pasaulį, sąžinę ir santykį su Dievu, remtis malda.</p>	

Gebėjimai	Žinios ir supratimas
<p>1. Apibūdinti savo tikėjimo istoriją, turinį ir dabartinę būklę, objektyviai įvertinti tikėjimo vietą savo gyvenime.</p> <p>1.1. Įvardinti, kuo ir kodėl tikime, pasitikime, apibūdinti asmeninio tikėjimo dinamiką, kaitą.</p> <p>1.2. Formuluoti ir išreikšti savo religines abejones, tikėjimo neaiškumus ir netikėjimo objektus bei priežastis, aptarti tai grupėje.</p> <p>1.3. Aptarti viešojo gyvenimo ir tikėjimo sąveiką mūsų laikais.</p>	<p>1.1.1. Nagrinėti krikščionybės išskirtinumą kitų religijų atžvilgiu: Dievas aukojasi žmogui, jį išlaisvina ir diskretiškai kviečia.</p> <p>1.2.1. Susipažinti su pasakojimais apie tikėjimo sunkumus šventųjų gyvenimuose, aptarti natūralias to priežastis ir teigiamas pasekmes.</p> <p>1.2.2. Aptarti sinkretinio tikėjimo nepriimtinumą.</p> <p>1.3.1. Pavyzdžiais iš žiniasklaidos iliustruoti viešosios erdvės nepalankumą tikėjimui ir Bažnyčiai atrandant bet kurias šališkumo, neobjektyvumo, demagogijos apraiškas.</p>
<p>2. Įvertinti iš Dievo ir žmonių gautas dovanas, dėkoti už tai maldoje ir išreikšti dėkingumą gyvenimo būdu.</p> <p>2.1. Įvardinti, ką savo gyvenime, kasdienybėje galėtume laikyti dovanomis ir kodėl.</p> <p>2.2. Aptarti dėkingumo sąvoką ir realias patirtis: kitų (ne)dėkingumą mums ir mūsų kitiems bei Kitam.</p> <p>2.3. Atrasti ir įvardinti geriausius dėkingumo raiškos būdus įvairiems atvejams.</p>	<p>2.1.1. Susipažinti su psichologų požiūriu į pozityvų dėkingumo poveikį tiek pačiam asmeniui, tiek ir jo aplinkai.</p> <p>2.2.1. Skaityti ir svarstyti Evangelijos pasakojimą apie dešimt raupsuotųjų.</p> <p>2.3.1. Nagrinėti dėkojimo maldos prasmę ir pavyzdžius, atrasti dėkojimo ir Eucharistijos sąsajas.</p>
<p>3. Įžvelgti savyje galimybę nuolat tobulėti.</p> <p>3.1. Paaiškinti, kuo esame labiausiai panašūs į Dievą – Kūrėją.</p> <p>3.2. Aptarti Dievo pasitikėjimą mumis ir žmogaus tobulumo pavyzdį Kristuje.</p>	<p>3.1.1. Svarstyti tikėjimo tiesas apie žmogaus sielos nemirtingumą, asmens kūrybiškumą, protą, valią, laisvę.</p> <p>3.2.1. Analizuoti kenotiškąjį (A. Maceina ir kt.) Kristaus atsidavimą mums, pasireiškusį įsikūnijimu, altruistiniu gyvenimu, Atpirkimu, pasilikimu Eucharistijoje.</p> <p>3.2.2. Sugretinti Jėzaus gyvenimo pavyzdį su XXI amžiaus žmonių vartotojiškais įpročiais.</p>
<p>4. Ieškoti pašaukimo su malda.</p> <p>4.1. Paaiškinti savo požiūrį į maldą, dalytis maldos patirtimi.</p> <p>4.2. Atrasti sau priimtinas maldos būdus.</p>	<p>4.1.1. Susipažinti ir svarstyti įvairius liudijimus apie maldą.</p> <p>4.2.1. Gilinti žinias apie krikščioniškosios maldos rūšis, būdus, formas. Parinkti jaunimui aktualių mąstymo ir maldos pavyzdžių.</p>

13.4.6. Turinio apimtis

13.4.6.1. Gyvenimo klausimai tikėjimo požiūriu

Esu vertinga(s), reikalinga(s) žmonėms ir Dievui. Viešpats nori daryti gera per mane. Gabumai, talentai, pasiekimai – Dievo ir žmonių „investicija“ manyje. Niekam neskolinga(s) ar tiesiog nedėkinga(s)?

„Siekti to, kas aukštybėse“ (Kol 3, 1): mūsų vertybės ir prioritetai. Mano gyvenimo kelrodžiai (mada, bendraamžiai, papročiai, herojai, artimieji, asmeniniai įsitikinimai). Žmogaus galimybės ir Kristus. Manoji savastis ir tikėjimas.

Mūsų kompleksai ir baimės – kaip juos nugalėti? Kančia ir mirtis yra neišvengiama, tačiau įveikiama. Mirties Nugalėtojas siūlo amžinumą.

„Dienos ir kaitros našta“ (Mt 20, 12): darbas, profesija, karjera, pašaukimas. Išgarsėti arba bent jau praturtėti? Ar viskas nuperkama? Gerovės sąlygos. Kam esu tinkamiausia(s), kur ir kieno esu kviečiama(s)?

Laiko perteklius ir stoka: skubėjimas ir laisvalaikis; smagumas ir nuobodulys; chronos ir kairos – laiko įprasminimas įvairiais gyvenimo tarpsniais. Istorijos ir laiko Viešpats.

Esame apdovanoti laisve: „Viskas valia! Bet ne viskas naudinga!“ (1 Kor 10, 23). Pagal ką pasirinkti?

13.4.6.2. Bendravimas ir sutarimas

„Niekas teneieško, kaip jam geriau, bet kaip kitam“ (1 Kor 10,24): konkurencija ir brolystė, rinka ir dalinimasis.

Būti „žuvimi“ ar „raštu“ (pasroviui patogiausia)? Individas ir asmuo: ką pasirinksiu? Asmens lytiškumas ir lyčių bendrystė.

„Palaiminti alkstantys ir trokštantys teisybės“ (Mt 5, 6): Bažnyčios socialinio mokymo aktualumas.

„Palaiminti taikdariai“: įveikti smurtą, patyčias, nepasitikėjimą, abejingumą

13.4.6.3. Šventojo Rašto ir tikėjimo pažinimas

Šv. Paulius apie dvasines dovanas bendram labai (1 Kor 12). Talentų palyginimas (Mt 25, 14 - 29) ir mes.

Jėzus apie turtą (Lk 12, 13 – 21 ir kt.).

Pašaukimas Senajame ir Naujajame Testamente. II Vatikano Susirinkimas apie kvietimą dalyvauti Dievo kūryboje.

Visuotinis pašaukimas meilei (1 Kor 13, 1 - 8). Meilė ir šeima Šventajame Rašte ir Bažnyčios mokyme.

Kantrumas belaukiant vaisių: Jėzus apie nevaisingą figmedį (Lk 13, 6 - 8), kviečius ir rauges (Mt 13, 24 - 30).

Jėzus apie tarnystę ir pagalbą artimui (Mt 20, 25 – 28; Mt 25, 31 - 46).

Pradėti nuo savęs: Jėzus apie tikrąjį švarumą (Mt 15, 10 - 19).

13.4.6.4. Atsiliepimas į Dievo ir Bažnyčios kvietimą

Bažnyčios mokymas apie asmens vertingumą: Dievo paveikslą mumyse, bendrystę su Dievu, žmonėmis, savimi ir kūriniu.

Mano pašaukimas bendrystei ir meilei. Meilė ir tarnystė šeimoje, bendruomenėje. Šeima – daugumos pašaukimas. Pašaukimas religinei tarnystei: kunigystė, vienuolystė.

Pašaukimas į šventumą ir savirealizacija: šventas – tai ne tobulas, bet mylintis.

Dievo Karalystės pilietybė: nejaugi tai man?

Krikščionis įvairiose profesijose: „geros“ ir „blogos“ profesijos.

13.4.6.5. Dvasinis augimas

Tikėjimas – brangus perlas. Mano tikėjimo kelias.

Savyje atrandu dieviškumo: kuo tai pasireiškia?

Mano dėkingumas žmonėms ir Dievui.

Pasimokyti iš Jėzaus XXI amžiuje.

Pašaukimas ir malda: viską galiu Tame, kuris mane stiprina.

13.5. Šventasis Raštas – gyvenimo kelionė: tikslas ir uždaviniai, mokinių pasiekimai, turinio apimtis

1.3.5.1 Katalikų tikybos programos modulis

13.5.2. Tikslas

Padėti mokiniams atrasti požiūrį į Šventąjį Raštą kaip visumą, suvokti Išganymo istorijos eigą, skaityti ir analizuoti Biblijos įvykius ir veikėjų poelgius, gilinti tikėjimą Dievo buvimu ir veikimu, apmąstyti gyvenimo klausimus su Šventuoju Raštu, įsisąmoninti savo religinį tapatumą ir pašaukimą gyventi, kurti atsakingus santykius su Dievu, aplinka, kitais asmenimis ir pačiu savimi.

13.5.3. Uždaviniai

Šventojo Rašto – gyvenimo kelionė modulio programa siekiama mokiniams padėti:

- suvokti Dievo mums dovanotą kilnumą ir teikiamas dovanas, svarstyti tapatybės, religinio sąmoningumo, pašaukimo gyvenimui klausimus, įsisąmoninti savo reakcijas, žodžius ir veiklą sąmoningai ir atsakingai renkantis elgesio ir gyvenimo būdą;
- suprasti Šventojo Rašto žinią, perduodamas vertybes, skaityti, analizuoti, interpretuoti Senojo ir Naujojo Testamento įvykius, pasakojimus ir įgytas išvalgas taikyti gyvenime;
- gilinti žinias apie mylintį Dievą, Jo veikimą žmonijos istorijoje, aiškinti Jėzaus Kristaus Įsikūnijimo, gyvenimo, mirties, Prisikėlimo įvykius, atsiliiepti į Viešpaties kvietimą priimti Bažnyčią kaip Dievo karalystės ženklą.

13.5.4. Struktūra

Katalikų tikybos mokymo programos modulis pateikiamas remiantis esminėmis Biblijos temomis istoriniu ir sisteminiu principu. Tuo siekiama, kad mokiniai įgytų visumos požiūrį į Šventąjį Raštą ir apmąstytas išvalgas taikytų gyvenime. Tikybos mokymo programos struktūrą sudaro aprašyti mokinių pasiekimai šiose ugdomosios veiklos srityse: vertybinės nuostatos, gebėjimai, žinios ir supratimas. Išskiriamos šios mokinių veiklos ir gebėjimų sritys:

- *Klausimai apie Šventąjį Raštą:* klausti ir ieškoti Šventajame Rašte atsakymų į egzistencinius žmogaus gyvenimo klausimus, mokytis analizuoti šventraštyje aprašytą situaciją remiantis Biblijos laikotarpio kontekste atrandama prasme ir tiesa, kad tai būtų galima suvokti ir įprasmingi dabartyje.

- *Dievo ir žmogaus dialogas Senajame Testamente:* klausytis skaitinių, nagrinėti, apibendrinti ir pristatyti Šventojo Rašto kilmę, Dievo sandoras, Senojo Testamento išganymo istorijos įvykius.

- *Jėzaus Kristaus mokymo pažinimas:* skaityti ir analizuoti Naujojo Testamento struktūrą, Šventojo Rašto kalbą, evangelinių simbolių prasmę, nagrinėti tekstus taikant istorinės ir literatūrinės analizės metodus, kuriais remiantis galima mokytis suvokti kontekstą, literatūrinį žanrą, tikėjimo žinią.

- *Atsiliepiamas į Bažnyčios kvietimą:* paaiškinti Bažnyčios kilmę ir vaidmenį šiuolaikiniame pasaulyje, apmąstyti savo santykį su Dievu, įvardinti savo dvasines išvalgas remiantis Šventuoju Raštu, apsispręsti, kaip gyventi ir įprasmingi savo buvimą.

13.5.5. Mokinių pasiekimai

1. Klausimai apie Šventąjį Raštą	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostatos: 1. Gerbti Šventąjį Raštą kaip Dievo žodį ir dvasinį žmonijos kultūros paveldą. 2. Pripažinti, kad žmogus savo gyvenime ir pasaulio istorijoje patiria ir gali suvokti Dievo veikimą.</p> <p>Esminis gebėjimas: Analizuoti Šventojo Rašto kilmę ir universalumą.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
1.1. Įvertinti savo klausymosi kliūtis. Svarstyti Biblijos kilmės klausimus. Vizualiai pristatyti ir paaiškinti Šventojo Rašto struktūrą: kiek, kurios knygos yra įtrauktos į judėjų ir krikščionių šventųjų knygų kanoną.	1.1.1. Pristatyti, kaip atsirado Biblija. 1.1.2. Paaiškinti Šventojo Rašto struktūrą.
1.2. Naudojant informacinės komunikacijos technologijų (IKT) priemones pristatyti žemėlapius ir Biblijos įvykių istorinę laiko juostą. Apmąstyti Dievo ir žmogaus laiko sampratą. Paaiškinti Dievo įvaizdžius	1.2.1. Paaiškinti Šventojo Rašto įvykių laiko juostą. 1.2.2. Apibūdinti biblinius Dievo įvaizdžius.

Biblijoje ir nusakyti savo požiūrį į Dievą.	
1.3. Aiškinti hebrajų mąstymo savitumo bruožus. Analizuoti Biblijos literatūrinius žanrus. Pristatyti biblinio teksto literatūrinės analizės įžvalgas.	1.3.1. Įvardinti, kokiomis kalbomis yra užrašytas Šventasis Raštas. 1.3.2. Pristatyti literatūrinius Biblijos žanrus.
1.4. Svarstyti Šventojo Rašto universalumo priežastis. Užduoti pasirinktam Biblijos veikėjui klausimus ir gebėti pagrįsti jo atsakymus. Apmąstyti nagrinėjamos ištraukos aktualumą šiuolaikiniam žmogui.	1.4.1. Paaiškinti, kaip skaitomas šventraštis. 1.4.2. Išvardinti klausimus, kuriuos pateiktum biblinio pasakojimo veikėjui.
2. Dievo ir žmogaus dialogas Senajame Testamente	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostatos:</p> <ol style="list-style-type: none"> Suvokti žmogaus kilnumą ir trapumą. Pripažinti, kad Dievo meilė žmogui yra ištikima ir amžina. Domėtis Senojo Testamento tikėjimo kraičiu. <p>Esminis gebėjimas:</p> <p>Paaiškinti Dievo ir žmogaus susitikimo prasmę Senajame Testamente.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
2.1. Skaityti, analizuoti Kūrimo ir Nuopolio istoriją naudojant literatūrinės analizės metodus, aiškinti svarbiausias mintis ir jų prasmę žmogaus gyvenime. Apmąstyti Dievo meilę, žmogaus kilnumą ir jo klystkelių dabartinėje visuomenėje.	2.1.1. Paaiškinti Kūrimo ir Nuopolio istoriją. 2.1.2. Pristatyti biblinio teksto analizės bruožus.
2.2. Naudojant IKT priemones pristatyti Abraomo keliones. Paaiškinti, kokios sąvokos Šventajame Rašte vartojamos sandorai apibūdinti, įvardinti jos paskirtį. Analizuoti šiuolaikinio žmogaus tikėjimo barjerus ir siūlyti būdus, kaip juos būtų galima įveikti.	2.2.1. Apibūdinti Abraomo kelionės etapus. 2.2.2. Paaiškinti žmogaus tikėjimo kliūtis.
2.3. Analizuoti išėjimo iš Egipto vergijos fenomeną apibūdinant dvasinę įvykių prasmę, pagal Biblijos įvykių eigą koncentruojant dėmesį į priežastis ir įvykių pasekmes. Apmąstyti savo išorines ir vidines „vergovės“ ir „išėjimo“ patirtis, įvertinti jų įtaką asmens augimui pritaikant Senojo Testamento įžvalgą apie du kelius (Įst 30,15 – 20).	2.3.1. Aptarti Dievo tautos išėjimą iš Egipto vergijos. 2.3.2. Apibūdinti žmogaus gyvenimo bendrystėje su Dievu pasirinkimo galimybes.
2.4. Aiškinti ir lyginti didžiųjų pranašų pašaukimą, jų veikimo būdus (kur, kada veikė, ko mokė?) ir santykius su visuomene. Svarstyti, ką galima vadinti pranašais šiandien, nurodyti jų veikimo kryptis ir visuomenės požiūrį į juos. Apmąstyti savo pašaukimo kelią.	2.4.1. Paaiškinti, kas yra pranašai ir kaip juos priėmė žmonės. 2.4.2. Pristatyti šiuolaikinių pranašų veikimo būdus.
2.5. Analizuoti ir pristatyti pasirinktą Išminties knygos temą kritiniu istoriniu metodu (nurodant teksto	2.5.1. Pristatyti, kokios temos yra nagrinėjamos Išminties knygoje.

parašymo laikotarpį, kultūrinę visuomenės įtaką, analizuojant žodžių ar vaizdų prasmę). Apmąstyti savo ir kitų žmonių patirties vertę mąstymui, poelgiams, ateities planams, sukurti padėkos psalmę.	2.5.2. Paaiškinti, kodėl svarbu apmąstyti ir mokytis iš savo ir kitų žmonių patirties.
3. Jėzaus Kristaus mokymo pažinimas	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostatos:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Siekti geriau pažinti Jėzų Kristų. 2. Suvokti, jog Evangelija ir šiandien mus kviečia. 3. Pripažinti maldos vertę ir gerbti besimeldžiančius žmones. <p>Esminis gebėjimas:</p> <p>Analizuoti evangelijų pasakojimus ir išvelgti juose prasmingas nuorodas mūsų laikų žmogui ir šiandieninei visuomenei.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
3.1. Pristatyti įvairius požiūrius apie Jėzų Kristų. Apmąstyti asmeninį ryšį su Jėzumi ir analizuoti mėgstamą Evangelijos ištrauką. Vizualiai pristatyti ir paaiškinti evangelijų struktūrą, tikslus ir paskirtį.	3.1.1. Apibūdinti, kas yra Jėzus Kristus. 3.1.2. Paaiškinti, kaip atsirado evangelijos ir kokia yra jų paskirtis.
3.2. Rasti ir apibendrinti Jėzaus veiklos tikslą ir mokymo būdus Evangelijoje pagal Luką. Analizuoti Marijos vietą evangelijose, jos misiją Dievo plane. Apmąstyti Jėzaus susitikimus su moterimis ir išskirti universalius bendravimo požymius.	3.2.1. Nurodyti Jėzaus veikimo būdus. 3.2.2. Paaiškinti Mergelės Marijos misiją.
3.3. Analizuoti, vertinti, lyginti savo ir Evangelijos pagal Matą vertybes. Analizuoti palyginimą apie Dievo karalystę ir šiuolaikiškai tai perskaityti. Apmąstyti ir pasiūlyti, kaip galiu kurti Dievo karalystę <i>čia ir dabar</i> .	3.3.1. Pristatyti Dangaus karalystės įvaizdį Evangelijoje pagal Matą . 3.3.2. Paaiškinti evangelinį palyginimą.
3.4. Pristatyti Evangelijos pagal Joną pasakojimo dinamiką. Apmąstyti, kodėl kančia yra asmens gyvenimo dalis. Analizuoti Jėzaus kančios, mirties ir Prisikėlimo prasmę. Svarstyti, ką Prisikėlimas reiškia žmogaus gyvenime.	3.4.1. Paaiškinti Evangelijos pagal Joną struktūrą. 3.4.2. Pristatyti Jėzaus kančią ir Prisikėlimą.
3.5. Analizuoti įvairius maldos būdus su Šventuoju Raštu. Apmąstyti, ką man reiškia malda, kodėl, kada, kaip meldžiuosi. Analizuoti Jėzaus maldą ir pristatyti savo išvalgas pasirinkta menine forma.	3.5.1. Paaiškinti Jėzaus maldos žodžius. 3.5.2. Apibūdinti maldos paskirtį.
4. Atsiliepimas į Bažnyčios kvietimą	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostatos:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Suprasti, kad Bažnyčios misija yra skelbti Gerąją Naujieną pasauliui. 2. Siekti būti atviram transcendentinei tikrovei, tikėti Dievo Žodžiu ir Jo veikimu. 	

Esminis gebėjimas: Apibūdinti apaštalo Pauliaus misiją. Paaiškinti ateities viziją Apreiškimo Jonui knygoje.	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
4.1. Naudojant IKT priemonės pristatyti apaštalo Pauliaus gyvenimo įvykius. Apmąstyti, kokių krikščionių norėčiau tapti. Analizuoti kelis Pauliaus laiškus Bažnyčioms. Parašyti laišką dabartinėms religinėms bendruomenėms.	4.1.1. Apibūdinti apaštalo Pauliaus gyvenimo kelią. 4.1.2. Pristatyti kelis Pauliaus laiškus Bažnyčioms.
4.2. Analizuoti Bažnyčios simbolius ir aiškinti Jos paskirtį visuomenėje. Lyginti ir analizuoti pirmųjų ir šiuolaikinių Bažnyčios narių tarnystes. Apmąstyti, kaip Bažnyčia atliepia laiko ženklus.	4.2.1. Paaiškinti Bažnyčios simbolius. 4.2.2. Apibūdinti, kaip Bažnyčia atliepia laiko ženklus.
4.3. Apibūdinti Apreiškimo Jonui knygos struktūrą. Paaiškinti kelis apokaliptinius ženklus kultūriniu ir religiniu požiūriu. Apmąstyti ir nurodyti, kuo Apreiškimas svarbus religinei bendruomenei ir žmogui.	4.3.1. Pristatyti Apreiškimo Jonui knygą. 4.3.2. Paaiškinti, kas yra Apreiškimas.
4.4. Surinkti informaciją, įvertinti ir pristatyti jaunimo požiūrį į Šventąjį Raštą ir įvairius šventraščio skaitymo būdus. Paaiškinti Šventojo Rašto vietą religinėse apeigose. Apmąstyti savo santykį su Dievo žodžiu ir siūlyti būdus, kaip pažinti, gyventi ir perduoti Dievo žinią kitiems, kaip tapti Šventojo Rašto ambasadoriumi.	4.4.1. Apibūdinti jaunimo santykį su Bažnyčia. 4.4.2. Pristatyti Šventojo Rašto skaitymo būdus.

13.5.6. Turinio apimtis

Tai – teminės gairės, kuriose yra nurodyta, kiek ir ko bus mokomasi. Tikybos mokymo temos užrašytos probleminiais klausimais, kad atsakymų į gyvenimo ir tikėjimo klausimus būtų ieškoma Šventajame Rašte ir mokiniai galėtų mokytis sąmoningai ir atsakingai gyvenime rinktis. Programa kreipiamą į aktyvų ugdymo proceso organizavimą, kurio metu keičiasi mokinių vertybinės nuostatos ir įvardinami lavinamieji gebėjimai. Ugdymo turinys pateiktas šiose ugdomosios veiklos srityse:

13.5.6.1. Klausimai apie Šventąjį Raštą

Dievas kalba amžinai. Iš kur atsirado Šventasis Raštas? Kaip Šv. Raštas pasiekė Lietuvą? Kokia yra Biblijos struktūra ir kas įtraukta į Bažnyčios kanoną? Biblijos įvykių ir geografinės kelionės laiko juosta.

Kokius Dievo įvaizdžius sutinkame Biblijoje? Koks hebrajų mąstymo būdas ir kaip tai įtakojo Senojo Testamento struktūrą?

Kokia kalba buvo parašytas Šventasis Raštas? Kokie yra literatūriniai Biblijos žanrai? Kuo man svarbi Šventojo Rašto pažinimo kelionė?

13.5.6.2. Dievo ir žmogaus dialogas Senajame Testamente

Kokie yra esminiai Senojo Testamento įvykiai? Ką atskleidžia Sukūrimo ir Nuopuolio istorija? Kaip suderinti žmogaus kilnumą ir trapumą?

Kodėl Dievas sudarė sandorą su žmogumi? Abraomo tikėjimo išbandymai. Kokia yra hebrajų išėjimo iš Egipto vergijos reikšmė? Koks yra Mozės pašaukimas ir jo vaidmuo, santykis su Dievu? Kokie yra žmogaus vidinio išlaisvėjimo požymiai? Senojo Testamento teksto apie du kelius (Išt 30,15-20) analizė.

Kokios perspektyvos atsiveria žmogui bendradarbiaujant su Dievu? Pranašai Senajame Testamente, jų pašaukimas, užduotys, gyvenimo būdas. Koks yra mano pašaukimas?

Gyvenimo išminties perlai Išminties knygoje. Iš ko aš semiuosi išminties?

13.5.6.3. Jėzus Kristus mokymo pažinimas

Kas yra Evangelija? Kokia yra Naujojo Testamento struktūra? Kokie evangelijų šaltiniai, rašytojai ir autoriai? Geroji Naujiena Morkaus, Mato, Luko, Jono evangelijose (jų struktūra, tikslas ir paskirtis).

Koks Jėzaus elgesys su moterimis ir gyvenimo nuskriaustaisiais? Kokį vaidmenį Evangelijoje atskleidžia Marija?

Kokius Dangaus karalystės ženklus matau žemėje? Kuo mane praturtina Jėzaus palyginimai? Kokia Evangelijos pagal Joną pasakojimo dinamika? Ką reiškia Kristus kančia, mirtis ir Prisikėlimas?

Ar noriu eiti atnaujinto gyvenimo keliu? Ką šiandien man byloja Viešpaties malda?

13.5.6.4. Atsiliepiamas į Bažnyčios kvietimą

Kokia apaštalo Pauliaus misija? Pauliaus laišakai bendruomenėms. Koks krikščionis esu aš?

Kokie yra Bažnyčios simboliai ir įvaizdžiai (kūnas, tauta, sakramentas, kelionė, šauklys, tarnas)? Kaip Bažnyčia atliepia laiko ženklus (politiniame, kultūriniame, socialiniame, dvasiniame gyvenime)?

Apreiškimo Jonui knygos ženklai. Kodėl Naujojo Testamento pabaigoje yra Apreiškimo Jonui knyga? Ką reiškia Apreiškimas? Kokia Apokalipsės paskirtis?

Kokia yra jaunimo vieta ir jo paskirtis Bažnyčioje? Kaip galiu gyventi pagal Dievo Žodį? Kaip galiu tapti Šventojo Rašto ambasadoriumi pasaulyje?

13.6. Religijos filosofija: tikslas ir uždaviniai, mokinių pasiekimai, turinio apimtis

13.6.1. Katalikų tikybos programos modulis

13.6.2. Tikslas

Remiantis krikščioniškosios minties tradicijos pažinimu ir juo grindžiama vidinės dvasinės patirties refleksija padėti mokiniams siekti gilaus savo egzistencijos pažinimo ir sąmoningo tikėjimo gilinimo ugdant brandų santykį su Dievu, kitais žmonėmis ir pačiu savimi.

13.6.3. Uždaviniai

Katalikų tikybos *Religijos filosofijos* modulio programa siekiama padėti mokiniams:

- susipažinti su religijos filosofijos problemų panorama bei gausiu krikščioniškosios minties paveldu;
- pažinti save, išvelgti savo kilnumo šaltinį ir patirti savo, kaip religinio santykio subjekto, vertę;
- suvokti moralinių apsisprendimų religinio pagrindimo svarbą;
- ugdytis gebėjimą priimti ir įgyvendinti krikščioniui deramus sprendimus susidūrus su egzistenciniais nūdienos iššūkiais;
- pažinti ir gilinti savo dvasinį gyvenimą;
- atrasti, reflektuoti ir puoselėti asmeninį santykį su Dievu.

13.6.4. Struktūra

Katalikų tikybos modulis parengtas pagal vidurinio ugdymo bendrųjų programų struktūrą, kurią sudaro aprašyti mokinių pasiekimai: vertybinės nuostatos, esminis gebėjimas, gebėjimai, žinios ir supratimas. Struktūra turėtų padėti mokytojui kryptingai planuoti ugdomąją veiklą siekiant aprašytų mokinių tikybos mokymo(-si) rezultatų. Šioje programoje pateikiamos keturios ugdomosios veiklos sritys:

- *gyvenimo klausimai tikėjimo požiūriu;*
- *bendravimas ir sutarimas;*
- *Dievo pažinimo klausimas Bažnyčios Tradicijoje;*
- *dvasinis augimas.*

13.6.5. Mokinių pasiekimai

1. Gyvenimo klausimai tikėjimo požiūriu	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostatos</p> <p>1. Suvokti Dievo buvimo klausimo svarbą sprendžiant svarbiausias egzistencines žmogaus gyvenimo problemas.</p> <p>2. Pripažinti sąmoningo tikėjimo aktualumą egzistencinių iššūkių akivaizdoje.</p> <p>3. Suvokti religinio moralės pamato svarbą.</p> <p>Esminis gebėjimas:</p> <p>Analizuoti Dievo buvimo ir žmogaus egzistencijos klausimus reflektuojant pagrindinius religijos kritikos argumentus.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
1.1. Svarstyti žmogaus gyvenimo prasmės ir/arba tiesos klausimą vartotojiškos visuomenės, medijuotos gyvenamosios tikrovės ir kitų nūdienos realijų kontekste.	1.1.1. Žinoti pagrindines krikščioniškojo personalizmo (asmens būties ir dinaminės asmens raiškos koncepcijos) tezes.
1.2. Svarstyti blogio ir kančios prasmės problemą siekiant įprasminti asmeninę blogio ir kančios patirtį. Suvokti ir analizuoti žmogaus laisvos valios vertę. Analizuoti Dievo buvimo klausimo svarbą apmąstant žmogaus mirties neišvengiamumą, sąžinės fenomeną bei žmogaus gyvenimo prasmės klausimą.	1.2.1. Suprasti išankstinio Dievo numatymo ir žmogaus laisvos valios santykio problemišumą.
1.3. Apmąstyti transcendentinės žmogaus dimensijos patirtį ir jos įrodymo galimybę.	1.3.1. Suprasti individo ir asmens, gamtos ir dvasios, laisvės ir būtinumo perskyras.
1.4. Gebėti svarstyti svarbiausius Dievo buvimo įrodymus idėjų istorijoje. Reflektuoti ontologinio priešastingumo principo svarbą kosmologiniuose ir teleologiniuose Dievo buvimo įrodymuose. Suvokti Dievo ir Jo kūrinų santykį pagal būties ir būtybės perskyrą.	1.4.1. Suvokti religijos filosofijos požiūrio į tikėjimą savitumą. 1.4.2. Žinoti pagrindinius Dievo buvimo įrodymus. 1.4.3. Suprasti racionalaus dieviškosios tikrovės pagrindimo sąlygotumą.
1.5. Svarstyti svarbiausius religijos kritikos argumentus.	1.5.1. Žinoti religijos kritikos formas.
2. Bendravimas ir sutarimas	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostatos:</p> <p>1. Siekti pagarbaus santykio su kitokia negu tavo Dievo sampratą turinčiu asmeniu.</p> <p>2. Pripažinti asmeninio santykio su Dievu puoselėjimo vertę.</p> <p>3. Nebijoti liudyti savo religinę patirtį.</p> <p>Esminis gebėjimas:</p> <p>Suvokti bendruomeniškumo ir asmeninės religinės patirties sąveikos prasmę ir problemišumą.</p>	

Gebėjimai	Žinios ir supratimas
2.1. Gebėti reflektuoti „Aš-Tu“ santykį kaip fundamentalią asmens charakteristiką ir santykio, sutelkiančio asmenis į religinę bendruomenę, savitumą. Siekti išgyventi Dievą kaip manąjį „Tu“ ir gebėti pasidalinti šia patirtimi.	2.1.1. Suvokti personalistinio „Aš-Tu“ santykio ir paviršutinių socialinių santykių skirtingumą.
2.2. Analizuoti religijos Dievo ir „filosofų Dievo“ perskyrą. Mokytis suvokti ir apmąstyti autentiško asmens bendravimo su Dievu poveikio jo psichologinei, socialinei ir kultūrinei evoliucijai mastą.	2.2.1. Suprasti, kad religijos šerdis, jos pamatas yra asmeninis žmogaus santykis su Dievu. 2.2.2. Suvokti, kad malda – tai žmogaus ir Dievo pokalbis, kuriame žmogus laisvai atsiveria transcendentiniam Dievui.
2.3. Suvokti religinės patirties vidinę-dvasinę dimensiją ir religinės kalbos problemišumą. Aptarti ir kūrybiškai pristatyti analoginę kalbą kaip priemonę atskleisti religinę patirtį.	2.3.1. Paaiškinti, kas yra vienapasmės, daugiapasmės ir analoginės sąvokos. 2.3.2. Žinoti ir mokėti paaiškinti pagrindinius krikščioniškuosius religinius simbolius.
2.4. Gebėti atskirti ir analizuoti moralės teorijas, neturinčias religinio pamato ir tas, kuriomis religija yra grindžiama. Pagrįsti, kodėl religija yra esminių vertybių sakralizacijos šaltinis.	2.4.1. Pateikti religinio pamato neturinčių moralės teorijų pavyzdžių. 2.4.2. Paaiškinti šventybės fenomeną.
2.5. Suvokti ir svarstyti religinio pliuralizmo iššūkius nūdienos krikščionims. Apmąstyti skirtingas religijos filosofijos koncepcijas.	2.5.1. Žinoti įvairias Dievo sampratas. Paaiškinti, kas yra teizmas, politeizmas, monoteizmas, deizmas, panteizmas. 2.5.2. Suprasti religijos filosofijos nevienalytiškumą ir žinoti skirtingas jos formas.
3. Dievo pažinimo klausimas Bažnyčios Tradicijoje	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostatos:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pripažinti skirtingų Dievo pažinimo būdų galimybę ir vertę. 2. Siekti racionalaus dieviškosios tikrovės pažinimo ir tikėjimo suderinamumo. 3. Siekti gilesnio Šventojo Rašto pažinimo. <p>Esminis gebėjimas:</p> <p>Brandinti savo religinį sąmoningumą įsisavinant krikščioniškosios minties paveldą.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
3.1. Suvokti krikščioniškosios minties paveldo reikšmę asmeniniam Dievo pažinimui. Analizuoti savo religinę patirtį teigimo ir neigimo „kelių“ perskyros kontekste.	3.1.1. Paaiškinti apofatinį ir katafatinį pažinimo „kelius“: nusakyti jų skirtumus, apibūdinti, kokį Dievo pažinimą nurodo vienas ir kitas „kelias“.
3.2. Suvokti skirtingus Šventojo Rašto	3.2.1. Susipažinti su Šventojo Rašto reikšmių

skaitymo ir interpretavimo lygmenis. Pristatyti pasirinktos Šventojo Rašto ištraukos komentara.	teorijomis.
3.3. Apmąstyti racionalaus Dievo pažinimo ir Apreiškimo, filosofijos ir tikėjimo prieštarą ir suvokti jų dermės reikšmę. Svarstyti nūdienos mokslo iššūkius religiniam tikėjimui. Reflektuoti asmeninę tikėjimo ir abejonės sąveikos patirtį.	3.3.1. Žinoti klasikinius proto ir tikėjimo sąveikos problemos sprendimo būdus, Katalikų Bažnyčios požiūrį šiuo klausimu. 3.3.2. Apibūdinti mokslo ir religijos santykio problematiką. 3.3.3. Apibūdinti tikėjimo ir abejonės sąveiką.
4. Dvasinis augimas	
Mokinių pasiekimai	
Nuostatos 1. Suvokti tylos ir vidinio susitelkimo svarbą. 2. Stengtis praktikuoti religinį apmąstymą kaip kelią į tiesos pilnatvę. Esminis gebėjimas: Gebėti reflektuoti savo dvasinio gyvenimo dinamiką.	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
4.1. Atpažinti transcendencijos ilgesį žmogaus gyvenime. Svarstyti ir siūlyti būdus, kaip nepasiduoti technologinės visuomenės gyvenimo ritmui ir ieškoti kelio, vedančio į vidinę ramybę.	4.1.1. Suprasti tylos, išvaduojančios žmogų iš jo išsiblaškyto, svarbą. 4.1.2. Įvardinti, su kokiais sunkumais susiduria žmogus, ieškantis dvasinio susitelkimo ir vidinės tylos.
4.2. Suvokti religinį apmąstymą kaip maldos formą. Apmąstyti savo pašaukimą Dievo akivaizdoje. Suvokti tikėjimo kaip absoliučios pareigos Dievui gelmę.	4.2.1. Įvertinti savo asmeninį pajėgumą religiniam apmąstymui.
4.3. Remiantis Bažnyčios Tradicija svarstyti dvasinio gyvenimo lygmenų fenomeną.	4.3.1. Suprasti savojo <i>Ego</i> „mirties“, savo laisvės atidavimo/dovanojimo kitam ir/ar Kitam bei tokio pobūdžio dvasinės būsenos kitas nusakymo formas kaip dvasinio tobulumo išraišką.

13.6.6. Turinio apimtis

Tai – teminės gairės, nurodančios, kiek ir ko mokomasi. Tikybos mokymo temos formuluojamos kaip probleminiai klausimai, kuriais remiantis, siekiama skatinti mokinius aktyviai dalyvauti ugdymo(-si) procese ir ieškoti atsakymų į svarbiausius savo gyvenimo ir tikėjimo klausimus, susipažinti su religijos filosofijos tekstais ir metodologija, studijuoti krikščioniškosios minties paveldą. Programa suvokiama kaip aktyvus ugdymo(-si) procesas, kuriuo remiantis inicijuojama mokinių vertybinių nuostatų raida bei kaita ir įgijami tam tikri lavinamieji gebėjimai. Ugdymo turinys pateikiamas per ugdomosios veiklos sritis:

13.6.6.1. Gyvenimo klausimai tikėjimo požiūriu

Kuo ypatingas filosofijos ir religijos filosofijos žvilgsnis į gyvenimo ir tikėjimo tikrovę? Kokie yra pagrindiniai Dievo buvimo įrodymai (ontologinis, kosmologinis, teleologinis, istorinis-etnologinis, Paskalio lažybos ir kt.)? Kodėl racionalus dieviškosios tikrovės pagrindimas nėra pakankamas? Kokios yra religijos kritikos formos (religijos atmetimas, religijos destrukcija, neteistinė dieviškumo koncepcija, etc.)? Kokius argumentus būtų galima suformuluoti atsakant į religijos kritiką? Kas yra abejonė religinio tikėjimo požiūriu?

Kodėl egzistuoja blogis, kančia? Ar (ir kaip) gali derėti Dievo išankstinis numatymas ir laisva žmogaus valia? Kas yra stebuklas ir kokia jo prasmė gyvenimo tikrovėje?

Ar galima etika be Dievo? Kokios moralės teorijos idėjų istorijoje neturi religinio pagrindo? Kuo yra grindžiami mano paties moraliniai apsisprendimai? Kas yra šventybės fenomenas?

Kas yra individas ir kas asmuo? Ar dualistinė žmogaus samprata yra būtina religinio tikėjimo išdava? Ką reiškia būti kūno ir sielos, gamtos ir dvasios, būtinumo ir laisvės vienoje? Kaip galima suprasti transcendentinę žmogaus dimensiją?

13.6.6.2. Bendravimas, sutarimas

Kokios yra skirtingos Dievo sampratos? Ką vadiname teizmu, politeizmu, monoteizmu, deizmu, panteizmu? Kuo skiriasi religijos Dievas nuo „filosofų Dievo“? Kuo skiriasi įvairios religijos filosofijos formos (ontologinės ir fenomenologinės religijos filosofijos perskyra, analitinė religijos filosofija etc.)? Ar (ir kaip) gali būti suderinamas religinis pliuralizmas ir tiesos vienumo idėja?

Kaip būties ir būtybės perskyra atskleidžia žmogaus ir Dievo santykį? Koku būdu Dievas prabyla į žmogų? Ką reiškia išgyventi Dievą kaip manąjį *Tu*? Kaip žmogus gali laisvai atsiverti transcendentiniam Dievui? Kas tau yra malda?

Kodėl svarbi ir sykiu problemiška religinės patirties komunikacija kitam asmeniui? Ar (ir kaip) liudyti savo religinę patirtį tikinčiųjų bendruomenei? Ką reiškia vienaprasmės, daugiaprasmės ir analoginės sąvokos? Kokie yra pagrindiniai krikščionių religiniai simboliai ir koks jų vaidmuo?

13.6.6.3. Dievo pažinimo klausimas Bažnyčios Tradicijoje

Kodėl verta studijuoti krikščioniškosios minties istoriją? Ką reiškia apofatinis ir katafatinis Dievo pažinimo „keliai“? Kodėl apofatinis „kelias“ negali būti tapatinamas su loginiu neigimu?

Kas grindžia Šventajame Rašte slypintį reikšmių daugį? Kokių reikšmių yra šventraštyje? Kaip jas atskleisti?

Ar egzistuoja proto ir tikėjimo, filosofinio-racionalaus Dievo pažinimo ir Apreiškimo įtampa? Kokie proto ir tikėjimo problemos sprendimo būdai yra atskleidžiami idėjų istorijoje? Koks yra nūdienos mokslo ir religijos santykis? Kaip Katalikų Bažnyčia šiandien atsako į mokslo ir tikėjimo sąveikos klausimą? Ar (ir kiek) tavyje įgyvendinta mokslinio pažinimo ir tikėjimo dermė?

13.6.6.4. Dvasinis augimas

Ar (ir kiek) žmogui būdingas dvasinio susikaupimo ir gilaus sąlyčio su dieviškąja paslaptimi poreikis? Ar (ir kiek) tau jis būdingas? Su kokiais sunkumais susiduria žmogus, ieškantis dvasinio susitelkimo ir vidinės tylos? Kokie keliai veda į dvasios ramybę?

Kas yra religinis apmąstymas? Kokia jo prasmė? Kas yra apmąstymo malda? Ar mėgini mąstyti apie savo pašaukimą Dievo akivaizdoje?

VI. ORTODOKSŲ (STAČIATIKIŲ) TIKYBA: TIKSLAS IR UŽDAVINIAI, MOKINIŲ PASIEKIMAI, TURINIO APIMTIS

14. Ortodoksų (stačiatikių) tikyba – dorinio ugdymo dalis

14.1. Dalyko paskirtis

Šis kursas siūlomas mokiniams, norintiems suprasti krikščioniškosios pasaulėžiūros, dorovės fenomeną, suvokti religijos raiškos kitimą istorijoje, susipažinti su įvairiomis religijos raidą aiškinančiomis sritimis. Tai ne vien tik krikščioniškų tiesų perdavimas ir iš to kylančių vertybių ir pasaulėžiūros ugdymas. Tai – naujos gyvenimo perspektyvos atvėrimas, jaunuolio klausimų kėlimas ir jų svarstymas tikėjimo perspektyvoje. Krikščioniškoji pasaulėžiūra atskleidžiama kaip žmogaus santykio su šventybe fenomenas, aprašomi gebėjimai tyrinėti pasaulį ir gyvenimą

įvairiausiais aspektais. Siūlomas apibendrinto pobūdžio kursas krikščioniškajai pasaulėžiūrai aptarti, kurio turinys sudarytas iš labai plataus spektro pažintinės informacijos, pradedant egzistenciniais, gyvenimo prasmės klausimais (vertybinė kryptis), baigiant tikėjimo pažinimu, sąmoningesniu jaunuolių palydėjimu sakramentinio gyvenimo link ir saviugda. Stačiatikių tikybos mokymo programa sudaryta siekiant padėti mokiniams tobulinti ir bendrašias kompetencijas (socialinius, komunikavimo, bendravimo, bendradarbiavimo gebėjimus), ir suvokti krikščioniškosios pasaulėžiūros svarbą asmens tapatybei, religiniam ir doriniam apsisprendimui.

11-12 klasėse tikybos pamokos gali būti mokoma nuosekliai per dvejus metus arba intensyviai per vienerius metus.

14.2. Tikslas

Mokantis ortodoksų (toliau – stačiatikių) tikybos 11-12 klasėse siekiama padėti mokiniams išsiugdyti supratimą apie krikščioniškosios pasaulėžiūros (kultūros ir religijos) savitumą, nelygstamą vertingumą, krikščionybės aktualumą ir skatinti jaunąją kartą ja grįsti savo gyvenimą. Taip pat svarbu, kad mokiniai įgytų žinių apie kitas pasaulio religijas, ugdytųsi toleranciją ir gebėjimą gyventi daugiakultūrinėje visuomenėje.

14.3. Uždaviniai

Siekiant stačiatikių tikybos tikslo, mokiniai skatinami:

- ieškoti gyvenimo prasmės ir apmąstyti šiuolaikinio gyvenimo klausimus krikščioniškosios pasaulėžiūros kontekste;
- susipažinti su krikščionių požiūriu į kitas pasaulio religijas;
- remtis krikščioniškąja tiesa analizuojant egzistencijos klausimus, atsakingai priimti sprendimus;
- rinktis krikščioniškąjį požiūrį ir aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime atsiliepiant į aktualiausias mūsų dienų moralės ir socialinio gyvenimo problemas.

14.4. Struktūra

Programoje ugdymo turinys pateiktas 11 ir 12 klasėms, kuri sudaro santykinai atskiros, bet ugdymo procese integruojamos šios veiklos sritys:

- *Krikščioniškoji pasaulėžiūra – žmogaus dvasingumo paieškos.* Tikėjimo šviesoje ugdoma mokinių savistaba ir savimonė, gebėjimas pasirinkti vertybes, spręsti gyvenimo problemas. Skatinama pozityviai vertinti ir įprasmiti pokyčius savyje ir aplinkoje. Pabrėžiamas krikščioniškųjų vertybių visuotinumas.

- *Dievo ir žmogaus dialogas apreiškstosiose religijose.* Aptariamos ir apibūdinamos apreiškstosios religijos. Išryškinama Dievo ir žmogaus dialogo svarba. Svarstomos asmens dvasingumo paieškos asmens santykiuose su Dievu.

- *Gyvenimas ir Bažnyčia.* Apmąstomas žmonių santykis su Bažnyčia ir jos istorija, mūsų vieta tikinčiųjų bendruomenėje. Skatinamas sąžiningumas, teisingumas, gailestingumas, mokėjimas perimti krikščioniškąsias vertybes ir jomis grįsti santykį su savimi, kitais, aplinka, Dievu.

14.5. Mokinių pasiekimai

1. Krikščioniškoji pasaulėžiūra – žmogaus dvasingumo paieškos	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostatos Priimti žmogų kaip vertybę. Vertinti Bažnyčios indėlį ginant kiekvieno asmens orumą. Priimti Bažnyčios meilės mokymą kaip siektiną idealą. Suvokti šeimos vertę ir santuokos neišardomumą.</p> <p>Esminis gebėjimas: Žmogaus pašaukimo ir gyvenimo klausimus svarstyti remiantis krikščioniškąja pasaulėžiūra, analizuoti žmogaus tapatybės aspektus, įvardyti šeimos, visuomenės ir religinės bendruomenės etinius modelius.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
1.1. Analizuoti žmogaus sampratą filosofijoje ir religijoje.	1.1.1. Palyginti žmogaus sampratą krikščioniškuoju ir filosofiniu požiūriu. Kelti

	žmogaus egzistencijos klausimus.
1.2. Analizuoti krikščioniškųjų vertybių esmę ir aktualumą gerbiant žmogų.	1.2.1. Paaiškinti, kodėl visi esame vienodai gerbtini.
1.3. Rasti meilės ir įsimylėjimo skirtumus.	1.3.1. Paaiškinti meilės rūšis. Apibūdinti meilės sampratą pagal Šventąjį Raštą.
1.4. Analizuoti grėsmes gyvybei ir šeimai, ieškoti būdų, kaip jas įveikti. Pagrįsti šeimos vertingumą remiantis Šventuoju Raštu, Bažnyčios mokymu ir gyvenimo patirtimi.	1.4.1. Apibūdinti šeimos paskirtį ir vertę. Paaiškinti, kodėl ir kaip Bažnyčia pasisako už šeimą ir gyvybę.
2. Dievo ir žmogaus dialogas apreikštose religijose	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostatos: Suvokti Dievo ir žmogaus dialogą kitų religijų mokyme (religijotyros tyrimai ir nešališkumas). Tolerantiškai vertinti kitų religijų sampratą apie Dievą. Branginti religinę tradiciją kaip vertybę. Pripažinti nelygstamąją krikščionybės vertę XXI amžiuje. Suvokti, kad tikėjimas yra ir dovana, ir poreikis.</p> <p>Esminis gebėjimas: Analizuoti apreikštųjų religijų istorinę, kultūrinę, socialinę patirtį, išskirti kultūros ir religijos vertybes, jų tarpusavio ryšius.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
2.1. Lyginti didžiąsias pasaulio religijas, išryškinti krikščionybės vertingumą.	2.1.1. Įvardinti ir apibūdinti apreikštąsias religijas. Aptarti tų religijų doktriną, šventąsias vietas, maldos būdus. Pabrėžti krikščioniškojo tikėjimo pilnatvę ir turtingumą.
2.2. Analizuoti tolerancijos svarbą, jos ribas palaikant dialogą tarp kitų pažiūrų žmonėmis.	2.2.1. Supažindinti su Dievo samprata islame ir krikščionybėje. Apibūdinti Mahometo gyvenimą ir veiklą. Palyginti Mahometo ir Jėzaus misijas.
2.3. Gerbti visų konfesijų apeigas ir tradicijas.	2.3.1. Apibūdinti religinę islamo praktiką ir palyginti su krikščionybės praktika. Analizuoti tarpreliginį dialogą ir jo rezultatus.
2.4. Analizuoti krikščionybės raišką „naujame amžiuje“.	2.4.1. Apibūdinti „Naujojo amžiaus“ atsiradimo priežastis. Apibrėžti krikščionybės ir „Naujojo amžiaus“ santykį.
2.5. Analizuoti tikėjimo vertę ir reikšmę.	2.5.1. Aptarti asmens santykį su Dievu. Svarstyti asmens dvasingumo paieškas.
3. Gyvenimas ir Bažnyčia	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostatos: Svarstyti jaunimo požiūrį į Bažnyčią. Suvokti liudijimo svarbą Bažnyčioje. Suprasti Bažnyčios misijos pozityvumą ir atsakingumą. Kritiškai vertinti naujų religingumą. Svarstyti netikėjimo ir tikėjimo santykį žmogaus gyvenime.</p> <p>Esminis gebėjimas: Įvardinti, pagrįsti ir realizuoti savo santykį su Bažnyčia, dalyvauti Bažnyčios veikloje, realizuojančioje Bažnyčios socialinį mokymą.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
3.1. Analizuoti jaunimo ir Bažnyčios sąryšį.	3.1.1. Aptarti asmens vaidmenį visuomenėje ir Bažnyčioje. Aiškintis jaunimo požiūrį į Bažnyčią.
3.2. Analizuoti liudijimo prasmę krikščionio gyvenime.	3.2.1. Aptarti, ką reiškia liudyti tikėjimą. Atskleisti liudijimo svarbą. Svarstyti krikščionio paskirtį Bažnyčioje ir pasaulyje.

3.3. Svarstyti Bažnyčios paskirtį ir misiją šių dienų pasaulyje. Pastebėti gyvo tikėjimo ženklus gyvenime ir juos analizuoti.	3.3.1. Paaikškinti, kaip Bažnyčia puoselėja vertybes ir ugdo žmogų.
3.4. Analizuoti šiuolaikinio dvasingumo apraiškas krikščioniškuoju požiūriu.	3.4.1. Paaikškinti naujojo religingumo reiškinius visuomenėje. Apibrėžti naujųjų religinių judėjimų sampratą ir jų atsiradimo priežastis.
3.5. Aptarti tikėjimo ir netikėjimo reiškinius žmogaus gyvenime.	3.5.1. Apibūdinti tikėjimo ir netikėjimo santykį. Aptarti materializmą, ateizmą, nihilizmą, religinius stereotipus ir šių reiškinų pasekmes.

14.6. Turinio apimtis

14.6.1. Krikščioniškoji pasaulėžiūra – žmogaus dvasingumo paieškos

Svarbiausieji egzistenciniai klausimai. Sąvokos žmoniškumas ir žmogiškumas. Žmogaus asmens samprata filosofijoje ir religijoje. Žmogaus kaip objekto ir kaip asmens, sukurto pagal Dievo paveikslą, samprata.

Kodėl ir kaip Bažnyčia skatina vienodai gerbti kiekvieną asmenį? Aptariama, kokias vertybes pabrėžia krikščionybė (sąžiningumą, geranoriškumą, tikėjimą, pasitikėjimą, meilę, atjautą, gailestingumą, pasiaukojimą, viltį).

Šv. Pauliaus *Himno meilei* ypatumai. Filosofinės meilės rūšių sampratos. Kas yra įsimylėjimas ir meilė? Jausmų, proto ir valios vaidmuo meilėje. Dievo meilės apraiškos pagal Šventąjį Raštą.

Įvairūs požiūriai į šeimą, jos funkcijas, puoselėjamas vertybes. Kokios siūlomos šeimos alternatyvos? Diskusijos apie jų pavojingumą žmogui, tautai.

14.6.2. Dievo ir žmogaus dialogas apreiškstosiose religijose

Kokios yra apreiškstosios religijos (judaizmas, islamas, krikščionybė), kaip jos paplitusios pasaulyje? Pristatomos jų tikėjimo tiesos, Šventraščiai, simboliai, šventės, šventovės. Rytų religijos, jų bendri bruožai, skirtumai, simboliai, jų kilmė, dievybės samprata. Rytų religijų ir Krikščionybės bendrumai ir skirtumai.

Monoteistinė Dievo samprata islame ir krikščionybėje: panašumai ir skirtumai. Mahometo ir Jėzaus kilmė, gyvenimas ir misija.

Tikėjimo išpažinimas, malda, pasninkas, išmalda. Piligrimystė ir kitos islamo ir krikščionybės praktikos.

„Naujojo amžiaus“ ženklai ir apraiškos visuomenėje. „Naujasis amžius“ ir krikščionybė.

Mano ir visuomenės vertybės. Asmens pasaulėžiūra ir pasaulėjauta. Mano dialogas su Dievu ir įvairūs atsiliepimo būdai.

14.6.3. Gyvenimas ir Bažnyčia

Augame ir bręstame per santykį su kitais. Visuomenė ir aš. Jaunimo požiūris į Bažnyčią. Bažnyčios požiūris į jaunimą.

Visi esame pašaukti į šventumą. Šventieji tikėjimo liudytojai. Šventumo kelias kasdienybėje. Kaip krikščionis gali keisti pasaulį.

Visuomenės požiūris į Bažnyčią. Priminimas apie Bažnyčios kilmę, struktūrą, misiją, visuotinumą. Bažnyčios kelias istorijoje, jos vieta šių dienų kultūroje. Gyvas tikėjimas ir jo sąstingio apraiškos. Apmąstymai, *kaip* tikinčiųjų bendruomenė rūpinasi žmogumi, ugdo tikėjimą, kviečia įsipareigoti ir dalytis gėrybėmis, skatina krikščionio savimonę.

Pokalbiai: kodėl žmogus ieško Dievo? Kodėl kuriasi naujos religinės bendruomenės? Naujieji religiniai judėjimai, jų tikslai, veikimo būdai visuomenėje. Šiuolaikinis dvasingumas krikščionybės požiūriu. Koks jaunų žmonių požiūris į naujuosius religinius judėjimus?

Svarstymai, kodėl vieni žmonės tiki, kiti – ne? Materializmas, ateizmas, nihilizmas mūsų visuomenėje. Klaidingi Dievo įvaizdžiai. Mūsų religiniai stereotipai. Kas šiandien daro įtaką žmogaus mąstymui?

VII. EVANGELIKŲ LIUTERONŲ TIKYBA: TIKSLAS IR UŽDAVINIAI, MOKINIŲ PASIEKIMAI, TURINIO APIMTIS

15. Evangelikų liuteronų tikyba – dorinio ugdymo dalis

15.1. Dalyko paskirtis

Evangelikų liuteronų tikybos programa atnaujinta 11-12 klasėms. Dalyką galima mokyti nuosekliai per dvejus metus arba intensyviai per vienerius metus. Pamokose gali dalyvauti ir skirtingo amžiaus vaikai, jeigu evangelikų liuteronų religinės bendruomenės vaikų skaičius pamokose yra mažas. Tokiu atveju pamokos gali vykti integruotai su pagrindinio ugdymo klasėmis, o mokymo programos derinamos atsižvelgiant į plėtojamas bendras ugdomosios veiklos sritis ir individualizuojamos pagal skirtingą mokinių pasiekimų lygį.

Šios konfesijos tikybos mokymas vykdomas asmenų, kurie yra įgalioti Evangelikų liuteronų bažnyčios rekomendacijomis. Programa atitinka pagrindines krikščioniškos tikybos normas, laikantis visuotinės Kristų išpažįstančios bažnyčios mokslo ir ieškant bendrų sąlyčio taškų su kitomis konfesijomis ir religijomis, kitų mokomųjų dalykų ugdymo programomis.

15.2. Tikslas

Mokant evangelikų liuteronų tikybos siekiama padėti mokiniui brandinti savo asmenybės suvokimą ir atskleisti savo žmogiškąsias savybes, kurių raiška siekiama grįsti visavertį asmeninį ir visuomeninį gyvenimą kaip asmeniui, kuris sieja savo gyvenimą su Dievu, ugdomi pasitikėjimą Dievu ir žmonėmis per krikščioniškosios moralės nuostatas, supranta Dievo veikimą žmoguje, Bažnyčioje, Šventajame Rašte.

15.3. Uždaviniai

Siekiant ugdymo tikslo mokiniai skatinami:

- plėsti žinias apie Bibliją kaip Dievo žodį;
- mąstyti apie gyvenimo filosofiją ir svarstyti žmogaus egzistencinius klausimus;
- atrasti gyvenime krikščioniškąsias vertybes ir susipažinti su kitomis krikščioniškomis
- konfesijomis ir pasaulio religijomis;
- laikytis krikščioniškos atsakomybės ruošdamiesi šeimos ir visuomeniniam gyvenimui.

15.4. Struktūra

Programoje ugdymo turinys pateiktas 11 ir 12 klasėms, kurį sudaro santykinai atskiros, bet ugdymo procese integruojamos šios veiklos sritys:

- *Šventojo Rašto pažinimas;*
- *Mano gyvenimo filosofija;*
- *Bendravimo klausimai;*
- *Liturginis švietimas.*

15.5. Mokinių pasiekimai

1. Šventojo Rašto pažinimas	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostatos: Suvokti Dievo egzistenciją apsireiškiant per Šventąjį Raštą. Vertinti keturias Evangelijas kaip Dievo Žodį, Gerąją Naujieną ir tikėjimo autoritetą. Suvokti krikščionybės paskirtį pasaulyje.</p> <p>Esminis gebėjimas: Nagrinėti Šventąjį Raštą istoriniu požiūriu, interpretuoti jo alegorinę ir dvasinę prasmę.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
1.1. Tyrinėti ir mokėti analizuoti Šv. Rašto teiginius apie Dievo Trejybę.	1.1.1. Mokėti apibūdinti Šv. Rašto ištraukas apie Dievo egzistenciją.
1.2. Paruošti medžiagą apie keturis evangelistus, sugretinant jų parašytą	1.1.2. Mokėti paaiškinti Evangelijų kilmę, priežastis.

evangelijų skirtumus ir panašumus.	
1.3. Mokėti ginti savo nuomonę, įprasti kritiškai mąstyti ir vertinti priešingas nuomones.	1.1.3. Paašškinti ištraukas iš Apaštalų darbų, ginant savo krikščionišką savimonę.
2. Mano gyvenimo filosofija	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostatos: Vertinti savo gyvenimo unikalumą. Vertinti kultūrinį ir religinį palikimą. Vertinti kunigystę kaip pasišventimą žmonių išganymui. Vertinti krikščionybės stipriąsias puses. Gerbt kitas krikščioniškas konfesijas. Saugoti savo krikščioniškus įsitikinimus.</p> <p>Esminis gebėjimas: Kelti egzistencinius klausimus ir kritiškai mąstyti lyginant savo tikėjimą ir kitas pasaulėžiūras.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
2.1. Svarstyti žmogaus gyvenimo principus, tai siejant su ekologiniais gyvenimo principais.	2.1.1. Pateikti pavyzdžių kaip žmogaus kišimasis į Dievo planus veikia aplinkinį pasaulį. 2.1.2. Mokėti teikti savas hipotezes kaip žmogus gali išlaikyti žmogiškumą šiuolaikiniame pasaulyje.
2.2. Paruošti reprezentacinę medžiagą apie istorinius asmenis nusipelnčius liuteronybei ir davusius pagrindą jai stiprėti kaip atskirai krikščioniškai religinei konfesijai.	2.2.1. Analizuoti ir apibūdinti palikimą žmonių, kurie daug davė liuteronybei.
2.3. Aptarti kunigystės svarbą padedant žmonėms dvasiniame gyvenime.	2.3.1. Mokėti apibūdinti Šv. Rašto vietas apie kunigystės pareigas.
2.4. Analizuoti krikščioniškų vertybių esmę ir aktualumą šiuolaikinių pagundų pasaulyje.	2.4.1. Apibrėžti krikščioniško dvasingumo stiprumą prieš pagundas, remiantis Šv. Rašto ištraukomis apie nuodėmę ir jos įveikimo būdus.
2.5. Mokėti palyginti savo konfesijos stiprumą bendraujant su kitomis krikščioniškomis konfesijomis neužgaunant jų religinių jausmų.	2.5.1. Žinoti savo tikėjimo stipriąsias puses, mokant kultūringai bendrauti su kitų krikščioniškų konfesijų atstovais.
2.6. Pratintis prie diskusijų ir kritiško mąstymo su priešišku pažiūrų asmenimis.	2.6.1. Savo nuomonę mokėti interpretuoti citatomis, teiginiais iš Šv. Rašto ir iš evang. liuteronų švietėjų darbų.
3. Bendravimo klausimai	
Mokinių pasiekiami	
<p>Nuostatos: Atsargiai vertinti virtualius bendravimo būdus. Gerbt kitų religijų atstovus. Branginti šeimą ir jos vertybes. Vertinti kartu bendravimo palikimą. Vertinti visus žmones nežiūrint jų turinės padėties ar religijos.</p> <p>Esminis gebėjimas: Gebėti užmegzti dialogą ir pagarbiai diskutuoti sprendžiant socialinių santykių problemas.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
3.1. Pateikti trūkumus ir privalumus žmonių virtualiame bendravime.	3.1.1. Žinoti, kaip saugiai naudotis šiuolaikinėmis technologijomis.
3.2. Lyginti pasaulio religijas, jas gretinant ir priešinant su savo konfesijos tiesomis.	3.2.1. Mokėti trumpai apibūdinti pasaulio religijas.

3.3. Analizuoti šeimos stipriąsias puses pagal Šv. Rašto teiginius.	3.3.1. Paaiškinti, kas yra darni šeima. 3.3.2. Apibrėžti, kokie pavojai gresia šeimai šiuolaikiniame pasaulyje.
3.4. Nurodyti priežastis ir padarinius kartų bendravimo nesutarimuose.	3.4.1. Apibūdinti kartų bendravimo santykius. 3.4.2. Paaiškinti eutanazijos naudojimą kaip grubų įsikišimą į žmogaus ir Dievo santykius.
3.5. Pateikti pasiūlymų apie pagalbos būdus įvairiems socialiniams sluoksniams ir mokytis spręsti problemas dalyvaujant labdaringoje veikloje.	3.5.1. Apibūdinti kaip religinė bendruomenė gali padėti sunkiau gyvenantiems. 3.5.2. Mokėti remtis Šv. Rašto ištraukomis apie diakoninę veiklą.
4. Liturginis švietimas	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostatos: Perprasti maldos reikšmę tikinčiam žmogui. Gerbti Bažnyčią kaip tikinčiųjų bendriją. Suvokti Šventųjų Sakramentų veikimą su Dievo pagalba. Suprasti maldos dovaną bendravime su Dievu. Gerbti Dievo Motinos buvimą.</p> <p>Esminis gebėjimas: Įsipareigoti būti aktyviu Bažnyčios – tikinčiųjų Bendrijos nariu.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
4.1. Gebėti padėti sau ir kitam sunkiose gyvenimo situacijose.	4.1.1. Bandyti save suprasti kaip savarankišką ir atsakingą asmenį prieš Dievą.
4.2. Kitiškai įvertinti savo kaip Bažnyčios nario įnašą į bažnytinį gyvenimą.	4.2.1. Paaiškinti Šv. Rašto ištraukas apie Kristaus Bažnyčią. 4.2.2. Apibūdinti liuteronų Bažnyčios unikalumą.
4.3. Analizuoti Sakramentų svarbą žmogaus religiniame gyvenime.	4.3.1. Paaiškinti kaip Dievas veikia per Šventuosius Sakramentus.
4.4. Gebėti savo mintis sukaupti kreipiantis maldoje į Aukščiausiąjį.	4.4.1. Suvokti maldos reikšmę krikščionio gyvenime.
4.5. Argumentuoti mariologijos reikšmę krikščioniškame gyvenime.	4.5.1. Apibūdinti mariologiją remiantis Šv. Raštu.

15.6. Turinio apimtis

15.6.1. Šventojo Rašto pažinimas

Dievo Trejybė pagal Bibliją ir pagal krikščioniškas religijas. Kuo mums artimas Kristus? Keturios evangelijos – panašumai ir skirtumai. Kas sakoma Biblijoje apie diakoniją? Apaštalų darbų vieta ir svarba Biblijoje ir krikščionybei.

15.6.2. Mano gyvenimo filosofija

Ar žmogus nebaudžia pats savęs, kurdamas savo gerovę? Kodėl žmogus silpnas prieš žemiškąsias pagundas? Kaip mes panaudojam laiko tėkmę? Kaip žmogus priima mirties egzistenciją? Kunigystė – tai darbas ar sielos kvietimas? Ar mes tikrai gyvename pagal Liuterio teologiją? (M. Liuterio Didysis Katekizmas (1529 m.) Kas skiria evangelikus liuteronus nuo kitų krikščioniškų konfesijų? Kaip Bažnyčia įtakoja žmogaus pilietiškumą? Ar žmogus visada šalia Dievo? Kuo prisidėjo prie tautinės savimonės kūrimosi kunigai M. Mažvydas, K. Donelaitis, J. Bretkūnas, L. Rėza, F. Kuršaitis ir kt.? Kuo ypatingi lietuvių raštijos pradininkai: S. Rapolionis, A. Kulvietis, J. Zablockas ir kt.? Kaip atsilaikyti prieš religijos kritikus?

15.6.3. Bendravimo klausimai

Ar reikia Bažnyčiai modernėti? Senovės ir pirmųjų religijų panašumai ir skirtumai. Kuo patraukia europietį krikščionį Rytų religijos? Šventraštį turinčių religijų (judaizmo, islamo) panašumai ir skirtumai su krikščionybe. Virtualus pasaulis – negi tai mūsų bendravimo ateitis? Ar

mes paisysime socialinių skirtumų? Ar gali tikėjimas įtakoti gerus darbus? Dievo įsakymas „Nežudyk“, savizudybė ir eutanazija. Kartų nesutarimai – tai amžina?

15.6.4. Liturginis švietimas

Kaip save ruošiamo paskutiniam teismui? Malda – tikėjimas ar įsitikinimas? Šventųjų bendravimas – kaip tai veikia krikščionybėje? Mariologija – tai tikra ar išgalvota? Karai – negi tai vyksta vardan Dievo? Ar gali muzika veikti žmogaus dvasią? Kas yra žmogaus išganymas? Ką žmogaus Išganymo požiūriu reiškia Šventas Krikštas ir Šventoji Vakarienė? Kaip tam save ruošti? Koks mano vaidmuo Bažnyčioje, kuri yra – tikinčiųjų bendrija? Bažnyčios tvarka ir nuostatai – kuo mes prie to prisidedame? Liuteroniškoji himnologija – ar tai išskirtinumas iš kitų krikščioniškų konfesijų?

VIII. EVANGELIKŲ REFORMATŲ TIKYBA: TIKSLAS IR UŽDAVINIAI, MOKINIŲ PASIEKIMAI, TURINIO APIMTIS

16. Evangelikų reformatų tikyba – dorinio ugdymo dalis

16.1. Dalyko paskirtis

Evangelikų reformatų tikybos programa atnaujinta 11-12 klasėms.

Šios konfesijos tikybos mokymas vykdomas asmenų, kurie yra įgalioti Evangelikų reformatų Bažnyčios Sinodo Kolegijos.

Per šios konfesijos tikybos pamokas pabrėžiama evangelikų reformatų konfesijos istorinė ir religinė patirtis, mokiniai mokomi atrasti asmeninį santykį su Dievu ir gyventi Šventojo Rašto išmintimi.

Evangelikų reformatų tikybos programa sudaryta remiantis Šventuoju Raštu (Biblija), pagrindiniais evangelikų reformatų išpažinimo raštais, Heidelbergo Katekizmu, evangelikų reformatų Bažnyčios paveldu ir jos istorija.

Evangelikų reformatų tikybos programa siejama su:

- kitų krikščioniškų konfesijų ir etikos programomis, aptariant žmonių sugyvenimo principus;
- gimtosios kalbos ir literatūros programomis, skaitant Šventąjį Raštą, analizuojant ir interpretuojant, kuriant ir vaidinant;
- istorijos programa, mokantis Bažnyčios istorijos Lietuvoje ir pasaulyje, apie jos įtaką žmonijos istorijos raidai;
- meninių dalykų programomis, patiriant dvasingumo raiškos įvairovę, aiškinantis meno kūriniių svarbą religiniame gyvenime.

16.2. Tikslas

Evangelikų reformatų tikybos tikslas – plėtoti mokinių supratimą apie Dievo Žodį, apie Visuotinę Krikščionių Bažnyčią, įtvirtinti pradinėje ir pagrindinėje mokykloje įgytas evangelikų reformatų tikėjimo žinias, padėti jų pagrindu išsiugdyti vertybines nuostatas.

16.3. Uždaviniai

Siekiant evangelikų reformatų ugdymo(si) tikslo, mokiniai skatinami:

- mokyti skaityti ir analizuoti Šventąjį Raštą kaip Dievo žodį;
- įsisąmoninti asmeninį santykį su evangelikų reformatų tikėjimu;
- mokyti krikščioniškai gyventi bei krikščioniškai apmąstyti ir vertinti šių dienų kultūros ir dorovės problemas;
- formuoti(s) krikščioniškąją pilietiškumo ir tautiškumo, krikščioniškosios moralės ir etikos sampratą;
- kurti pozityvius, tolerantiškus ir atsakingus santykius su kitais.

16.4. Struktūra

Evangelikų reformatų tikybos programos turinys apima tris mokymosi veiklos sritis:

- *Šventojo Rašto pažinimo* veikla skatina skaityti Šventąjį Raštą, mokys jį suprasti ir tikėjimo tiesas pritaikyti kasdieniniame gyvenime.
- *Bažnyčios istorijos ir evangelikų reformatų doktrinos pažinimo* veikla padeda įgyti

žinių apie Bažnyčios raidą pasaulyje ir Lietuvoje, panašumus ir skirtumus su kitomis krikščioniškomis konfesijomis, suprasti krikščioniškų švenčių prasmę.

- *Gyvenimo ir moralės klausimų Dievo žodžio požiūriu* nagrinėjimas mokinius skatina išmokti krikščioniškai gyventi ir krikščioniškai vertinti šių dienų kultūros ir dorovės problemas, ugdytis toleranciją kitų tikėjimų žmonėms.

16.5. Mokinių pasiekimai

1. Šventojo Rašto pažinimas	
Mokinių pasiekimai	
Nuostata: Suvokti Šventojo Rašto vietą visuomeniniame ir kasdieniniame krikščionio gyvenime.	
Esminis gebėjimas: Remtis kasdieniniame gyvenime Šventuoju Raštu kaip aukščiausiu ir absoliučiu autoritetu.	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
Vertinti Biblijos svarbą kasdieniam krikščionio gyvenimui.	1.1.1. Žinoti apie Biblijos ST ir NT knygų turinį, jų parašymo laiką, aplinkybes ir autorius. Suprasti ir paaiškinti Biblijoje aprašomus įvykius ir mintis mūsų dienų kontekste.
1.2. Analizuoti Šventąjį Raštą kaip Dievo įkvėptą knygą ir tikrąjį Dievo Žodį.	1.2.1. Paaiškinti įkvėpimo esmę ir pobūdį. Žinoti klaidingus įkvėpimo aiškinimus.
Palyginti Biblijos svarbą su žmonių tradicijomis	1.3.1. Žinoti ir suprasti kas įvairių krikščioniškų denominacijų apeigose ir liturgijoje yra paremta Biblija, o kas kilę iš žmonių tradicijų ar perimta iš pagoniškų papročių.
2. Bažnyčios istorijos ir evangelikų reformatų doktrinos pažinimas	
Mokinių pasiekimai	
Nuostata: Tapatinti save kaip evangelikų reformatų bendruomenės narį.	
Esminis gebėjimas: Išmanyti Bažnyčios istorijos ir evangelikų reformatų doktrinos pagrindus.	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
2.1. Charakterizuoti Reformaciją kaip Bažnyčios atsinaujinimo sąlydį.	2.1.1. Žinoti žymiausias reformacijos teologus, svarbiausius jų veiklos aspektus. 2.1.2. Apibūdinti svarbiausias pasaulio Reformatų bažnyčias. 2.1.3. Žinoti pagrindinius Reformacijos istorijos Lietuvoje faktus. 2.1.4. Paaiškinti <i>Liuteroniškosios reformacijos</i> , <i>Šveicariškosios reformacijos</i> , <i>Kontrreformacijos</i> sąvokas. 2.1.5. Žinoti svarbiausius Lietuvos evangelikų reformatų Bažnyčios istorijos XIX – XX a. faktus.
2.2. Išmanyti Lietuvos Evangelikų reformatų Bažnyčios doktrinos ir apeigų specifiką.	2.2.1. Suprasti ir mokėti paaiškinti evangelikų reformatų požiūrį į Kristų, kaip Bažnyčios galvą ir Vyriausiąjį kunigą. 2.2.2. Paaiškinti gyvos Bažnyčios esmę. 2.2.3. Išvardinti svarbiausius Bažnyčios požymius. 2.2.4. Apibūdinti Lietuvos evangelikų reformatų Bažnyčios teisę, tvarką, specifiką. 2.2.5. Paaiškinti Bažnyčios ir valstybės santykį.

	<p>2.2.6. Žinoti, koks yra pasauliečių vaidmuo Bažnyčios valdyme.</p> <p>2.2.7. Papasakoti apie pamaldų liturgiją ir apeigas.</p> <p>2.2.8. Paaiškinti <i>tikinčiųjų kunigystės</i> ir <i>kunigų tarnystės</i> sąvokas.</p> <p>2.2.9. Apibūdinti kapų šventes ir jų specifiką.</p> <p>2.2.10. Paaiškinti <i>sielos</i> ir <i>amžinojo gyvenimo</i> sąvokas.</p> <p>2.2.11. Paaiškinti kūniškos žmogaus mirties sampratą evangelikų reformatų tikėjime.</p> <p>2.2.12. Pasakoti apie Antrą Kristaus atėjimą ir paskutinį teismą.</p>
3. Gyvenimo ir moralės klausimai Dievo žodžio požiūriu	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostatos: Branginti šeimą kaip vertybę. Pasirinkimo situacijose priimti atsakingus sprendimus.</p> <p>Esminis gebėjimas: Krikščioniškai vertinti šių dienų kultūros ir dorovės problemas.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
3.1. Analizuoti Bažnyčios ir šiandieninės visuomenės požiūrius į šeimą.	Paaiškinti santuokos prasmę pagal Šventąjį Raštą. 3.1.2. Apibūdinti darnios šeimos svarbą kiekvienam šeimos nariui, bendruomenei, visuomenei.
3.2. Sugebėti įsigilinti ir suvokti kito situaciją, gebėti rasti tinkamiausią pagalbos būdą.	Paaiškinti <i>diakonijos</i> prasmę. Žinoti pagalbos vargšams galimybes ir būdus. 3.2.3. Paaiškinti <i>gailestingumo</i> sąvoką, pateikti pavyzdžių.
3.3. Prisiimti atsakomybę už savo veiksmus.	Sieti laisvę su atsakomybe už savo poelgius. 3.3.2. Paaiškinti laisvės ir krikščionio atsakomybės ryšį. Apibūdinti sąžinės vaidmenį laisvai pasirenkant, galimybę ugdyti savo sąžinę. Svarstyti apie gyvybės vertę, apibūdinti Bažnyčios požiūrį į savižudybę, eutanaziją, abortus.
3.4. Suvokti krikščioniškos etikos vietą postmoderniame pasaulyje.	3.4.1. Suprasti ir mokėti paaiškinti gėrio, blogio ir tiesos sąvokų skirtumą krikščioniškoje etikoje, moderniame ir postmoderniame pasaulyje.

16.6. Turinio apimtis

16.6.1. Šventojo Rašto pažinimas

Biblijos svarba.

Šventasis Raštas kaip Dievo įkvėpta knyga ir tikrasis Dievo Žodis.

Įkvėpimo esmė ir pobūdis.

Klaidingi įkvėpimo aiškinimai.

Žmonių tradicijų ir biblijos svarbos palyginimas.

16.6.2. Bažnyčios istorijos ir evangelikų reformatų doktrinos pažinimas

Reformacija – Bažnyčios atsinaujinimo sąjūdis. Žymiausi reformacijos teologai. Reformatų bažnyčios pasaulyje.

Reformacija Lietuvoje: Liuteroniškoji reformacija, Šveicariškoji reformacija, kontrreformacija. Lietuvos evangelikų reformatų Bažnyčia XIX – XX a.

Lietuvos evangelikų reformatų Bažnyčios teisė, tvarka, specifika. Bažnyčia ir valstybė. Pasauliečių vaidmuo Bažnyčios valdyme. Pamaldų liturgija ir apeigos. Kapinių šventės.

Bažnyčios esmė ir požymiai. Kristus – Bažnyčios galva ir Vyriausias kunigas. Tikinčiųjų kunigystė ir kunigų tarnystė.

Kūniška žmogaus mirtis. Siela ir amžinasis gyvenimas. Antras Kristaus atėjimas. Paskutinis teismas.

16.6.3. Gyvenimo ir moralės klausimai Dievo žodžio požiūriu

Šeima ir draugai. Santuoka pagal Šventąjį Raštą.

Diakonija. Pagalba vargšams. Gailestingumas.

Sąžinė ir jos ugdymas.

Dievo įsakymas „Nežudyk“. Savižudybė, eutanazija, abortai.

Laisvė ir krikščionio atsakomybė.

Krikščioniška etika postmoderniame pasaulyje: pliuralizmas, reliatyvizmas, sinkretizmas.

IX. KARAIMŲ TIKYBA: TIKSLAS IR UŽDAVINIAI, MOKINIŲ PASIEKIMAI, TURINIO APIMTIS

17. Karaimų tikyba – dorinio ugdymo dalis

17.1. Dalyko paskirtis

Karaimų tikybos programa skirta 11-12 klasių mokiniams. Ja siekiama ne tik suteikti žinių apie karaimų tikėjimą, bet ir skatinti jų asmeninį religinį mąstymą, bendruomeninio ir asmeninio religingumo suvokimą, puoselėjimą.

Siūlomas religijos kaip galimos pasaulėžiūros pažinimo metodas. Tačiau teisingam jo supratimui būtina atskleisti glaudų tikėjimo ryšį su tautinėmis karaimų tradicijomis. Svarbu pabrėžti tolerancijos nuostatas, glūdinčias pačioje karaimų tikėjimo sistemoje. Puoselėtina nuostata – jei aš priimu kitą žmogų, kuris yra kitoks (neignoruoju jo, neįžeidinu dėl to, jog jis yra kitoks, bendrauju kaip su lygiu, gerbiu jo nuostatas ir tradicijas, ir t.t.), tai ir kitas mane pripažins, kad ir kuo besiskirčiau.

Mokymosi procese siūloma, įgijus teorinių žinių pamokose, praktiškai susipažinti su maldaknygėmis, jas analizuoti, dalyvauti bendruomeninėse karaimų pamaldose Trakuose arba Vilniuje, susipažinti su kenesomis kaip su architektūros paminklais, jei mokiniai ne karaimai – surengti susitikimą su bendruomenės nariais, išklausti pasakojimų, aplankyti karaimų etnografinį muziejų Trakuose.

Vertinant siūloma kreipti dėmesį ne tiek į grynas teorines žinias, bet į mokinių gebėjimą mąstyti apie tikėjimą, į jų asmeninių pažiūrų išraišką, į tautos ir religijos jungties svarbos karaimų tapatumui supratimą, į tradicinių vertybių ir dabarties santykio supratimą.

17.2. Tikslas

Karaimų tikybos tikslas – padėti mokiniams pažinti karaimų tradicines religines ir tautines vertybes, jomis grįsti savo pasaulėžiūrą ir puoselėti šias vertybes užtikrinant jų tęstinumą.

17.3. Uždaviniai

Mokant karaimų tikybos 11-12 klasėse, siekiama, kad mokiniai:

- įtvirtintų karaimų religijos ir tautos istorijos žinias;
- puoselėtų karaimų moralines nuostatas ir jomis gebėtų vadovautis kasdieniame gyvenime;
- susiformuotų asmeninį santykį su Dievu, tinkamai dalyvautų bendruomeniniuose liturginiuose ritualuose.

17.4. Struktūra

Karaimų tikybos programos turinį sudaro trys ugdomosios veiklos sritys:

- *karaimų istorijos pažinimas;*
- *bendras karaimų religijos supratimas ir moralinės nuostatos;*
- *dalyvavimas bendruomeninėje liturgijoje.*

Pirmos dvi sritys skirtos pagrindinių istorijos ir religijos reiškinių, sąvokų, nuostatų pažinimui, o trečioji – būdų, kaip tas teorines nuostatas pritaikyti ir įgyvendinti realybėje, religinėje praktikoje, supratimui.

17.5. Mokinių pasiekimai

1. Karaimų istorijos pažinimas	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostatos:</p> <ol style="list-style-type: none"> Suprasti karaimų religijos ir tautos susiformavimo istoriją. Jaustis karaimų tautos istorijos dalyviu. Susidaryti nuomonę apie esminius egzistuojančių monoteistinių religijų principus, jų skirtumus. Suprasti pagrindinius karaimų religijos įstatymus, karaimų religijos prigimtį. Vertinti kito savitumą. <p>Esminis gebėjimas:</p> <ol style="list-style-type: none"> Išmanyti karaimų tikėjimo istorines prielaidas ir jo religinius pagrindus. 	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
1.1. Nagrinėti karaimų religijos formavimosi prielaidas.	<ol style="list-style-type: none"> 1.1.1. Išskirti svarbiausias karaimų religijos formavimosi prielaidas. 1.1.2. Įvardyti karaimų religijos formavimosi geografiją, religinį kontekstą ir laiką. 1.1.3. Argumentuotai apibūdinti Anano svarbiausio teiginio prasmę.
1.2. Aprašyti karaimų tautos istoriją.	<ol style="list-style-type: none"> 1.2.1. Apibūdinti etninę karaimų kilmę ir papasakoti tautos formavimosi istoriją. 1.2.2. Papasakoti karaimų bendruomenės Lietuvoje istoriją. 1.2.3. Išvardyti karaimams giminingas tautas. 1.2.4. Identifikuoti esmines karaimų tautiškumo išraiškos formas Lietuvoje. 1.2.5. Apibūdinti karaimų kalbą. 1.2.6. Paaiškinti kitų tautų įtaką karaimams Lietuvoje (kaip veikiama religija, apeigos, buitis, ritualai).
1.3. Analizuoti monoteistines religijas.	<ol style="list-style-type: none"> 1.3.1. Suformuluoti monoteistinės religijos apibūdinimą. 1.3.2. Išvardyti pagrindinius pranašus. 1.3.3. Apibūdinti kiekvienos monoteistinės religijos šventuosius raštus. 1.3.4. Įžvelgti visų trijų tikėjimų ryšį /santykius. 1.3.5. Diskutuoti, kodėl kartais kyla konfliktų tarp šių tikėjimų.
1.4. Apmąstyti <i>tapatybės (identiteto)</i> ir <i>tolerancijos</i> sąvokas.	<ol style="list-style-type: none"> 1.4.1. Suformuluoti savo tapatybės (identiteto) sudedamąsias dalis. 1.4.2. Išnagrinėti tautos ir religijos vienybę kaip integralų karaimų identitetą („tradicijos yra pusė tikėjimo“). 1.4.3. Apibrėžti šiandienos karaimų tapatybės (identiteto) probleminius aspektus. 1.4.4. Išskirti svarbiausius <i>kito</i> bruožus lyginant su savimi. 1.4.5. Diskutuoti apie pagarbą kitam ir kitokiam.

1.5. Paaiškinti karaimų požiūrį į santykį su savimi, su Dievu, su pasauliu, su kitais tikėjimais.	1.5.1. Išmanyti Šventojo Rašto turinį. 1.5.2. Suformuluoti karaimų religijos skelbiamas žmogaus kūno ir sielos santykio nuostatas. 1.5.3. Paaiškinti, kaip dera gerbti mirusiųjų atminimą. 1.5.4. Apibendrinti moralines karaimų tikėjimo dogmas. 1.5.5. Paaiškinti karaimų žmogaus ir Dievo santykio supratimą pagal 10 Dievo įsakymų. 1.5.6. Paaiškinti karaimo santykį su kitatikiais.
2. Bendras karaimų religijos supratimas, moralinės nuostatos	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostatos:</p> <ol style="list-style-type: none"> Suprasti Šv. Rašto sandarą. Įvertinti galimybę per Šv. Raštą pažinti pasaulį. Įtvirtinti supratimą, kad Dievas egzistuoja ir yra galingas. Vertinti tikėjimą. Susidaryti nuomonę apie pagrindinius karaimų religijos įstatymus, karaimų religijos prigimtį. Branginti tai, kas sudaro tikinčiojo kasdienybę, ir gebėti tai taikyti sau. <p>Esminis gebėjimas:</p> <ol style="list-style-type: none"> Analizuoti Šventąjį Raštą kaip suteikiantį moralinį pagrindą karaimo gyvenimui. 	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
2.1. Išmanyti Šventojo Rašto turinį.	2.1.1. Išvardyti Šventojo Rašto knygas. 2.1.2. Papasakoti pagrindines Šventajame Rašte pasakojamas istorijas. 2.1.3. Apibrėžti pranašų vaidmenį karaimų tikėjime. 2.1.4. Paaiškinti Mesijo sampratą. 2.1.5. Apibūdinti, ką reiškia tekste vartojama sąvoka „mes“. 2.1.6. Paaiškinti, kokie yra Šventojo Rašto įpareigojimai žmogui.
2.2. Apibendrinti moralines karaimų tikėjimo dogmas.	2.2.1. Apibrėžti Dekalogą: jo vietą Senajame Testamente, pobūdį, struktūrą. 2.2.2. Nustatyti Dekalogo reikšmę tikėjime kaip moralinį kodeksą. 2.2.3. Išvardyti Dešimt tikėjimo principų.
2.3. Paaiškinti maldaknygių vietą ir funkciją karaimų tikėjime.	2.3.1. Nustatyti galimus asmeninius ir bendruomeninius liturginius ritualus, jų ypatybes. 2.3.2. Apibūdinti skirtingiems ritualams naudojamas maldaknyges. 2.3.3. Diskutuoti apie asmeninių ritualų svarbą tikėjimo puoselėjimui.
2.4. Charakterizuoti save kaip tikintįjį.	2.4.1. Papasakoti, ką darau, išreišdamas savo tikėjimą. 2.4.2. Apibrėžti, kada malda yra asmeninė (vienetinė). 2.4.3. Išvardyti asmeninių maldų rūšis (gulant miegoti, atsibudus, prieš valgant, pavalgius, prieš kelionę, grįžus iš jos, prieš mokantis, pasimokius ir kt.). 2.4.4. Identifikuoti vietas, kur galima asmeninė malda.
3. Dalyvavimas bendruomenės liturgijoje	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostatos:</p> <ol style="list-style-type: none"> Suvokti liturgijos ciklą (dienos, savaitės, mėnesio, metų) prasmę. Vertinti ir gerbti maldą kaip žmogaus ir Dievo bendravimo būdą. Skirti maldų būdus, rūšis. Suprasti maldų tekstus jų sandarą. 	

<p>5. Suvokti pamaldų struktūrą.</p> <p>6. Suformuoti asmeninį santykį su liturgija.</p> <p>Esminis gebėjimas:</p> <p>3. Sąmoningai dalyvauti karimų apeigų bendruomeninėje liturgijoje.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
3.1. Charakterizuoti liturgijos ciklus.	<p>3.1.1. Paaiškinti dienos, savaitės, mėnesio ir metų liturgijos ciklus.</p> <p>3.1.2. Papasakoti karimų kalendoriaus sudarymo principus (mėnulio fazės, mėnulio ir saulės sistemų derinimas).</p> <p>3.1.3. Prisiminti, kas ir kada sudarė karimų kalendorių.</p>
3.2. Charakterizuoti pagrindines metų liturgines progas (šventes).	<p>3.2.1. Išvardyti pagrindinių švenčių (kurių yra penkios) pavadinimus ir siužetus.</p> <p>3.2.2. Paminėti Senojo Testamento tekstus, kurie toms šventėms yra skaitomi pamaldose.</p> <p>3.2.3. Nusakyti apytikrą švenčių laiką.</p> <p>3.2.4. Papasakoti apie švenčių metu atliekamas apeigas, kulinarijos ypatybes, atpažinti jose liaudies ir religinių papročių junginius.</p>
3.3. Palyginti maldą su kitokia būseną ir nusakyti maldos savybes.	<p>3.3.1. Apibrėžti, kada malda vadinama bendruomenine (kai dalyvauja ne mažiau kaip dešimt žmonių).</p> <p>3.3.2. Apibrėžti individualaus elgesio normas per bendruomenines pamaldas (švariai ir tvarkingai apsirengti, pamaldžiai nusiteikti, susikaupti, mintis kreipti į maldų turinį, elgtis tyliai, turėti galvos apdangalą, melstis veidu į pietus).</p> <p>3.3.3. Apibrėžti grupės elgesio normas per pamaldas (elgtis tyliai, gerbti altoriaus vietą, išklaudyti pamokslą, neleisti vaikams lakstyti, nešnekėti, deramai pamaldžiai kreipti savo mintis, reikiamose vietose atsiklaupyti ar pamaldžiai iškelti rankas į Dangų, melstis veidu į pietus, mintis kreipti į maldų tekstus).</p> <p>3.3.4. Žinoti, kaip išreikšti pagarbą dvasininkui (pasisveikinti ir atsisveikinti su juo, palinkėti gerų švenčių).</p> <p>3.3.5. Suprasti pareigą įvairiomis progomis aukoti bendruomenei (užsakant maldas, per laidotuves, per Vėlines, kt.).</p> <p>3.3.6. Paminėti vietas, kur galima bendruomeninė malda (kenesa).</p>
3.4. Charakterizuoti tris pagrindines maldų rūšis, kurios privalomos kaskart meldžiantis.	<p>3.4.1. Apibrėžti, kokia yra šlovinimo / šlovinamoji malda.</p> <p>3.4.2. Apibrėžti, kokia yra dėkojimo / dėkojamoji malda.</p> <p>3.4.3. Apibrėžti, kokia yra prašymo / prašomoji (maldaujamoji) malda.</p> <p>3.4.4. Prisiminti, kokios dar gali būti maldos (atgailaujamoji, išreiškianti tikėjimą).</p> <p>3.4.5. Užrašyti maldų rūšių pavadinimus karimų kalba.</p>
3.5. Klasifikuoti maldų tekstų šaltinius (iš Senojo Testamento, atskirų jo dalių, autorinės kūrybos).	<p>3.5.1. Identifikuoti, kurie tekstų šaltiniai plačiausiai naudojami maldoms (psalmės, ištraukos iš <i>Pranašų</i> knygų, atitinkamų švenčių siužetų ir kt.).</p> <p>3.5.2. Atpažinti tekstų vietas / dalis, nusakančias atitinkamas maldos rūšis.</p>

3.6. Išnagrinėti trijų dalių pamaldų struktūros planą.	<p>3.6.1. Nustatyti pamaldų dalių ribas pagal atitinkamus tekstus.</p> <p>3.6.2. Paaiškinti pamaldų pirmosios dalies paskirtį ir turinį (bendrą visoms liturginėms progoms išangą, kurioje perskaitomi visų privalomų maldų rūšių tekstai).</p> <p>3.6.3. Paaiškinti pamaldų antrosios dalies paskirtį ir turinį (konkrečiai liturginei progai skirtas dalis, skaitomus Senojo Testamento siužetus, skirtus atitinkamai progai).</p> <p>3.6.4. Paaiškinti pamaldų trečiosios dalies paskirtį ir turinį (pabaigos dalis, skaitomus palaiminimus ir paminėjimus).</p> <p>3.6.5. Paaiškinti liturgijos struktūros pakeitimus tam tikromis progomis (atleidų dieną, per pasninkus, popietinės maldos ir kt.).</p>
3.7. Taikyti teorines taisykles praktikoje.	<p>3.7.1. Suprasti, kad maldoje svarbu širdimi, pamaldžiai nusiteikus, ne formaliai.</p> <p>3.7.2. Apibrėžti liturgijos intencijas ir, sutelkus į jas mintis, išgryninti savo asmeninį santykį su Dievu.</p> <p>3.7.3. Periodiškai planuoti ir žinoti, kokios pamaldos numatomos, jose dalyvauti.</p>

17.6. Turinio apimtis

17.6.1. Karaimų istorijos pažinimas

Karaimų tikėjimo susiformavimas ir istorija.

Karaimų tautos susiformavimas ir istorija iki LDK.

Karaimų istorija Lietuvoje nuo XIV a.

17.6.2. Bendras karaimų religijos supratimas ir moralinės nuostatos

Pagrindinės moralinės nuostatos.

Tolerantiškas požiūris į kitą tikėjimą ir į kitokybę apskritai.

17.6.3. Dalyvavimas bendruomeninėje liturgijoje

Karaimų tikėjimo liturginiai ritualai, jų struktūra, prasmė, paskirtis, praktika.

Asmeninės ir bendruomeninės maldos.

Elgesio pamaldose taisyklės, minčių sukonzentravimo poreikis.

Asmeninio santykio su Dievu ir jam skirtais ritualais formavimas.

X. ŽYDŲ-JUDĖJŲ TIKYBA: TIKSLAS IR UŽDAVINIAI, MOKINIŲ PASIEKIMAI, TURINIO APIMTIS

18. Pažintinė programa 11-12 klasėms

18.1. Dalyko paskirtis

Kauno žydų religinė bendruomenė parengė žydų-judėjų tikybos programą, kurios paskirtis – pažintinė. Šios programos aktualumą sąlygoja tai, kad judėjų tikybos pažintinė programa buvo parengta bendrojo lavinimo mokyklų mokiniams pradinio ir pagrindinio ugdymo pakopose. Mokytojai ir mokiniai domisi kitų tautų kultūra ir tradicijomis. Žinių ir literatūros lietuvių kalba apie žydų-judėjų tradicijas ir kultūrą yra mažai, todėl siekiama užtikrinti žydų-judėjų tradicijos pažintinės programos tęstinumą. Programa skirta visiems bendrojo lavinimo mokyklų mokiniams, kadangi Lietuvos mokyklose žydų vaikų skaičius mažas, tačiau žydų vaikai judėjų tradicijų mokomi mokyklose prie sinagogų.

Rengiant judėjų tikybos pažintinę programą remtasi asmenine patirtimi. Kaip žinia, Lietuvos mokiniai aktyviai lankosi Kauno Choralinėje sinagogoje ir užduoda klausimus, kurie rodo,

kad žinių apie žydų-judėjų gyvenimą ir tradicijas Lietuvoje labai trūksta. Vis dar iš kartos į kartą perduodami mitai apie žydus, neigiami žydo stereotipai kyla iš nežinojimo.

Parengta pažintinė programa siekia apibrėžti pagrindinius judėjų tikybos reikalavimus, religines apeigas, žydų-judėjų etiką, neįspraudžiant į griežtus vienos konfesijos mokymo rėmus. Dorinio ugdymo mokytojai, susipažinę su šia programa, jos turinį gali integruoti į dorinio ugdymo etikos arba tikybos pamokas.

Šioje programoje neatsitiktinai vartojami žodžiai žydas arba judėjas kaip sinonimai, kadangi sekuliarus šiuolaikinis pasaulis jau nededa lygybės ženklų tarp žydo ir judėjo. Tradiciškai iki XX a. pradžios Lietuvoje žodis *žydas* niekam nekeldavo abejonių, kad tai išskirtinai religingas judėjų tikybos žmogus, su išskirtine išvaizda, aprangos reikalavimais.

Žydų-judėjų tikybos pažintinės programos paskirtis – supažindinti Lietuvos mokinius su žydų-judėjų tikybos ypatumais. Istorinis visuomenės ir pavienio žmogaus ribotumas, užsisklendimas akivaizdžiai eliminuotą galimybę būti atviram. Tikimės, kad ši programa prisidės prie tolerancijos kitų tautų atžvilgiu ugdymo, nes tolerancija ir jos suvokimas atsiranda tik drauge su kultūrinio išprusimu ir emociniu žmogaus atvirumu kitam ir kitos kultūros žmogui.

18.2. Tikslas

Programos tikslas – plėtoti Lietuvos mokinių pažinimą apie žydų-judėjų tikėjimą Lietuvos žydų istoriją ir žydų tradicijomis.

18.3. Uždaviniai

Siekiant tikslo mokiniai skatinami:

- pažinti kitos tautos kultūrą ir tradicijas ir taip prisidėti prie draugiškų tautų santykių kūrimo;
- ugdyti toleranciją kitų tikėjimų žmonėms.

18.4. Struktūra

Programos turinys pateiktas dvejiems metams (11-12 klasei) ir suskirstytas į dvi sritis:

- *Lietuvos žydų istorijos pažinimas* – mokymasis apie Lietuvos žydų istoriją glaudžiai susijęs su judaizmu, todėl pažindami judaizmą, mokiniai susipažins su Lietuvos žydų istorija;
- *bendras judaizmo supratimas* – ugdymo veikla skirta tam, kad mokiniai susipažintų su judaizmo kryptimis, pažintų judaizmą kaip ypatingą žydų gyvenimo sritį.

18.5. Turinio apimtis

18.5.1. Judaizmas

Tora (Senasis Testamentas) ir 613 kanonų.

Talmudas.

Halacha ir kodeksai.

Judaizmo kryptys: Mitnagedai, Chasidai, jų skirtumai.

18.5.2. Žydų-Judėjų bendruomenė

Pareigos bendruomenei.

Bendruomenės struktūra.

Sinagoga.

Bendruomeninės maldos reikšmė.

Toros skaitymas.

Apeigos – laidojimas.

18.5.3. Kalendorius

Saulės kalendorius.

Mėnulio kalendorius.

Judėjų kalendorius.

18.5.4. Žydų-judėjų etika

Religija –moralės pagrindas.

Pagrindinės žydų-judėjų etikos taisyklės:

daryti gerus darbus;

pagarba ir rūpestis tėvais;

pagarba mokytojui, vyresniajam ir išminčiui;

elgesys su gyvūnais;
 ligonių lankymo įstatymai;
 reikalų tvarkymo įstatymai, draudimas daryti nuostolius, teisingumas ir gailestingumas;
 „Cdaka“ – auka, aukojimasis;
 draudimas keršyti, nešioti gandus ir piktžodžiauti;
 burtų, astrologijos draudimas;
 žmogaus darbai ir elgesys vardan Dangaus;
 žmogaus moralinės savybės;
 kaip turi rengtis žydas.

18.5.5. Košerinis maistas

Kas tai yra *košerinis maistas*.
Košeriniai ir *nekošeriniai* gyvūnai.
 Košerinio maisto taisyklės.

18.5.6. Namai ir šeima

Šeima – pasaulinės gerovės pagrindas.
 Vestuvės.
 Vaiko gimimas.

„Brit-mila“ – sandora su Dievu.

Vaikų auklėjimas.

„Bar-micva“ – berniukų išventinimas į vyrus.

Artimųjų pareiga mirusiems.

18.5.7. Religinės šventės

Žydų-judėjų švenčių ypatumai.

Pasirengimas šventėms.

18.5.8. Praktika

Apsilankymas veikiančioje Kauno Choralinėje sinagogoje (E. Ožeškienėsg. 13, Kaunas).

Apsilankymas Kauno žydų muziejuje (E. Ožeškienės g. 13, Kaunas).